

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER ANABİLİM DALI

SAİD B. MANSÛR'UN SÛNEN'İNDEKİ
RİVAYETLERİN KÛTÛB-İ SİTTE'YE İNTİKÂLİ

Ahmet DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

DOÇ. DR. Muhammet Ali ASAR

Çankırı – 2023

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER ANABİLİM DALI

SAİD B. MANSÛR'UN SÛNEN'İNDEKİ RİVAYETLERİN
KÛTÛB-İ SİTTE'YE İNTİKÂLİ

Ahmet DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
DOÇ. DR. Muhammet Ali ASAR

Çankırı – 2023

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	İV
TEZ KABUL VE ONAY.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
TABLO LİSTESİ.....	XI

1. GİRİŞ 13

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi.....	13
1.2. Araştırmanın Kaynakları.....	17
1.3. Saîd b. Mansûr'un Hayatı ve İlmi Kişiliği.....	19
1.3.1. Ana Hatlarıyla Saîd b. Mansûr'un Hayatı.....	19
1.3.2. Hicri I. ve II. Asırda İlim ve Kültür.....	21
1.4. Saîd b. Mansûr'un Süneni.....	23
1.4.1. Telif Zamanı ve Mekânı.....	23
1.4.2. Saîd b. Mansûr'a Kaynaklık Eden Başlıca İlmi Şahsiyetler.....	23
1.4.3. Sünen-i Saîd'in Özellikleri.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. SAÎD B. MANSÛR'UN SÛNEN RİVAYETLERİNİN KÛTÛB-İ SİTTEYE İNTİKÂLİ..... 25

2.1. Müslim'in Sahîh'inde Bulunan Rivâyetler.....	25
2.2. Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Bulunan Rivâyetler.....	33
2.3. Nesâî'nin Sünen'inde Bulunan Rivâyetler.....	46
2.4. Değerlendirme.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SAÎD B. MANSÛR'UN SÛNEN'İNDEKİ RİVAYETLERİNİN KÛTÛB-İ SİTTE RİVAYETLERİ İLE MUKAYESESİ..... 48

3.1. Salih Rüya Hadisi.....	48
3.2. Namazın Unutulmasının Kefareti.....	50
3.3. Mukim, Seferi ve Korku Namazı Hadisi.....	53

3.4. Hz. İsa'nın Hac ve Umre Yapması Hadisi	55
3.5. Hz. Muhammed'in Medineyi Harem Kılması Hadisi	56
3.6. Bekarın İzni Susmasıdır Hadisi.....	60
3.7. Çocuk Yatak Sahibinindir Hadisi.....	61
3.8. Dua Hadisi.....	64
3.9. Ağaçların Yakılması Hadisi	65
3.10. Mücahidin Misali Hadisi.....	66
3.11. 'Rab' Olarak Allah'tan Razı Olma Hadisi	68
3.12. Allah İçin Şehit Olma Hadisi	69
3.13. Gazi Hazırlama Hadisi	70
3.14. İki Kişiden Biri Cihada Çıksın Hadisi	71
3.15. Hak Üzere Olan Bir Grup Hadisi	72
3.16. Anne Baban Hayatta mı Hadisi.....	73
3.17. Lian Hadisi	76
3.18. Ne Dersiniz Hadisi	77
3.19. Nöbetleşe Namaz	78
3.20. Ganimet Malları Hadisi.....	80
3.21. Denizin Altındaki Ateş Hadisi	82
3.22. Müminlerden Oturanlar Bir Değildir Hadisi.....	83
3.23. Bir Ok Sebebiyle Üç Kişinin Cennete Girmesi Hadisi	84
3.24. Kuvvet Hazırlayın Hadisi.....	86
3.25. Üç Şey İmandan Hadisi.....	87
3.26. Perşembe Günü Sefere Çıkma Hadisi	88
3.27. Cihatta Halka Sıkıntı Vermeme Hadisi.....	89
3.28. Cami Görünce Kimseyi Öldürmeyin Hadisi	91
3.29. Harb Hiledir Hadisi	92
3.30. İşkence İle Adam Öldürme Hadisi	93
3.31. Sefer Azığı Hadisi	94
3.32. Ganimet Paylaşımı Hadisi.....	95
3.33. Ebân Hadisi	96
3.34. Bedir Hadisi	97
3.35. Bekara ve Evliye Ganimetin Paylaşımı.....	98
3.36. Bir Kavim İle Savaş Hadisi.....	99

3.37. Kırmızı Deve Hadisi	100
3.38. Murabıt Hadisi	101
3.39. Ümmetin Sabahına Dua Hadisi	102
3.40. Beni Mustalik Hadisi	103
3.41. Ateşle Cezalandırma Hadisi	104
3.42. Safiye Hadisi	106
3.43. Koçun Boynuzları Hadisi	107
3.44. Kıyamette İnsanların Yürütülmesi Hadisi	109
3.45. Muhacirlerin ve Ensar'ın Simgesi Hadisi	110
3.46. Müşriklerin Yaşlılarının Öldürülmesi Hadisi	110
3.47. DEĞERLENDİRME	111
4. SONUÇ	119
KAYNAKÇA	121
ÖZGEÇMİŞ	129

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Saîd b. Mansûr'un Sünen'indeki Rivayetlerin Kütüb-i Sitte'ye İntikâli* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 2023

İmza

Ahmet DEMİR

TEZ KABUL VE ONAY
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ahmet Demir tarafından hazırlanan *Saîd b. Mansûr'un Sünen'indeki Rivayetlerin Kütüb-i Sitte'ye İntikâli* başlıklı bu çalışma, [17/07/2023] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğı* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Temel İslam Bilimleri* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Muhammet Ali ASAR	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim HANEK	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Murat MİRZAOĞLU	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 2023 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İslam alimleri tarafından Kur'an ve Hadis, İslami bilginin temel kaynağı olarak görülmüştür. Her ilim dalında olduğu gibi İslami ilimler alanında da bilginin kaynağı önemli görülmüştür. Bu sebeple hadislerin kaynakları araştırılmıştır. Hz. Peygamber'e ait olan en sahih hadisler tespit edilmeye ve nakledilmeye çalışılmıştır. Bu nakil işlemleri nesilden nesile farklı metotlarla aktarılmıştır. Çeşitli metotlarla birlikte kitabet metodu ile hadis nakli yapan ravilerin varlığı bilinmektedir. Bu ravilerden kimilerinin eserleri günümüze ulaşmazken, kimilerinin eserleri de günümüze ulaşmış olup bu eserler yazma nüshası ile birlikte araştırmacıların çabaları ile bulunup ortaya çıkarılmaktadır. Saîd b. Mansûr'un (ö. 227/842) *Sünen*'i de günümüze kadar ortaya çıkmamış, Muhammed Hamidullah'ın (ö. 1423/2002) neşri ile birlikte gün ışığına çıkmıştır.

“*Saîd b. Mansûr'un Sünen'indeki Rivayetlerin Kütüb-i Sitte'ye İntikâli*” adlı tez konusu Saîd b. Mansûr'un Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/875) ve Ebû Davûd'un (ö. 275/889) hocasıdır. Hoca talebe ilişkisi içerisinde düşünüldüğü zaman talebelerin hocalarında etkilenmesi mümkündür. Bu etkileşimi ortaya çıkarmak ve hadislerin hocadan talebeye nakli açısından ne derecede değişim yaşadığı tespiti amaçlanmıştır. Bu itibarla hadislerin mukayesesi yapılmıştır. *Kütüb-i Sitte* içerisindeki diğer eserler de dahil edilerek *Kütüb-i Sitte* içindeki Saîd b. Mansûr'un etkisi ortaya konulmuştur.

Bu çalışmamın kaleme alınmasında kalemime sıkça müracaat ettiğim ve bana rehberlik eden, yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Muhammet Ali Asar ve yetişmemde emeği olan tüm hocalarıma ayrıca maddi ve manevi tüm desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem, babam ve abime sonsuz şükranlarımı sunarım.

..../08/ 2023

Ahmet DEMİR

ÖZET

Tezin Başlığı : Saîd b. Mansûr'un Sünen'indeki Rivayetlerin Kütüb-i Sitte'ye İntikâli
Tezin Yazarı : Ahmet Demir
Danışman : Doç. Dr. Muhammet Ali Asar
Anabilim Dalı : Temel İslami Bilimleri
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 17.07.2023

Saîd b. Mansûr (ö.227/842) ve *Sünen* (*Sünen-i Saîd*) adlı eseri ilk dönem sünen kaynaklarından olması nedeniyle önemlidir. Yapılan araştırmada *Sünen-i Saîd* adlı eserde geçen rivayetlerin, cami türü eser telif eden Buhârî, Müslim ve sünen türü eser yazan Ebû Dâvûd'un rivayetleri içindeki ortak hadisler konu edilmiştir. Saîd b. Mansûr'un eserine aldığı kendi rivayetleri ile *Kütüb-i Sitte* içerisindeki rivayet formları incelenmiştir. Böylece talebelerinin ve *Kütüb-i Sitte*'deki diğer ravilerin Saîd b. Mansûr'dan ne ölçüde etkilendiği ortaya konulmuştur. Tezimizde ne kadar hadisin nakil edildiği, senet ve metinlerde meydana gelen değişiklikler, bunların muhtemel sebepleri, ravilerin ve rivayetlerin değerlendirilmesi, bu rivayetlerin hangi konular üzerine yoğunlaştığı ele alınmıştır. *Kütüb-i Sitte* eserleri ile *Sünen-i Saîd*'in mukayesesini yaptığımız bu çalışmada *Sünen-i Saîd* ve *Kütüb-i Sitte* arasındaki rivayetlerin benzerlik ve farklılıklarını ortaya çıkarılmıştır. Böylece Temel hadis kaynakları özelinde hadislerin belli bir kaynağa dayanılarak kitabet metoduyla rivayet edildikleri ortaya konulmuştur.

Hadis alimlerinin hoca talebe ilişkisi içerisinde sema metoduyla birlikte kitabet metodunu da kullandıkları, kitaplarını oluştururken hadis metinlerinde kendi tasarruflarının da olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu tasarruflar sebebiyle rivayetlerin aslında bir değişiklik meydana gelmemiştir. Bu itibarla hadislerin sonradan yazıldığı ya da isnat sisteminin sonradan oluştuğu söylemlerinin tutarlı olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle Batıdaki modern tartışmaların *Kütüb-i Sitte* ve diğer hadis kaynaklarının şifahi nitelikte olduğu iddialarının aslı yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Mamafih araştırma neticesinde Ebû Dâvûd ve Müslim'in hocası olan Saîd b. Mansûr'dan etkilendikleri, rivayetlerin, bâb başlıklarının ve kitap isimlerinin karşılaştırılması neticesinde ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Saîd b. Mansûr, Sünen, Mukayese, Kütüb-i Sitte

ABSTRACT

Thesis Title : The Transition of Sayyid Mansour's hadiths to Kutub al-Sittah, the six Canonical Books of Hadith

Author : Ahmet Demir

Supervisor : Doç. Dr. Öğr. Muhammet Ali Asar

Department : Temel İslami Bilimleri

Thesis Type : Master's Thesis

Date : 17.07.2023

Saeed bin Mansour is considered one of the most important narrators of the Prophet's hadith, and his book Sunan Saeed bin Mansour is one of the most important books of the Prophet's hadith because it is one of the first sources of the Sunnah, especially the book of Imam Muslim and Sunan Abi Daoud. This research discusses the hadiths narrated by Saeed bin Mansour, and which are narrated in the six books of hadiths, Sunan Abi Dawood and the book of Muslim were the most two books of these six Sunan books that quoted on the authority of Saeed bin Mansour by virtue of the fact that Imam Muslim and Abu Dawood were among the students of Saeed bin Mansour. The issue of this research is to collect the hadiths narrated by Saeed in his book, then search for these same hadiths of the Prophet in the books of six participants and discover them. The research method for these hadiths of the Prophethood was the inductive approach. In this way, the influence of Professor Saeed bin Mansour appears to us on his two students, Muslim and Abu Dawud. In this research, the researcher also dealt with how many hadiths were transferred from Sunan al-Mansûr to the six sunan book, the changes that occurred in the transmission of hadiths and the text of hadiths, the possible reasons for that changes, and the evaluation of the narrators and narratives, and the topics that these narratives focused on were discussed too. As a result of this comparison and study, the researcher concluded that the scholars in the past did not only use the method of hearing in the narration of the hadith of the Prophet, but also used writing and codification, as the relationship between the teacher and the student was close, and that the narrators of the hadith of the Prophet and their students had their own notes written on the margins of their books. this appears in the similarity of hadiths and chapter titles And the names of the books, and not to change the hadiths to a degree that affects the meaning.

Keywords: Saïd b. Mansour, the second century, transmission, comparison, hadith narration

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.mlf.	Aynı müellif
as.	Aleyhisselâm
b.y.	Basım yeri yok
bibl.	Bibliyografya
bkz.	Bakınız.
cc.	Cellecelâluhu
H.	Hicri
haz.	Hazırlayan
H.z.	Hazreti
nşr.	Neşr eden
ö.	Ölüm tarihi
r.a.	Radıyallahu anhu
s.a.v.	Sallallahu aleyhi vesellem
thk.	Tahkik eden
ts.	Tarihsiz
tsh.	Tashih eden
vb.	Ve bunun gibi
vd.	Ve diğerkleri
yy.	Yayınevi yok

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No:	Sayfa
Şekil 3. 1: Hadislerin Dağılımı	112
Şekil 3. 2: Kitap Başlıklarına Göre Hadislerin Dağılımı	113
Şekil 3. 3: Hadis Metinlerinin Bire Bir Benzerliği Açısından Dağılımı	114
Şekil 3. 4: Rivayetlerin Geldiği Sahâbî Dağılımı	115
Şekil 3. 5: Kaynağı Açısından Rivayetlerin Değerlendirilmesi	116
Şekil 3. 6: İsnadlardaki Ravilerin Değerlendirilmeleri	117
Şekil 3. 7: Rivayetlerin Kütüb-i Sitte İçindeki Dağılımı	117

TABLO LİSTESİ

Tablo 3. 1: Salih Rüya Hadisi	49
Tablo 3. 2: Salih Rüya Hadisi Kıyas	50
Tablo 3. 3: Namazın Unutulmasının Kefareti	51
Tablo 3. 4: Namazın Unutulmasının Kefareti Kıyas	52
Tablo 3. 5: Mukim, Seferi Ve Korku Namazı Hadisi	53
Tablo 3. 6: Hz. İsa'nın Hac Ve Umre Yapması Hadisi	55
Tablo 3. 7: Hz. Muhammed'in Medineyi Harem Kılması Hadisi	56
Tablo 3. 8: Hz. Muhammed'in Medineyi Harem Kılması Hadisi Kıyası	58
Tablo 3. 9: Bekarın İzni Susmasıdır Hadisi	60
Tablo 3. 10: Çocuk Döşek Sahibinindir Hadisi	62
Tablo 3. 11: Çocuk Döşek Sahibinindir Hadisi Kıyası	63
Tablo 3. 12: Dua Hadisi	64
Tablo 3. 13: Ağaçların Yakılması Hadisi	65
Tablo 3. 14: Mücahidin Misali Hadisi	66
Tablo 3. 15: 'Rab' Olarak Allah'tan Razi Olma Hadisi	68
Tablo 3. 16: Allah İçin Şehit Olma Hadisi	69
Tablo 3. 17: Gazi Hazırlama Hadisi	70
Tablo 3. 18: İki Kişiden Birisi Cihada Çıksın Hadisi	71
Tablo 3. 19: Hak Üzere Olan Bir Grup Hadisi	72
Tablo 3. 20: Annen, Baban Hayatta Mı Hadisi	73
Tablo 3. 21: Annen, Baban Hayatta Mı Hadisi Kıyası	75
Tablo 3. 22: Lian Hadisi	76
Tablo 3. 23: Mücahidlerin Ailesi Hadisi	77
Tablo 3. 24: Mücahidlerin Ailesi Hadisi Kıyası	78
Tablo 3. 25: Nöbetleşe Namaz Hadisi	79
Tablo 3. 26: Ganimet Malları Hadisi	80
Tablo 3. 27: Ganimet Malları Hadisi Mukayesesi	81
Tablo 3. 28: Denizin Altında Ateş Hadisi	82
Tablo 3. 29: Müminlerden Oturanlar Bir Değildir Hadisi	83
Tablo 3. 30: Bir Ok Sebebiyle Üç Kişinin Cennete Girmesi Hadisi	85
Tablo 3. 31: Kuvvet Hazırlayın Hadisi	86
Tablo 3. 32: Üç Şey İmandan Hadisi	87

Tablo 3. 33: Perşembe Günü Sefer Hadisi	88
Tablo 3. 34: Cihatta Halka Sıkıntı Vermeme Hadisi	89
Tablo 3. 35: Cihatta Halka Sıkıntı Vermeme Hadisi Kıyası.....	91
Tablo 3. 36: Cami Görünce Kimseyi Öldürmeyin Hadisi.....	92
Tablo 3. 37: Harb Hiledir Hadisi.....	92
Tablo 3. 38: İşkence İle Adam Öldürme Hadisi	93
Tablo 3. 39: Sefer Azığı Hadisi.....	94
Tablo 3. 40: Ganimet Paylaşımı Hadisi	96
Tablo 3. 41: Ebân Hadisi.....	97
Tablo 3. 42: Bedir Hadisi	98
Tablo 3. 43: Bekar ve Evli Olana Ganimetin Taksimi	99
Tablo 3. 44: Bir Kavim İle Savaş Hadisi	99
Tablo 3. 45: Kırmızı Deve Hadisi	101
Tablo 3. 46: Murabıt Hadisi	102
Tablo 3. 47: Ümmetin Sabahına Dua Hadisi	103
Tablo 3. 48: Beni Mustalik Hadisi	104
Tablo 3. 49: Ateşle Cezalandırma Hadisi	105
Tablo 3. 50: Safiye Hadisi.....	106
Tablo 3. 51: Koçun Boynuzları Hadisi	108
Tablo 3. 52: Kıyamette İnsanların Yürütülmesi Hadisi	109
Tablo 3. 53: Muhacirlerin ve Ensâr'ın Simgesi Hadisi	110
Tablo 3. 54: Müşriklerin Yaşlılarının Öldürülmesi Hadisi	111

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

İslam öncesi ve sonrası Arap toplumunda sözlü kültür çok gelişmişti. Yazı karakterlerinin yeterli seviyede olmaması ve yaşam şartları buna bir sebepti. Nitekim insanın yaşadığı dönemin şartlarından etkilendiği gerçektir. Bu bağlamda dinin ikinci kaynağı olan sünnetin de sonraki nesillere aktarılması Müslümanlar tarafından çok önemsenmiştir. Bu doğrultuda hareket eden sahâbe kendi dönemlerine ait nakil yöntemlerini kullanarak rivayette bulunmuştur. İlk dönemde hadisler şifahi kültürle aktarılmıştır. Daha sonra Arap yazı karakterlerinin gelişmesi ve yazı malzemesinin artması vb. sebeplerden dolayı sonraki dönemlerde hadisler kitabet, tedvin ve tasnif yöntemleriyle nakledilmiştir.

İlk zamanlarda Kuran ile karışması endişesi sebebiyle Hz. Peygamber tarafından hadislerin kitabeti yasaklanmıştır. Bu yasakla birlikte hadis yazımında bulunan sahâbelerin varlığı bilinmektedir. Hz. Peygamber tarafından bu sahâbelere izin verildiği sahih rivayetlerde geçmektedir. İzin verilen sahâbelerin yazmış olduğu vesikalar Ebû Abdillâh Amr el-Âs'ın (ö.65/684-685) *es-Sahîfetu's-Sâdika*'sı, Semüre b. Cündeb'in (ö.60/680) *Sahîfe*'si, Abdullah b. Abbas'ın (ö.68/687-688) *Sahîfe*'si, Câbir b. Abdillâh'ın (ö.78/697) *Sahîfe*'si olarak bilinmektedir. Buna göre Hicri ilk asırda hadisler genel olarak ezber metoduyla, özelde ise ravilerin kitabet metodunu kullanarak yazdıkları Sahîfelerle aktarılmıştır.

Hadis alimlerinin ezberlerinde var olan veya yazılı halde bulunan hadislerin kaybolmaması için tedvin uygulaması Ömer b. Abdülaziz (ö. 101/720) tarafından Medine valisi Ebû Bekr b. Hazm'a (ö.120/738) verilen emirle başlamıştır. İbn Şihâb ez-Zührî (ö.124/742) hadis tedvin faaliyetlerinin sembol ismi olmuştur. Böylece hadis edebiyatında kitabet devrini, yazılı hadislerin bir araya toplanması demek olan tedvin dönemi izlemiştir. Tedvin edilen hadisler daha sonra tasnife tabi tutulmuştur. Böylece müstakil konulu, sünen, muvatta, câmi ve musannef eserler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Hadis edebiyatında sünen türü eserlerin hadisçilerin fikhî konulara olan ilgilerinin bir neticesi olduğu düşünülebilir. Hadis alimleri tarafından incelenen sünenler ibadet, muamelat ve ukûbât ile ilgili ahkam hadislerini ihtiva etmesi ve bab başlıklarının dönemin fikhî meseleleri ile ilgili olması sebebiyle rey ehline karşı bir savunma olarak yazıldığı düşünülmektedir. Bu sebeple hadisçilerin ahkama dair hadisleri topladığı ve böylece sünenlerin ortaya çıktığı ifade edilmiştir.¹ Bu konuda Ali Yardım (ö. 1427/2006) İslam âlimlerinin genel kanaati olarak anlaşılabilecek şöyle bir yorumda bulunmuştur; “Sünen’ler, Rey taraftarlarına -bir nevî- reaksiyon olarak tasnif edildikleri için, onların planları, fıkıh planına göre tertib edilmiştir. Herhangi bir fıkıh kitabının fihristi ile rastgele bir sünen’in fihristi karşılaştırılırsa, tertip ve muhteva bakımından her ikisinin de birbirinin aynı olduğu görülür. Ancak, fıkıh kitaplarında müctehid ve fakihlerin sözlerinin yer almasına karşılık; sünenler Hz. Peygamber’in hadislerinin, kısmen de ashâbın fetvalarının toplanmasından meydana getirilmiştir. Başka bir deyişle; sünenler, hadislerle yazılmış fıkıh kitaplarıdır.”²

Bu konuda kendi süneni hakkında bilgi veren Ebû Dâvûd (ö.275/888) Mekkelilere yazdığı Risâle’inde şöyle demiştir; “Sünen isimli eserde sadece ahkam hadislerini tasnif ettim. Zühd, amellerin faziletleri ve başka konularla ilgili kitap tasnifinde bulunmadım. Sünendeki 4800 hadis ahkama dairdir.”³

Buna göre sünenler, Hz. Peygamber’den merfu hadis olarak gelen söz, fiil ve takrirlerin, fikhî nitelikli olanlarının toplanması ile oluşturulmuş hadis eserleridir. Aynı şekilde hadis edebiyatındaki câmi türü eserler, sünenler gibi bab sistemine göre tasnif edilmiştir. Fakat konuları bakımından sünenler gibi sınırlı değildirler. İman, Ahkâm, Rikâk, Et’ime ve Eşribe, Tefsir, Tarih, Siyer, Cihat, Menâkıp, Fiten ve Melâhim konularını ihtiva etmişlerdir. Buna göre sünenler ile arasındaki ana farklılık muhtevâsıdır. Bununla birlikte dönemlerindeki ilmi, fikri akımlardan etkilenmeleri ilk yazılan câmiler ile sonraki yazılan câmiler arasında farkları ortaya çıkarmıştır. Musannifler sonraki câmilere fikhî bablar eklemişlerdir. Ayrıca hadis ehlinin itikadi ve fikhî görüşleri, bab başlıkları içinde yansıtılmıştır. Kısaca ifade edecek olursak hadis edebiyatında cami türünün oluşması farklı bablar altında bulunan hadislerin

¹ İsmail Lütü Çakan, *Hadis Edebiyatı* (İstanbul: İFAV, 2018), 107.

² bk. Ali Yardım, *Hadis II* (İstanbul, 1997).

³ Suleymân b. el-Eş‘âs es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Risâletün İlâ Ehli Mekke*, thk. Muḥammed es-Şabbâğ (Beyrût: Dâru’l-‘Arabîyye, ts.), 34-35.

birleştirilmesi isteği üzerine doğmuştur. İlk başlarda fıkhi nitelikteki hadisleri ihtiva eden sünen türü eserlerin içerikleri ele alınmamıştır. Fakat sonraki dönem cami eserleri, sünen türünün muhteviyatı, ilmi ve fikri konularla ilgili hadisleri içeren bir tasnif olmuştur.

Hadis edebiyatının oluşumunda rol oynayan sünen eserleri, cami türü eserlere kaynaklık yapmaktadır. Bu sebeple, kaynak eserlerin gün ışığına çıkarılması önemlidir. Günümüzde yapılan yeni çalışmaların konusunu da oluşturmaktadır. Muhammed Hamidullah'ın *Sahîfe-i Hemmâm b. Münebbih* adlı eseri neşretmesi bu çalışmalara bir örnektir. Hamidullah bu yazma nüsha ile Ahmet b. Hanbel'in (ö.241/855) *Müsned* adlı eserinde bulunan rivayetler kıyaslandığında rivayetlerin sadece sözlü olarak değil, aynı zamanda yazılı metinlerle de nakledildiği sonucuna ulaşmıştır.⁴

İstinsah yoluyla yapılan bu nakil işlemi insan kaynaklı hataları, eksiklikleri beraberinde getirmiştir. Bir başka deyişle merviyyâtın rivayet eden raviden kaynaklanan birtakım sebeplerden dolayı eksiklik, fazlalık ya da değişiklik taşımasıdır. Geçmişte istinsah edilen kitaplarda yapılan hatalar bunun için bir örnektir. İbn 'Abdiberr (ö.463/1071), el-Evzâ'î'nin (ö.157/774) sözünü naklederek istinsahta dikkatin önemini belirtir. Yani nüshanın mukabele/arz edilmesi gerektiğini söyler; "Hadisi yazıp da asıl nüshası ile karşılaştırmayan tuvalete girip te taharetlenmeyen kimse gibidir."⁵ Aynı konuda Beyhakî (ö.458/1066) Ahfeş'in (ö.215/830) "Kitap istinsah edilir de arz edilmezse, sonra da bu nüshadan istinsahta bulunulursa, artık bu sonuncu olan kitap başka bir kitap haline gelmiştir." sözünü aktarmaktadır.⁶ Görüldüğü gibi rivayetlerin o dönemde istinsah yapılarak kitabet metoduyla da nakledildiği ve nakillerde istinsah yapılsa bile bir hatanın bulunabileceği bu ifadelerden anlaşılmaktadır. Buna göre muhtemel hataların en aza indirilmesi için çabalansa da hala bu hataların var olabileceği anlamı çıkarılabilir.

⁴ Muhammed Hamidullah, *Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahife-i Hemmam ibn Münebbih*, thk. Celal Emanet, çev. Kemal Kuşçu (İstanbul: Beyan, 2019), 71.

⁵ Ebû 'Ömer Yûsuf b. 'Abdullah b. Muḥammed b. 'Abdülberr İbn 'Abdülberr, *Câmi'u Beyâni'l-İlmi Fadlihi ve Hamlihi*, nşr. Abdurrahman Hasan Mahmud (Kahire, ts.), 99. Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Tedribu'r-Râvî*, thk. Ahmed Ömer Hâşim (Dâru'l-Kütübi'l-Arabî: Beyrut, 1989), 72.

⁶ Suyûtî, *Tedribu'r-Râvî*, 2/72.

Abdürrezzâk'ın (ö.211/826-827) Ma'mer b. Râşid'den (ö.153/770) naklettiği “Bir kitap yüz defa da arz edilse, tamamen hatadan bağımsız olamaz.”⁷ sözü de bu çıkarımı desteklemektedir.

Bu bağlamda Saîd b. Mansûr (ö.227/842) ve *Sünen (Sünen-i Saîd)* adlı eseri ilk dönem sünen kaynaklarından olması nedeniyle önemlidir. Said b. Mansûr'un öğrencileri Buhârî (ö. 256/869), Müslim (ö. 261/875) ve Ebû Dâvud'un (ö. 275/889) ilmi şahsiyetleri üzerinde etkisi bilinmektedir. Nitekim her talebenin hocasından bir şekilde etkilendiği açık bir gerçekliktir. Bu sebeple Saîd b. Mansûr'un (ö.227/842) Sünen rivayetlerini Buhârî'nin (ö. 256/869) Camiu-s Sahih'i, İbn Mâce (ö.273/886), Tirmizî (279/892), Nesâî'nin (ö. 303/915) Sünen'lerindeki ortak rivayetler de araştırılarak onun hadis rivayetlerinin Kütüb-i Sitte içerisindeki konumu ortaya çıkarılmaktadır.

Tespit edilen ortak hadislerin birbirleri ile mukayesesi yapılarak hadislerin ifade ettikleri anlamın daha iyi anlaşılması, farklılıkların tespiti ile hadisin lafızlarının görülmesi ve yeniden metin inşasında fayda sağlayacaktır. Zira lafzı eksik bir rivayetin değerlendirilmesi ve yorumlanması sağlıklı sonuçlar doğurmamaktadır. Bu açıdan da rivayetlerin tespiti, mukayesesi ve değerlendirilmesi hadis anlam ve yorumu açısından önemlidir.

Hadis rivayetinin asli unsuru insandır. İnsan ise unutkanlık, yanlış işitme, dalgınlık, rivayet esnasında hata edebilme gibi beşerî zafiyetler ile maluldür. Bunlar kasıtsız ravi tasarruflarını oluştururken; Arap dilinde yetersizlik, mana ile rivayet, özetleme amacı, hadise bir şey eklenmesi, rivayette tesâhül gösterilmesi, siyasi kaygılar ve menfaat temini gibi hususlar kasıtlı ravi tasarruflarını oluşturmaktadır. Rivayetlerin mukayesesi ile görülecek farklılıklar hadislerde Saîd b. Mansûr'dan (ö.227/842) sonra Kütüb-i Sitte müelliflerinden kaynaklı tasarrufları ortaya çıkaracaktır.

Bu çalışma Saîd b. Mansûr'un (ö.227/842) Sünen rivayetlerinin *Kütüb-i Sitte* kaynaklarındaki ortak hadislerle karşılaştırılması üzerine kurgulanmıştır. Birinci bölümde Saîd b. Mansûr'un yaşadığı asrın genel özellikleri anlatılmıştır. İlim ve kültür hayatı tanıtılmıştır. Bu döneme ait önemli eserler belirtilmiştir. Sünenin telifi, zamanı, bu konudaki ihtilaflar gösterilmiştir. Geçmişte ve günümüzde sünen üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde senette Saîd b. Mansûr'un adının geçtiği

⁷ İbn 'Abdülberr, *Câmi'u Beyâni'l-İlm*, 100.

Kütüb-i Sitte kaynaklarındaki ortak rivayetler tespit edilerek mukayese yapılmış ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Bu rivayetlerin tercümeleri verilerek rivayetü'l-hadis kaynaklarındaki yerlerine işaret edilmiştir.

Saîd b. Mansûr'un Sünen Rivayetlerinin ne kadarının *Kütüb-i Sitte*'ye İntikâli ettiği, sened ve metinde meydana gelen değişiklikler, bunların muhtemel sebepleri, ravilerin ve rivayetlerin değerlendirilmesi, bu rivayetlerin hangi konular üzerine yoğunlaştığı ele alınmaktadır.

1.2. Araştırmanın Kaynakları

Saîd b. Mansûr'un Sünenindeki Rivayetlerinin Kütüb-i Sitte'ye İntikâli adlı çalışmamızda öncelikle Saîd b. Mansûr'un tanıtılması amaçlanmıştır. Bu sebeple giriş kısmında yer alan Saîd b. Mansûr'un hayatı ve süneni konusu ele alınmıştır. Bu konunun tespiti ve analizi için İbn Sa'd'ın *Tabâkât*'ı, İbn Hibbân'ın *Sikât*'ı, İbn Yûnus'un *Târihu İbn Yûnus*'u, Süleyman er-Rabi'nin *Tarihu Mevlidi'l Ulema*'sı, İbn Asâkir'in *Tarihu Dimeşk*'i yararlandığımız kaynaklardır. Daha sonra rivayetlerin tespiti ve bu rivayetlerin başka hangi kaynaklarda yer aldığının tespiti dipnotlarda gösterilmek kaydıyla yapılmıştır. Bu rivayetlerin tespiti için de *Kütüb-i Sitte* kaynaklarına ve Habîb'u-Rahman el-'Azamî ve Sa'd b. 'Abdullah'ın tahkik etmiş olduğu *Sünen* nüshasına müracat edilmiştir. Bu nüshalarda araştırma yapılarak rivâyetlerin tespiti yapılmıştır. Tespiti yapılan rivayetlerin var olabilecek varyantları da araştırılmıştır. Bunun içinde İmam Ebu Hanîfe'nin *Müsned*'i, İmam Mâlik'in *Muvatta*'sı, Abdullah b. Mübârek'in *Müsned*'i, Şafii'nin *Müsned*'i, Abdürrezzak b. Hemmâm'ın *Musannef*'i, Hümejdî'nin *Müsned*'i, İbn Ebî Şeybe'nin *Müsned*'i, İbn Ebî Şeybe'nin *Musannef*'i, Halife b. Hayyat'ın *Müsned*'i, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i, Dârimî'nin *Müsned*'i Buhârî'nin *Sahîh*'i, Müslim'in *Sahîh*'i, İbn Hüzeyme'in *Sahîh*'i, İbn Mâce'nin *Sünen*'i, Tirmizî'nin *Sünen*'i, Nesâî'nin *Sünen*'i yararlanılan başlıca kaynaklardır. Birinci bölümde yapmış olduğumuz bu çalışma hadisleri göstermek ve yer aldığı diğer kaynakları ve Türkçe tercümelerini belirtmek üzere oluşturulmuştur. Hadislerin tercümeleri için şerhlere bakılmış ve konu özümсенerek tercümeler yazılmıştır. Bu tercümeler için bakılan başlıca şerhler, Muhammed b. Abdullah'ın *el-Mesâlik fi Şerhi Muvatta Malik*'i, İbn Battal'ın *Şerhu Sahîh'i Buhârî*'si, İbn Melik'in *Şerhu Mesâbîhu's-Sünne*'si, Musa Şahin Laşin'in *Fethu'l-Mun'im Şerhu Sahîhi*

Müslim, Nevevi'nin *el-Minhâc*'i, Kirmânî'nin *el-Kevâkib*'i, Muhammed b. Ali'nin *el-Bahru'l-Muhît*'idir.

Üçüncü bölümde ise tespit edilen bu rivayetlerin mukayesesi yapılmıştır. Mukayese yapılırken hadislerin rivayet lafızlarına, ravilerine, ravilerinin cerh tadil edilip edilmediğine, metinde bulunan farklılıklara bakılarak mukayese işlemi gerçekleştirilmiştir. Hadislerin ravilerinin cerh ve tadil durumları bakılırken bir önceki hadisle aynı raviye sahip hadisin ravisine yeniden dipnot verilmemiştir. Raviler hakkındaki detaylı araştırmada İbn Ebî Şeybe'nin *Suâlât*'ı, Ali İbn el-Medenî'nin *İlel*'i, Ahmet b. Hanbel'in *İlel*'i, İbn Ebî Hatim'in *İlel*'i, Ukaylî'nin *Duâfâ*'sı, Müslim'in *Temyîz*'i, İbn Sa'd'ın *Tabâkât*'ı, Yahya b. Ma'in'in *Tabâkât*'ı ve *Marifetü'r-Ricâl*'i, Halife b. Hayyat'ın *Tabâkât*'ı, Buhârî'nin *Târîh*'i ve *Duâfâ*'sı , 'İclî'nin *Sikât*'ı, Zehebî'nin *Tezkiratü'l-Huffaz*'ı ve *Siyer'u Alamin Nübela*'sı, İbn Hacer'in *Tehzîb*'i yararlanılan başlıca eserlerdendir.

Araştırmada *Sünen-i Saîd* üzerine yapılan günümüz çalışmalarından da yararlanılmıştır. Bu çalışmaların ilki Saîd b. Mansûr'un *Süneni* üzerine Türkiye'de yapılan ilk çalışma olan "*Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*" adlı doktora tezidir. Ali Akyüz tarafından İsmail Lütü Çakan danışmanlığında yapılan tezde Saîd b. Mansûr'un hayatı, ilmi kişiliği, tahsili, ilmi seyahatleri, hocaları, talebeleri, eserlerini birinci bölüm olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde hadis edebiyatında Musannefler, Saîd b. Mansûr'un musannefi kısımlarını incelemiştir. Burada Musannefin telif tarihi, ismi, özellikleri ve etkileri işlenmiştir. Üçüncü bölümde ise Musannefin metnine yer verilmiştir.

Türkiye'de yapılan diğer bir çalışma yine Saîd b. Mansûr'un kitabını derlemeye yöneliktir. Seyfulislam Çapanoğlu'nun derlediği İ'tisam Yayınları'ndan çıkan "*Sünen-i Saîd b. Mansûr Kayıp Sünenin Peşinde*" adlı çalışmadır. Bu eserde Saîd b. Mansûr'un farklı kaynaklarda yer alan rivayetleri cem edilmiştir. Bu rivayetler ilmi geleneğe uygun bir şekilde kitaplara ayrılarak ortaya konulmuş, gerekli yerlerde dipnot içerisinde açıklamalar yapılmıştır.

Sünen-i Saîd üzerine yapılan başka bir çalışmada Saîd b. Abdullah'ın yapmış olduğu bir tahkik çalışmasıdır. Surelerin tefsirlerini, Feraiz, Vasiyet, Talak, Cihad konulu kitapları içermektedir. Söz konusu tahkik çalışması bu tezde de kullanılan eserlerden

birisidir. Buna ek olarak Habiburrahman el-Âzamî'nin de bir tahkik çalışması mevcuttur. Bu iki çalışmada Feraiz, Vasiyet, Talak, Cihad bölümleri aynıdır.

Görüldüğü gibi daha önce yapılan çalışmalar rivayetlerin tespitine yöneliktir. Bu tez çalışmasını daha öncekilerden ayıran temel unsur *Kütüb-i Sitte* rivayetleriyle mukayesesi ve hadislerde meydana gelen farklılığın ortaya konulmasıdır. Said'in *Sünen*'indeki rivayetlerin *Kütüb-i Sitte*'de izi sürülmüş, böylece rivayetlerin sened ve metnindeki değişim tespit edilmiştir.

1.3. Saîd b. Mansûr'un Hayatı Ve İlmi Kişiliği

1.3.1. Ana Hatlarıyla Saîd b. Mansûr'un Hayatı

Ebû Osman⁸ Saîd b. Mansûr b. Şu'be el-Horasânî⁹ el-Mekkî adıyla kaynaklarda yer alan¹⁰ Saîd b. Mansûr Horasana bağlı Belh'in Cüzcan kasabasında doğmuştur. Doğum yeri kaynaklarda belirtilmiş ancak doğum tarihi belirtilmemiştir. Bu konuda Ali Akyüz "*Saîd b. Mansûr'un Musannefinin Yeniden İnşası*" adlı tezinde 90 sene yaşadığını göz önüne alarak doğumunu h. 140 şeklinde değerlendirmiş ve Abbasi dönemine denk düştüğünü söylemiştir.¹¹ Saîd b. Mansûr Belh şehrinde büyümüştür.¹²

Buhârî, Saîd b. Mansûr'un Mekke'ye yerleştiği¹³ ve orada Ramazan ayında 227 hicri yılında¹⁴ vefat ettiğini belirtmiştir.¹⁵ Saîd b. Mansûr'un sika¹⁶ ravilerden olduğu ifade

⁸ Ebû 'Abdullah Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. İhsân 'Abbâs (Beyrut: Dâru Şâdr, 1968), 5/502.

⁹ Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. 'Ahmed el-Bustî, *es-Sikât* (Hindistan: Dâiretü'l-Ma'ârifü'l-'Osmâniyye, 1973), 268.

¹⁰ Ebû Sa'id 'Abdurrahman b. 'Ahmed b. Yûnus es-Şadeî (ö.347/958), *Târîhu İbn Yûnus el-Mısrî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2000), 93.

¹¹ Akyüz, *Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*, 23.

¹² Ebû Naşr el-Kelâbâzî, *Ricâlu's-Şaḥîḥi'l-Buhârî = el-Hidâye ve'l-'İrşâd fî Ma'rifeti Ehli's-Şika ve's-Sedâd*, nşr. 'Abdullâh el-Leyşî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1986), 295.

¹³ Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Abdullâh en-Nisâbü'rî, *Tesmiyetu men Aḥracehum el-Buhârî ve Muslim*, nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût (Beyrut: Muessesetu'l-Kutubi's-Şekâfiyye, Dâru'l-Cinân, 1986), 274. Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ma'in Yahyâ b. Ma'in, *Ma'rifetü'r-Ricâl*, thk. Muhammed Kâmil el-Kaşşâr (Dimeşk: Mecme'u'l-Luġâti'l-'Arabiyye, 1985), 1/101.

¹⁴ Ebû Suleymân er-Rab'î, *Târîhu Mevlidi'l-'Ulemâ' ve Vefeyâtihim* (Riyâd: Dâru'l-'Âsime, 1989), 499.

¹⁵ Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'il (ö.256/870) el-Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, nşr. Heyet (Haydarâbâd: Dâiratu'l-Ma'ârifü'l-'Osmâniyye, 2010), 516.

¹⁶ el-Bâcî, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîḥ li-men Ḥurricce lehû'l-Buhârîyyu fî'l-Câmi'i's-Şaḥîḥ*, nşr. Ebû Lubâbe Huseyn (Riyâd: Dâru'l-Livâ', 1986), 1087.

edilmektedir. Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) onun hakkında iyi övgülerde bulunmuş fazilet ehli¹⁷ olduğunu vurgulamıştır.¹⁸ Ayrıca hadis hafızı olduğu da kaynaklarda zikredilmektedir.¹⁹ Zehebî (ö.748/1348) onu imam, hüccet, hafız olarak tavsif etmiştir.²⁰

Saîd b. Mansûr'un hadislerin tahammül ve edasında kullandığı rivayet lafzı “حَدَّثَنَا”dır.²¹ Hadisleri rivayet ederken kendi Sünen'ini esas alması, ilmi olarak kendine olan güvenini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yaptığı yanlışlıklarda da ısrarcı olduğu söylenilmektedir. İbn Hacer bu tutumunun “kitabına sonsuz güveninden kaynaklandığını” ifade etmektedir.²²

Zehebî, Saîd b. Mansûr'dan hadis rivayet eden talebeleri arasında Fuleyh b. Süleyman (ö. 168/784), Leys b. Sa'd (ö. 175/791), Ebû Avâne el-Vâsîtî (ö.176/792), Mâlik b. Enes (ö. 179/795), Ahmed b. Muhammed el-Esram (ö.261/874-875[?]), Ebû Ma'ser el-Belhi (ö.272/886), Müslim, Ebû Dâvûd, Bîşr b. Musa (ö.?) ve Ebû Şuayb el-Harrânî (ö.?) isimlerini sıralamaktadır.²³

Yine kaynaklarda yer alan bilgilere göre Saîd b. Mansûr; Mâlik, Hammâd b. Zeyd (ö.179/795), Ebû Kudâme es-Serahsî (ö.241/855), Dâvûd b. 'Abdurrahmân (ö.?), Ebu'z-Zinâd Abdullah b. Zekvân (ö.130/748), Ebû Şihâb 'Abdürabbîhi b. Naf'i (ö.206/822), İbn Ebî Hâzim (ö.97/715[?]), Ebû Muhammed ed-Dâveredî (ö.187/803), Fuleyh b. Süleyman (ö.168/784), Ebu'l-Ahvas (ö.233/847), Süfyan b. 'Üyeyne (ö.198/814), Mehdî b. Meymûn (ö.?), Hüseyim b. Beşîr (ö.183/799) ve Ebû 'Avâne'den (ö.176/792) hadis rivayet etmiştir. Muslim, Ebû Dâvûd, Yahyâ b. Mûsâ (ö.?) vasıtası ile Muhammed b. 'Ali b. Meymûn (ö.?), 'Abbâs b. 'Abdullah es-Senedî (ö.?), Ömer b. Mansûr en-Nesâî, Zühli (ö.258/872), Ebû Hâtim (ö.277/890), Ebû Bekr el-Esram

¹⁷ Ebû'l-Kâsım b. el-Ferrâ', *Tecridu'l-'Esmâ' ve'l-Kunâ el-Mezkûra fî Kitâbi'l-Mutefîk ve'l-Mufterik* (Yemen: Merkezi'n-Nu'mân, 2011), 233.

¹⁸ İbn 'Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, nşr. 'Omer b. Ğarâme el-'Amravî (Dâru'l-Fikr, 1995), 303.

¹⁹ İbn 'Abdilhâdî, *Tabakâtu 'Ulemâ'i'l-Hadîs*, nşr. Ekrem el-Bûşî, İbrâhîm ez-Zeybek (Beyrût: Mu'essesetu'r-Risâle, 1996), 61.

²⁰ Zehebî, *Tezkiretu'l-Huffâz* (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998), 2/5.

²¹ Akyüz, *Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*, 38.

²² Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-'Askalânî, *Takrîbü't-Tehzîb*, nşr. Muhammed Avvâme (Suriye: Dâru'r-Reşîd, 1986), 241.

²³ Zehebî, *Tezkiretu'l-Huffâz*, 2/5.

(ö.261/874), Kirmânî (ö.?), Aḥmed b. Ḥanbel (ö.241/855) gibi meşhur hadisçiler Saîd b. Mansûr'dan hadis rivayet etmişlerdir.²⁴

1.3.2. Hicri I. ve II. Asırda İlim ve Kültür

İslam'ın yayılması ve farklı milletlerin Müslüman olması ile birlikte dini sahîh bir şekilde öğretilmesi ihtiyacı hasıl olmuştur. Hulefâ-i Raşîdîn bu ihtiyacı görerek çeşitli beldelere alim sahâbeleri göndermişlerdir. Bu sahâbeler gittikleri yerlerde kendi ders halkalarını oluşturmuşlar ve eğitim faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Başlıca eğitim merkezleri Hicaz bölgesinde Medine, Mekke; Irak bölgesinde Basra, Kûfe; Suriye bölgesinde Şam, Humus; Mısır bölgesidir. Sahâbelerden Basra'ya 335; Kûfe'ye 335; Şam'a 372; Humus'a 117; Filistin'e 40; Mısır'a 259 kişi yerleşmiştir.²⁵ Bu ilim merkezlerinde sahâbenin tedrisatında tabiun nesli yetişmiştir. Bu nesil sahâbeden sonra sünnetin aktarıcısı konumunda olmuştur. Sahâbelerden aldıkları ilmi mirası sonraki nesillere aktarmışlardır. İlmi aktarım önceleri sözlü iken sonraları sözlü naklin yerini yazılı nakil almıştır.²⁶

Sahâbenin tedrisatında yetişen tabiîn ilmi yolculuklar, ilmin elde edilmesinde yazının kullanımı, müzakere, tartışma, yazılı vesikadan ezber yapmak, yapılan ezberin hocaya arzı, istinsah edilen hadis metninin kontrol edilmesi vb. klasik teamülleri oluşturmuştur. Bu teamüllere göre yetişen talebeler tebe-i tabiîn bulundukları bölgelerde hadis eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüşler ve hadis rivayetlerini bir araya getiren eserler yazmışlardır. Gerek sahâbe gerek tabii nesilleri kendilerinden sonraki nesillere hadislerin aktarıldığı vesikalar bırakmışlardır. Sa'd b. 'Ubâde'nin (ö.15/636) *es-Sahîfe*²⁷, Hz. Ali'nin (ö.40/661) *es-Sahîfe*²⁸, Ebû Hüreyre'nin (ö.59/679)

²⁴ İbn Hacer Askalanî, *Tehzîb 'ut-Tehzîb* (Hind: Dairetü'l-Maarifi Nizamiyye, 1908), 4,89. bkz. Akyüz, *Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*, 50.

²⁵ Bekir Kuzudişli, *Hadis Tarihi* (İstanbul: Kayıhan, 2021), 64.

²⁶ Resulullah döneminde yazılan vesikaları görmek için bkz. Muhammed Hamidullâh, *Mecmû'atü'l-Veşâiki's-Siyâsiyye li'l-'ahdi'n-Nebevî ve'l-Hilâfe* (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1983).

²⁷ Muhammed b. 'İsâ et-Tirmizî Tirmizî, *el-Câmi 'us-Sahîh*, nşr. Ahmed Muhammed Şakir; Muhammed Fuâd Abdülbâkî; İbrâhim Atve Ivâd (Mısır: Matba'atü Muştafâ, 1975), 3,627.

²⁸ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh* (Beyrut: Daru İbn Kesir, 2012), 1,38; 4,84; Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk b. Beşîr b. Şeddâd b. 'Amr el-Ezdî es-Sicistânî, *Sünen-i Ebû Dâvûd*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamit (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2010), 2,216; Ebû 'Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî İbn Mâce, *Sünen İbn Mâce*, nşr. Muhammed Fuâd 'Abdülbâkî (Dâru İhyâi'l-Kütübü'l-'Arabiyye, 2010), 2,887.

*es-Sahîfe*²⁹, Abdullah b. Ömer'in (ö.73/693) *es-Sahîfe*³⁰, Câbir b. Abdullah'ın (ö.78/697) *es-Sahîfe*³¹ adlı eserleri buna örnektir.

Tabiînden Semüre b Cündüb'ün (ö.60/679) *es-Sahîfe*, Evzâî'nin (ö.88-157/707-774) *Müsnedü'l-Evzâî*, İmam Mâlik'in (93-179/712-795) *el-Muvaṭṭa*, Süfyân-ı Sevrî'nin (97-161/716-778) *el-Ferâizi*, Ma'mer b. Râşid (95-154/714-770) *Kitâbü'l-Câmî ve Kitâbü'l-Megâzi*, Şa'bî'nin (ö.103/721) *el-Ferâ'iz ve'l-cirâhât*, *el-Megâzi*, el-Kifâye fi'l-'ibâde ve't-tâ'a, Kitâbü's-Şûrâ ve maṭtelü 'Osmân³², İbn 'Uyeyne'nin (ö.107/725) *el-Muvaṭṭa*, Hasan Basrî'nin³³ (ö. 110/728) *Risâle ilâ 'Abdilmelik b. Mervân fi'l-kader*, *Risâle fi fazli Mekke*, *et-Tefsîr*, *el-Ferâ'iz*, *Şürûṭü'l-imâme*, *el-İstigfârâtü'l-münkize mine'n-nâr*, *ez-Zühd*³⁴; Zeyd b. Ali Zeynelâbidin'in (ö.79-122/698-740) *Hukûkullâh 'Ale'l-Halk*, *el-İhticâc bi'l-killeti ve'l-kesra*, *el-Müsned*³⁵; İbn Şihâb ez-Zührî'nin (ö.124/742) *Kitâbü'l-Megazi*, *en-Nâsiḥ ve'l-Mensûḥ fi'l-Ḳur'ân*³⁶; 'Abdürrezzâk'ın (126-211/744-827) *es-Sahîfe* ve *el-Muşannef*, Hişâm b. 'Urve'nin (ö.146/763) *el-'Avâlî min hadîsi Hişâm b. 'Urve*, 'Ubeydullah b. 'Ömer'in (ö.147/764) *Cüz' min hadisi 'Ubeydullah*, İbn İshâk'ın (ö.151/768) *Kitâbu's-Sünen*, İbn Ebî Zî'b'in (ö.159/776) *el-Muvaṭṭa* ve *Kitâbu's-Sünen*, İbn Cüreyc'in (ö.150/767) *Kitâbü's-Sünen*, Hümeidi'nin (ö.219/834) *el-Müsned*, Hemmâm b. Münebbih'in (ö.40-132/660-750) *es-Sahîfetü's-Sahîha*, İbn Ebî'z-Zinâd'ın (ö.174/790) *Kitâbu'l-Ferâiz*³⁷, Nâfi' b. 'Abdullah'ın (ö.211/826) *el-Muşannef*, Mekhûl'ün (ö.112/730) *Kitâbü's-Sünen fi'l-fikh*, isimli kitapları sahâbe sonrası dönemin ilk yazılı vesikaları olarak gösterilebilir.

²⁹ Ebû 'Ömer Yûsuf b. 'Abdullah b. Muḥammed b. 'Abdülberr İbn 'Abdülberr, *Câmi'u Beyâni'l-'İlm ve Fazlihî*, nşr. Ebî'l-Eşbâli'z-Züheyrî (Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzî, 1994), 92.

³⁰ İbn Ferhûn el-Mâlikî (ö.799/1397) İbn Ferhûn, *ed-Dibâcü'l-Müzheb fi Ma'rifeti 'Ayâni 'Ulemâi'l-Mezheb*, nşr. Muḥammed el-Aḥmedî (Kahire, 1974), 1,112.

³¹ Ebû Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: Daru İhyai'l Kütübi'l Arabiyye, 2010); Şemseddin ez-Zehebî Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, thk. 'Abdurrahman b. Yaḥyâ el-Mu'allimî (Haydarâbâd, 1955), 43.

³² Mehmet Yaşar Kandemir, "Şa'bî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 2010), 218.

³³ Ebû 'Abdullah Muḥammed b. Aḥmed b. Osmân b. Ḳaymâz ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* (Müesseset'ü-Risâle, 1985), 1,270.

³⁴ Süleyman Uludağ, "Hasan-ı Basrî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 1997), 293.

³⁵ S.Kemal Sandıkçı, *İlk Üç Asırda İslâm Coğrafyasında Hadîs* (İstanbul: Ensar, 2019), 35.

³⁶ Sandıkçı, a.g.e. 38.

³⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 7,324.

1.4. Saîd b. Mansûr'un Süneni

1.4.1. Telif Zamanı ve Mekânı

Saîd b. Mansûr farklı ilim çevrelerinde aldığı eğitimlerden sonra yerleştiği Mekke'de hicri 219 yılından sonra eserlerini telif etmiştir. Saîd b. Mansûr'un eseri Sünen ve Musannef olmak üzere kaynaklarda iki ayrı isimle tanınmaktadır. Bu durum Saîd'in dönemindeki eser isimlendirme teamüllerine uygundur. Zira erken dönemde müellifler hadislerden oluşturdukları eserlere isim vermemiş daha sonraki alimler onların eserlerini isimlendirmişlerdir. Bundan dolayı erken dönemde yazılan bir eseri birtakım özelliklerinden dolayı bir alim, musannef diye tanımlarken diğeri aynı eseri sünen şeklinde tanımlamıştır.³⁸ Hâbü'r-Raḥmân el- 'Azamî tahkikini yaptığı bu eseri Sünen şeklinde isimlendirmiştir. Çalışmamızda söz konusu bu nüsha esas alındığı eser için Sünen ismi tercih edilmiştir.

1.4.2. Saîd b. Mansûr'a Kaynaklık Eden Başlıca İlmi Şahsiyetler

Saîd b. Mansûr'un hocalarından eser sahibi kimseler olduğu bilinmektedir. Onun Süneni'nin özelliklerinden birisi de kendisinden önce yazılmış eserlere dayanmasıdır. Onun ilk musannif hocalarının eserlerinden etkilenmesi ve hadis seçimini hocalarının eserlerinden yapmış olması da bu görüşü desteklemektedir. Akyüz eserinde bu konuyu detaylı bir biçimde işlemiş ve grafiklerle Saîd b. Mansûr'un hocalarının eserlerinden etkilendiğini ortaya koymuştur.³⁹ Saîd b. Abdullah onun hocalarının sayısını 110 şeklinde söylerken İmam Mizzi (ö. 742/1341) ise 47 kişi olduğunu belirtmektedir.⁴⁰ Burada onun eser sahibi hocalarından meşhur olanlar zikredilmektedir. Bunlar;

- Mâlik b. Enes (179/795)
- Abdullah b. el-Mübârek (181/797)
- Cerir b. Abdilhamid (182/798)

³⁸ Akyüz, *Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*, 54-55.

³⁹ Akyüz, *Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*, 59-62.

⁴⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen'i-Saîd b. Mansûr*, thk. Sa'd b. 'Abdullah b. 'Abül'azîz âli Humejd (Dâru's-Şamî'î, 2010), 1, 68-77.

- İbn Ebî Zâide (182/798)
- Huşeym b. Beşîr (182/798)
- Velîd b. Müslim (194/809)
- İbn Fudayl (196/811)
- Süfyan b. Üyeyne (198/813)

1.4.3. Sünen-i Saîd'in Özellikleri

Sünenin ancak belli bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Bu sebeple Muhammed Hamidullah tarafından 1961 yılında bulunan⁴¹ ve el-‘Azamî’nin tahkik ettiği nüsha, hadis edebiyatında sünenlerin gelişimini göstermesi açısından önemlidir.

Sünende diğer kaynaklarda bulunmayan gerek fıkhi açıdan gerekse tarihi bilgiler bulunmaktadır. Örneğin Kitâbu’l-Cihâd kısmı Fars ve Rumlarla alakalı olarak devlet işleri ile ilgili konularını ihtiva etmektedir.⁴²

Sünenin rivayet zinciri şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr > Muhammed b. Ali b. Zeyd es-Saîğ > Da’lec b. Ahmed b. Da’lec es-Sicistânî > Ebû Ali Hasan b. Ahmed Şezzân > Ebû Tâhir Ahmed b. Hasan el-Bâkılânî > Ebu’l-Berekât Abdulvehhâb el-Mübârek el-Enmâtî⁴³

Sünen-i Saîd 2978 hadis ihtiva etmektedir. Kitap başlıkları incelendiğinde Miras, Vasiyet, Talak, Temizlik, Cihad bölümlerinden oluşmaktadır. Hadislerin merfu’, mevkûf, maktu nitelikte oldukları görülmektedir. Aynı zamanda rivayetler sülasi ve rubai ravi zincirleri ile rivayet edilmiştir. Sünen-i Saîd b. Mansûr adlı eseri derleme çalışmaları devam etmektedir.

⁴¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen Said b. Mansûr*, thk. Hâbibu’r-Rahmân el-‘Azamî (Beyrut: Dâru’l-Kütübü’l-‘İlmiyye, ts.), 12.

⁴² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 23.

⁴³ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 25.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SAİD B. MANSÛR'UN SÛNEN RİVAYETLERİNİN KÛTÛB-İ SİTTEYE İNTİKÂLİ

Bu bölümde mukayese edilecek hadislerin tespiti, söz konusu rivayetlerin anlamları verilecektir. Rivayetlerin yer aldığı farklı kaynaklar da dipnotlarda belirtilecektir.

2.1. Müslim'in Sahîh'inde Bulunan Rivâyetler

1- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَرُحَيْمُ بْنُ حَرْبٍ، قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ سُهَيْمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْبُدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السِّتَارَةَ وَالنَّاسُ صُفُوفٌ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النَّبِيِّ إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، يَرَاهَا الْمُسْلِمُ، أَوْ تَرَى لَهُ، أَلَا وَإِنِّي نَهَيْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا، فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظُمُوا فِيهِ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَنِبُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ»⁴⁴

İbn Abbas -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- perdeyi kaldırdı ve insanlar Ebû Bekr -radiyallahu anh-'ın arkasında saf tutmuşlardı. Resulullah (s.a.v.) Şöyle buyurdu: «Ey İnsanlar! Peygamberlik mübeşşirâtından bir şey kalmamıştır! Mübeşşirattan kalan sadece salih rüyâdır! Müslüman kişi bunu rüyasında görür ya da ona gösterilir. Ben de Kur'an'ı, rükû ederken ve secde ederken okumaktan nehyolundum. Rükûya gelince Rab -Azze ve Celle-'yi rükuda yüceltin, secdede ise dua edin. Çünkü secdede yaptığınız dua icabet edilmeye daha layıktır.»

⁴⁴ Ebû Bekr 'Abdullah b. Muhammed İbn Ebî Şeybe el-Kûfî, *Musannef*, thk. Sad b. Nâsır (Riyad: Dâru'l-Kunûz İşbilyâ li'n-Neşri ve't-Tevzî', 2015), 5/245; İmam Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şu'ayb Arnavût - Âdil Mürşid (Müesseset'ü-Risâle, 2001), 3/386; Ebû Muhammed 'Abdullah b. 'Abdurrahmân ed-Dârimî, *Sunenu'd-Dârimî*, thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî (Suudi Arabistan: Dâru'l-Muğnî, 2000), 2/837; Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac b. Müslim el-Kuşeyrî en-Neysabûrî - Muhammed Fuâd, *Sahîhu Müslim* (Kahire: Matbaatü İsa el-Bâbi, 1955), "Salat", 479; Ebû 'Abdullah Muhammed b. Yezîd İbn Mâce - Muhammed Kâmil, *Sünen İbn Mâce*, thk. Şu'ayb Arnavût vd. (Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009), 5/59; Ebû 'Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb b. 'Alî el-Horâsânî en-Nesâî, *es-Sünenul'l-kubrâ*, thk. Hasan 'Abdulmun'im eş-Şelebî (Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 2001), 1/326; Ahmed b. Ali Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsnedü Ebî Ya'la el-Mevsilî*, thk. Saîd b. Muhammed (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2013), 4/65.

2- حَدَّثَنَا هَدَّابُ بْنُ خَالِدٍ. حَدَّثَنَا هَمَّامٌ. حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا. لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ". قَالَ قَتَادَةُ: وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لَذِكْرِي وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. جَمِيعًا عَنْ أَبِي عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَلَمْ يَذْكُرْ "لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ"⁴⁵

Enes b. Malik'ten rivayetle Resulullah (s.a.v.) şöyle dedi: "Kim bir namazı kılmayı unutursa onu hatırladığında kılsın! Onun için bundan başka kefarete yoktur."

3- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو الرَّبِيعِ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، - قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا، وَقَالَ الْآخَرُونَ: - حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَخْنَسِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا، وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً⁴⁶

İbn Abbas "Allah (cc.) nebinizin lisanı ile namazı; mukim iken dört, seferde iki, korku halinde iken ise bir rekât olarak farz kılmıştır." dedi.

4- وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَعَمْرُو بْنُ النَّاقِدِ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ، قَالَ سَعِيدٌ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ حَنْظَلَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُهْلَنَ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ، حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، أَوْ لَيْسَ بِهِمَا»⁴⁷

Hanzalet'e'l-Eslemî şöyle dedi: "Ebû Hüreyre'yi (r.a.) 'Nefsime kudreti ile elinde tutan Allah'a yemin ederim ki Meryem oğlu İsa kıyamete yakın gelecek ve Mekke, Medine arasındaki Ravha adlı yolda hac, umre ya da ikisini beraber yapacaktır.' şeklinde Hz. Peygamberden tahdis yaparken işittim."

⁴⁵ Ebû'l-Huseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî (ö.261/875) Muslim, "Kitabü'l-Mesâcid,684. Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. İsmâ'il el-Buḥârî, *Sahîhu'l-Buḥârî*, thk. Komisyon (Mısır: Sultaniye, 1894), "Mevâkîtü's-Salat",36; Ebû Dâvûd, "Salat", 11; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 5/242; Ebû Bekr Muhammed b. İshak İbn Hüzeyme, *Sahîhu İbn Huzeyme*, thk. Dr. Muhammed Mustafa el-'Azamî (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2018), 2/96.

⁴⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/240; Muslim, "Yolcunun Namazı", 479; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/144; Nesâî, *es-Sünenul'l-kubrâ*, "Namazın Kısaltılması",6; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 4/234.; İbn Hüzeyme, *Sahîh*, 1/156.

⁴⁷ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 7/304; Muslim, "Hac", 1252; Ebû Bekr 'Abdullah b. Zübeyr el-Hümejdî, *Müsnedü'l-Hümejdî*, thk. Hasen Selîm Esed ed-Dârânî (Şam: Dâru-Sekâ, 1996), 2/215.; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 21/338; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12/217.

5- وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَفَتْيَيْهُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: إِنِّي أَحَرَّمُ مَا بَيْنَ لَا بَيْنَهَا⁴⁸

Enes b. Malik'ten rivayetle Resulullah, Ebu Talha'ya şöyle dedi: “Bana sizin gençlerinizden hizmetçi bir genç bul”. Bunun üzerine Ebu Talha beni alarak yola çıktı. Resulullah'a her konakladığı yerde hizmet ediyordum. Bu hadiste Enes (r.a.) şunu da söylemiştir: Resulullah sonra dönüp geldi ve gözüne Uhut dağı görününce; “Bu bizi seven bir dağdır biz de onu severiz” dedi. Medine'ye yaklaşıncaya; “Ya Rabbî! Ben Medine'nin iki dağı arasını İbrahim'in Mekke'yi haram kılması gibi haram kılıyorum. Yâ Rabbî! Medinelilere müd ve sa'larında bereket ihsan eyle!” şeklinde dua etti.

6- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَفَتْيَيْهُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَالْأَفْطُ لَهُ، قَالَ: قُلْتُ لِمَالِكٍ: حَدَّثَكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْأَيْمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبُكَرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا؟ قَالَ: نَعَمْ⁴⁹

İbn Abbâs -radıyallahu anhum- dan rivayet edildiğine göre Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: “Dul kadın kendisi için velisinden daha ziyade hak sahibidir. Kızdan ise nefsi hakkında izin istenir; onun izni de susmasıdır.”

7- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَمْرُو النَّاقِدُ، قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ . (ح)، وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ، كِلَاهُمَا عَنِ الرَّهْرِيِّ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّ مَعْمَرًا، وَابْنَ عُيَيْنَةَ فِي حَدِيثِهِمَا: الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ. وَلَمْ يَذْكُرَا وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ⁵⁰

⁴⁸ Muslim, “Hac”, 1365; İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭa*’, thk. Muḥammed Muṣṭafâ el-A‘zamî (Dubâi: Mü’essesetü Zâhid B. Sulṭân Âl-İ Nehyân, 2004), “Cam’î”, 1308; Ebû Bekr Abdurrezzak b. Hemmâm es-San’ânî, *Musannef*, thk. Habîbu’r-Rahman el-‘Azamî (Hind: el-Meclisü’l-‘İlmî, 1983), 9/260; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 20/257; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/141; Buḥârî, “Cihat”, 70 ; Müslim, “Hac”, 1363; İbn Mâce, *Sünen*, 4/292; Ebû Ya’la el-Mevsilî, *Müsned*, 2/58.

⁴⁹ Muslim, “Nikâh”, 1421; Mâlik, *Muvatta*’, “Nikah”, 1914; Şaf’î, *Müsned*, 172; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 9/174; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/377; Dârimî, *Sünen*, 3/1398; Ebû Dâvûd, “Nikah”, 20; Tirmîzî, “Nikah”, 18; Ebû ‘Abdîrrahmân Ahmed b. Şu‘ayb b. ‘Alî el-Ḥorâsânî en-Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, thk. Ḥasan ‘Abdülmeam Şelebî (Beyrut: Mü’essesetü’r-Risâle, ts.), “Nikah”, 28.

⁵⁰ Ebû’l-Huseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbûrî (ö.261/875) Muslim, “Rad’a”, 1457; Numan b. Sâbit Ebû Hanîfe, *Müsnedü Ebû Hanîfe*, thk. Abdurrahman Hasan Mahmud (Mısır: Âdâb, 2010), 4/1075; Abdullah b. Mübârek, *Müsned*, 133; Şaf’î, *Müsned*, 188; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 41/442; Ebû Ya’la el-Mevsilî, *Müsned*, 6/343; Mâlik, *el-Muvaṭṭa*’, 4/1069; Abdurrezzak b. Hemmâm,

“Sad b. Ebi Vakkas ile Abd b. Zem’a bir çocuk için birbirleriyle tartıştılar. Sad: “Ya Rasûlallah! Bu kardeşim Utbe’nin oğludur, onun hakkında bana vasiyet etmişti. Benzerliğine bak” dedi. Bunun üzerine Abd İbn Zem’a: “Bu çocuk benim kardeşimdir, babamın cariyesinin oğludur ve babamın yatağı üzerinde doğdu” dedi. Nebi (s.a.v.) benzerliğine baktı. Utbe’ye açıkça benzediğini gördü ve “Ey Abd b. Zem’a! Çocuk senindir. Çocuk yatak sahibinindir. Zina edene ise mahrumiyet vardır.” dedi. Sonra çocuğun Utbe’ye benzerliğini gördüğünde eşi Sevde binti Zem’a (r.a.): “Sen bu çocuğa karşı örtün!” buyurdu. Çocuk, Sevde vefat edene kadar onu görmedi.”

(Bu hadis hakkında İbn Üyeyne ve Ma’mer’in “Zina edene ise mahrumiyet vardır.” sözünü zikretmedikleri ifade edilmiştir.)

8- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ: « دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْأَخْزَابِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، سَرِيعَ الْجِسَابِ، اهْزِمِ الْأَخْزَابِ، اللَّهُمَّ اهْزِمُهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ»⁵¹

Abdullah b. Ebu Evfâ, Resulullah’ın (s.a.v.) “Kitabı indiren hesabı seri olan Allah’ım, Ahzâb’ı hezimete uğrat, Allah’ım Ahzâb’ı hezimete uğrat onları dağıt.” şeklinde Ahzâb üzerine beddua ettiğini söyledi.

9- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ ، وَهَنَادُ بْنُ السَّرِيِّ ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَحَرَّقَ. وَلَهَا يَقُولُ حَسَانُ: وَهَانَ عَلَى سَرَاةِ بَنِي لُؤَيٍّ ... حَرِيقٌ بِالْبُؤَيْرَةِ مُسْتَطِيرٌ وَفِي ذَلِكَ نَزَلَتْ: { مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا }»⁵² الْآيَةِ

İbn Ömer’den rivayetle Resulullah (s.a.v.) Nadiroğullarının hurma ağaçlarını kesti ve yaktı. Bunun üzerine Hassan Kureyş’i alaya alarak şöyle dedi; -“Ey Kureyş’in ulu

Musannef, 7/443; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 10/73; Buḥârî, *Saḥîh*, 9/72; Müslim, *Saḥîh*, 2/1080; İbn Mâce, *Sünen*, 3/169; Ebû Dâvûd, *Sünen*, 3/585; Tirmizî, *Sünen*, 3/620; Nesâ’î, *Sünenü’l-Kubrâ*, 5/289.

⁵¹ Sa’îd b. Mansûr, *Sünen*, 2/243; Muslim, “Cihad”, 1362. Abdurrezzak b. Hemmâm, *Musannef*, 5/247; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 20/510; Hümejdî, *Müsnedü’l-Hümejdî*, 21/187; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 31/475; Buḥârî, 4/44; Müslim, “Cihad”, 97; İbn Mâce, *Sünen*, “Cihad”, 15; Tirmizî, “Cihad”, 8; Nesâ’î, *Sünenü’l-Kubrâ*, “Siyer”, 44; İbn Hüzeyme, *Saḥîh*, 4/238.

⁵² Sa’îd b. Mansûr, *Sünen*, 8/62; Müslim, “Cihad”, 1746. Şaf’î, *Müsned*, 320; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9/138; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 18/384.

evlatları gördünüz mü bizim Beni Nadir kabilesine yaptığımız çok kolay bir işti ve siz onlara yardıma gelemediniz, yoksa korkunuz mu? ya da sizde cesaret yok mu?”- bunun üzerine “Hurma ağaçlarından her neyi kestiniz yahut kesmeyip kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa hep Allah’ın izniyledir. Bu da fasıkları rezil etmesi içindir.” ayeti indirildi.

10- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ. حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْوَاسِطِيُّ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ (لَا تَسْتَطِيعُوهُ) قَالَ: فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ (لَا تَسْتَطِيعُونَهُ). وَقَالَ فِي الثَّلَاثَةِ (مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ بِآيَاتِ اللَّهِ. لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَصَلَاةٍ. حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى)⁵³

Ebu Hüreyre -radiyallahu anh- anlatıyor. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'e soruldu: "Hangi amel Allah yolunda cihad etmeye denktir?" O da: “Siz, buna güç yetiremezsiniz" dedi. İki ya da üç defa aynı soruyu sordular. Her defasında, “Siz, buna güç yetiremezsiniz.” karşılığını verdi. Ardından şöyle buyurdu: “Allah yolunda cihad edenin misali, Allah yolunda cihad eden evine dönünceye kadar gündüzleri oruçla, geceleri de ibadet ve kıyamla geçiren adamın misali gibidir.”

11- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أَبُو هَانِيءٍ الْخَوْلَانِيُّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخُلَيْبِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يَا أَبَا سَعِيدٍ، مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»، فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ، فَقَالَ: أَعْدَهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَفَعَلَ، ثُمَّ قَالَ: «وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ»، قَالَ: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»⁵⁴

Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet edildiği üzere Resulullah (s.a.v) şöyle dedi: “Yâ Ebû Saîd, kim rab olarak Allah’tan, din olarak İslam’dan, peygamber olarak Muhammed’den razı olursa ona cennet vacip olur.” Ebu Saîd buna şaşırdı ve “Ya

⁵³ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/157; Müslim, “İmâre”, 1878. İmâm Mâlik, *Muvatta*, "Cihad", 1; Abdurrezzak b. Hemmâm, *Musanef*, 5/253; İbn Ebî Şeybe, *Musanef*, 11/9; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, 15/289; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsne'd*, 8/109; Buhârî, "Cihad", 2; Müslim, "İmâre", 1878; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "Cihad", 12; Tirmizî, "Cihadın Fazileti", 1.

⁵⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/148; Müslim, “İmâre”, 1884; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "Cihad", 15.

Resulallah benim için tekrar et” dedi. Resulullah tekrar ederek şöyle dedi; “Bununla kul cennette yüz derece yükseltilir ve her derece arası yer ile gök arası kadardır.” Ebu Saîd “O nedir ya Resulullah” dedi; Resulullah “Allah yolunda yapılan cihat, Allah yolunda yapılan cihat” dedi.

12- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ. حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ. ح قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَجَلَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. يَزِيدُ أَحَدُهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ: أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ عَلَى الْمُنْبَرِ. فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ ضَرَبْتَ بِسِيفِي. بِمَعْنَى حَدِيثِ الْمُقْبِرِيِّ⁵⁵

Ebû Katâde'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) ashâb arasında ayağa kalktı ve: “Allah yolunda cihad ve Allah'a iman etmek amellerin en faziletlisidir.” diye hatırlattı. Bunun üzerine Resulullah minberdeyken bir adam ayağa gelerek “Yâ Rasûlallah! Şayet Allah yolunda öldürülürsem, bu benim günahlarıma kefâret olur mu?” diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) ona: “Evet, şayet sen sabrederek, ecrini de sadece Allah'tan bekleyerek, cepheden kaçmaksızın düşmana karşı koyup Allah yolunda öldürülürsen, günahlarına kefâret olur.” buyurdu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.): «Nasıl demiştin?» diye sordu. Adam: “Şayet ben Allah yolunda öldürülürsem günahlarıma kefâret olur mu?” diye sözünü tekrarladı. Rasûlullah (s.a.v.) ona: “Evet, şayet sen sabrederek, ecrini sadece Allah'tan bekleyerek, cepheden kaçmaksızın düşmana karşı koyup Allah yolunda öldürülürsen, günahlarına kefâret olur. Ancak borçların bunun dışındadır. Bunu bana Cibrîl söyledi.” buyurdu.

13- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو الطَّاهِرِ، قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ،، وَقَالَ سَعِيدٌ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَسَجِّ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ جَهَّزَ غَارِيًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ، فَقَدْ غَزَا»⁵⁶

⁵⁵ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/254; Müslim, 'İmâre', 1885. Hümejdî, *Müsned*, 1/396; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "Cihad", 28.

⁵⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/160; Müslim, "İmâre", 1895.; Hümejdî, *Müsned*, 2/63; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 28/270; Buhârî, "Cihad", 38; Ebû Dâvûd, "Cihad", 20; Tirmizî, "Cihadın Fazileti", 6; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "Cihad", 40.

Zeyd b. Halid el-Cühenî'dan merfû olarak rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah yolundaki bir mücahidi donatırsa (Allah yolunda) savaşmış olur. Kim de bir mücahide, ailesi hakkında hayırlı bir vekil olursa, o da (Allah yolunda) savaşmış olur.”

14- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، مَوْلَى الْمُهَرِّيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ إِلَى بَنِي لَحْيَانَ: «لِيُخْرِجَ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ رَجُلًا»، ثُمَّ قَالَ لِلْقَاعِدِ: «أَيُّكُمْ خَلَفَ الْخَارِجَ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ بِخَيْرٍ، كَانَ لَهُ مِثْلُ نِصْفِ أَجْرِ الْخَارِجِ»⁵⁷

Ebu Saîd el-Hudrî'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) Benî Lihyân üzerine asker gönderdi ve “İki kişiden biri cihada çıksın” buyurdu. Sonra da oturanlara şöyle dedi: “Sizden hanginiz cihada çıkanın ailesi ve malı hakkında hayırla davranıp onun yerini tutarsa, cihada gidenin yarı ecri kadar ona da sevap verilir.”

15- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو الرَّبِيعِ الْعَتَكِيُّ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثُوبَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ»، وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ قُتَيْبَةَ: وَهُمْ كَذَلِكَ⁵⁸

Sevbân'dan rivayetle Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu; “Ümmetimden Allah'ın emirlerine uygun davranan bir taife her zaman var olacaktır. Onları yalanlayanlar muhalefet edenler onlara zarar veremeyecektir. Bu Allah'ın emri gelene kadar böyle devam edecektir.”

16- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، أَنَّ نَاعِمًا، مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ، قَالَ: أَقْبَلَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَبَايُكَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَالْجِهَادِ، أَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ مِنْ

⁵⁷ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/161; Müslim, 'İmâre', 1896 ; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, 17/182; Ebû Dâvûd, "Cihad", 20.

⁵⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/177; Müslim, 'İmâre', 1920. Buḥârî, 'İ'tisâm', 10; Ebû Ya'la el-Mevsîlî, *Müsne'd*, 8/569; Tirmizî, 'Fiten', 27.

وَالِدَيْكَ أَحَدٌ حَيٌّ قَالَ: نَعَمْ، بَلْ كِلَاهُمَا، قَالَ: «فَتَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَارْجِعْ إِلَى وَالِدَيْكَ فَأَحْسِنِ صُحْبَتَهُمَا»⁵⁹

Abdullah İbni Amr İbni Âs (r.a.) şöyle dedi: Bir adam Peygamber aleyhisselâm'ın yanına gelerek: “Hicret ve cihâd etmek üzere sana bîat ediyorum. Bunların sevabını Allah'tan dilerim.” dedi. Resûl-i Ekrem (s.a.v.); “Anne ve babandan hayatta olanlar var mı?” diye sordu. Adam: “Evet, her ikisi de hayatta” dedi. Resûlullah (s.a.v.); “Allah'tan sevap kazanmak istiyorsun değil mi?” diye sordu. Adam; “Evet” deyince Resulullah: “Anne ve babanın yanına dön. Onlara iyi bak!” buyurdu.

17- وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَفُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَالِكٌ (ح) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَاللَّفْظُ لَهُ، قَالَ: قُلْتُ لِمَالِكٍ: حَدَّثَكَ نَافِعٌ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَجُلًا لَاعَنَ امْرَأَتَهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا، وَالْحَقُّ الْوَلَدُ بِأُمِّهِ؟ قَالَ: نَعَمْ⁶⁰

Yahya b. Yahya'dan rivayetle; Malik'e Nafi, İbn Ömer'den sana -Resulullah zamanında bir adam eşi ile lian üzere boşandı. Resulullah ikisini birbirinden ayırdı. Çocuk annesinde kaldı- şeklindeki hadisi tahdis etti mi? diye sordum. Malik 'evet' dedi.

18- وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ قَعْنَبٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، فَقَالَ فَخَذُ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتُ، فَأَلْتَقَيْتُ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: فَمَا ظَنُّكُمْ⁶¹

Bureyde'den merfû olarak rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Cihada çıkan erkeklerin geride bıraktıkları hanımları, cihada çıkmayan erkeklere kendi anneleri gibi haramdır. Bunlardan bir erkek, mücahitlerden birinin ailesine bakmayı üzerine alır da hıyanet ederse kıyamet günü bu adam durdurulur, o mücahit bunun amelinden dilediğini alır.” Bureyde diyor ki, sonra Rasûlullah (s.a.v.) bize döndü ve “Ne dersiniz?” buyurdu.

⁵⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/164; Müslim, *Birr ve Sıla*, 1975. Hümejdî, *Müsned*, 1/499; Ebû Dâvûd, 'Cihad',32; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Biat', 13.

⁶⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1/404; Müslim, 'Lian', 1494. Mâlik, *Muvatta*, 4/815; Şaf'î, *Müsned*, 259; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 8/124; Ebû Dâvûd, 'Talak', 67 ; İbn Mâce, *Sünen*, 'Talak', 67.

⁶¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2, 162; Müslim, 'İmâre', 1897. Ebû Dâvûd, 'Cihad',11; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Kasâme', 22; Hümejdî, *Müsned*, 2/153.

2.2. Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Bulunan Rivâyetler

- 1- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَخْنَسِ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا، وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً⁶²

İbn Abbas (r.a.) “Allah (cc.) nebinizin lisanı ile namazı mukim iken dört, seferde iki, korku halinde iken ise bir rekât olarak farz kılmıştır.” dedi.

- 2- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ - قَالَ سَعِيدٌ: الزَّهْرِيُّ - عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كُنْتُ أَخْذُمُ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ كَثِيرًا يَقُولُ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ، وَالْحَزَنِ، وَضَلَعِ الدِّينِ، وَغَلْبَةِ الرِّجَالِ" وَذَكَرَ بَعْضُ مَا ذَكَرَهُ التَّيْمِيُّ⁶³

Enes b. Malik'ten rivayetle Resulullah Ebû Talha'ya: “Bana sizin gençlerinizden hizmetçi bir genç bul” buyurdu. Bunun üzerine Ebu Talha beni arkasına katarak yola çıktı. Resulullah'a her konakladığı yerde hizmet ediyordum. Resulullah “Allah'ım keder ve üzüntüden, borç yükünden, insanların eziyetinden sana sığınırım.” diyerek çokça dua ettiğini işittim.”

- 3- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَاللَّفْظُ لَهُ، قَالَ: قُلْتُ لِمَالِكٍ: حَدَّثَكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْأَيُّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْيَكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا؟ قَالَ: نَعَمْ⁶⁴

Mâlik'e sana ‘Abdullah b. Fuzayl Naf'i b. Cübeyr'den o da İbn ‘Abbâs'tan Nebi (s.a.v.) şöyle dedi: “Dul kendisi üzerinde velisinden daha çok hak sahibidir. Kız ise

⁶² Ebû Dâvûd, “Salat”, 687; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/66; Müslim, 'Yolcunun Namazı', 687; İbn Mâce, *Sünen*, 'İkâmetü's-Salevât', 74; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Seferde Namazın Kısaltılması', 1; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 222; İbn Hüzeyme, *Sahîh*, 2/294.

⁶³ Ebû Dâvûd, ‘Salat’, 365. İbn Ebî Şeybe, *Musanef*, 16/102; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 21/29; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 5/419; Buḥârî, 'Cihad', 73; Tirmizî, 'Dualar', 57; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'İstiaze', 11.

⁶⁴ Said b. Mansûr, *Sünen*, 1/181; Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 25. Mâlik, *el-Muvaṭṭa*, 1/179; Şâfi'î, *Musned*, 172; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 3/377; İbn Ebî Şeybe, *Musanef*, 9/174; Müslim, 'Nikah', 1421; Tirmizî, 'Nikah', 18; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Nikah', 28.

kendisinden izin alınmadıkça nikah olunmaz. Onun izni susmasıdır.” şekilde tahdis etti mi diye sordum ve evet dedi.

4- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَمُسَدَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا سَفْيَانُ، عَنِ الزَّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ: اخْتَصِمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَاصٍ وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فِي ابْنِ أُمِّةَ زَمْعَةَ، فَقَالَ سَعْدُ: أَوْصَانِي أَخِي عُتْبَةَ إِذَا قَدِمْتُ مَكَّةَ أَنْ أَنْظُرَ إِلَى ابْنِ أُمِّةَ زَمْعَةَ فَأَقْبِضَهُ، فَإِنَّهُ ابْنُهُ، وَقَالَ عَبْدُ ابْنِ زَمْعَةَ: أَخِي، ابْنُ أُمِّةَ أَبِي، وَلِذَلِكَ عَلَى فَرَّاشِ أَبِي، فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- شَبَهَا بَيْنَهُمَا بُعْتَبَةً، فَقَالَ: "الْوَلَدُ لِلْفَرَّاشِ وَاحْتَجَبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ"⁶⁵

Âişe den rivayetle Sa'd b. Ebî Vakkas ile Abd b. Zem'a, Zema'nın cariyesinin oğlu (Abdurrahman'ın nesebinin tespiti) hakkında (aralarında çıkan) anlaşmazlığı halletmesi için Resulullah'a (s.a.v.) başvurdular. Sad; “Ya Rasûlallah! Bu kardeşim Utbe'nin oğludur, onun hakkında mekkeye geldiğinde bakmamı ve onu almamı bana vasiyet etti. O onun oğludur.” dedi. Bunun üzerine Abd İbn Zem'a “Bu çocuk benim kardeşim, babamın cariyesinin oğludur ve babamın yatağı üzerinde doğdu” dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) çocukta Utbe'ye açıkça bir benzerlik gördü. Bunun üzerine; “Çocuk (üzerinde doğduğu) döşek sahibinindir. Ey Sevde! Sen bu çocuğun yanında bundan sonra örtün” buyurdu.

5- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهَبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ مَوْلَى الْمَهْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بَعَثَ إِلَى بَنِي لَحْيَانَ وَقَالَ: "الْيَخْرُجُ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ رَجُلٌ" ثُمَّ قَالَ لِلْقَاعِدِ: "أَيُّكُمْ خَلَفَ الْخَارِجَ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ بِخَيْرٍ كَانَ لَهُ مِثْلُ نَصْفِ أَجْرِ الْخَارِجِ"⁶⁶

Ebu Saîd el-Hudrî'dan rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) Benî Lihyân üzerine asker gönderdi ve “İki kişiden biri cihada çıksın.” buyurdu. Sonra da oturanlara şöyle

⁶⁵ Ebû Dâvûd, “Talâk”, 34. Numan b. Sâbit Ebû Hanîfe, *Müsnedü Ebû Hanîfe*, thk. Abdurrahman Hasan Mahmud (Mısır: Âdâb, 2010), “Nikah”, 25; Mâlik, *Muvatta'*, 4/1069; Şâfi'î, *Musned*, 188; Hümejdî, *Musned*, 1/277; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 43/72; Ebû Ya'la el-Mevsîlî, *Müsned*, 6/344; Abdurrezzak b. Hemmâm, *Musanef*, 7/442; İbn Ebî Şeybe, *Musanef*, 10/72; Buḥârî, 'Feraiz', 17; Müslim, *Sahih*, 'Rada', 1457; İbn Mâce, *Sünen*, 'Nikah', 59; Tirmizî, 'Rad'a', 8; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Talak', 49.

⁶⁶ Said b. Mansûr, *Sünen*, 2/161; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 20; Müslim, 'İmâre', 1896; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 17/182.

dedi: “Sizden hanginiz cihada çıkanın ailesi ve malı hakkında hayırla davranıp onun yerini tutarsa, cihada gidenin yarı ecri kadar ona da sevap verilir.”

6- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ : أَنَّ دَرَّاجَا أَبَا السَّمْحِ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ « أَنَّ رَجُلًا هَاجَرَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْيَمَنِ فَقَالَ: هَلْ لَكَ أَحَدٌ بِالْيَمَنِ؟ قَالَ: أَبَوَايَ قَالَ: أَذْنَا لَكَ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: ارْجِعْ إِلَيْهِمَا فَاسْتَأْذِنْهُمَا، فَإِنْ أَذْنَا لَكَ فَجَاهِدْ وَإِلَّا فَبِرَّهُمَا ⁶⁷

Ebu Said el-Hudrî'den rivayetle Bir adam Peygamber'e (s.a.v.) Yemen'den resulullah'a hicret etti. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) “Yemende hiç kimsen var mı” diye sordu. Adam: “Annem ve babam var” dedi. Resûlullah (s.a.v.): “Sana izin verdiler mi?” diye sordu. Adam: ‘Hayır’ deyince Resulullah “ Dön ve izin iste. İzin verirlerse cihad et yoksa onlara iyilik yap” buyurdu.

7- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا سَفِيَانُ، عَنْ قَعْنَبٍ، عَنْ عِلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمَجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمَجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ إِلَّا تُصِيبَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقِيلَ: هَذَا قَدْ خَلَقَكَ فِي أَهْلِكَ فَخُذْ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتَ" فَأَلْتَقَتْ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فَقَالَ: "مَا ظَنُّكُمْ؟" ⁶⁸

Büreyde b. Hasîb'ten (r.a.) rivayetle Resulullah (s.a.v.) “Cihada çıkan mümin erkeklerin arkada bıraktıkları hanımları, cihada çıkmayan erkeklere kendi annelerinin haramlığı gibi haramdır. Cihada çıkmayanlardan herhangi bir kimse mücahidlerin ehline kötü davranırsa kıyamet günü karşısına karşısına çıkar ve şöyle denilir; “İşte bu senin ehline nankörlük etti. İyiliklerinden dilediğini al.” Sonra Resulullah bize dönerek “Ne dersiniz” dedi.

8- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي عِيَّاشٍ الزُّرْقِيِّ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- -بَعْثَفَانَ- وَعَلَى الْمَشْرُكِينَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، فَصَلَّيْنَا الظُّهْرَ، فَقَالَ الْمَشْرُكُونَ: لَقَدْ أَصَبْنَا غَرَّةً، لَقَدْ أَصَبْنَا غَفْلَةً، لَوْ كُنَّا حَمَلْنَا عَلَيْهِمْ وَهُمْ فِي

⁶⁷ Ebû Dâvûd, “Cihat”, 33. Nesâî, *Sünen*, ‘Biat’, 10.

⁶⁸ Said b. Mansûr, *Sünen*, 2/162. Ebû Hanîfe, *Müsne'd*, “Cihad”, 1; Hümeydî, *Müsne'd*, 2/153; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, 38/76; Müslim, ‘İmâre’, 1897; Ebû Dâvûd, ‘Cihad’, 11; Nesâî, *Sünenü'l-Kübrâ*, ‘Cihad’, 46.

الصلاة، فنزلت آيةُ القَصْرِ بين الظهر والعصر، فلَمَّا حضرت العصرُ، قام رسولُ الله - صَلَّى اللهُ عليه وسلم - مستقبلَ القبلة، والمُشْرِكُونَ أمامه، فصَفَّ خلفَ رسولِ الله - صَلَّى اللهُ عليه وسلم - صفًّا، وصفَّ بعد ذلك الصفَّ صفًّا آخر، فركع رسولُ الله - صَلَّى اللهُ عليه وسلم - وركعوا جميعاً، ثم سجد وسجد الصف الذين يلونه، وقام الآخرون يحرسونهم، فلَمَّا صَلَّى هؤلاء السجدين وقاموا، سجد الآخرون الذين كانوا خلفهم، ثم تأخر الصف الذي يليه إلى مقام الآخرين، وتقدَّم الصف الأخير إلى مقام الصف الأول، ثم ركع رسولُ الله - صَلَّى اللهُ عليه وسلم - وركعوا جميعاً، ثم سَجَدَ وسَجَدَ الصف الذي يليه، وقام الآخرون يحرسونهم، فلَمَّا جلس رسولُ الله - صَلَّى اللهُ عليه وسلم - والصف الذي يليه، سجد الآخرون، ثم جلسوا جميعاً، فسَلَّمَ عليهم جميعاً، فصَلَّاهَا بَعْسُفَان، وصَلَّاهَا يَوْمَ بَنِي سُلَيْمٍ⁶⁹

“Biz Resulullah ile birlikte Usfan’da bulunuyorduk. Müşriklerin başında da Hâlid b. Velîd bulunuyordu. Öğle namazını kıldık. Müşrikler ‘gerçekten çok gafil davrandık gerçekten çok gafil davrandık, çok hatalı davrandık onlar namazda iken üzerlerine bir yüklenseydik, ne güzel olurdu!’ dediler. Bunun üzerine öğle ile ikindi namazı arasında “Kasr âyeti” nazil oldu. İkindi (vakti) gelince Resulullah (s.a.v.) kalkıp kıbleye karşı durdu. Müşrikler de karşısında idiler. Arkasında bir saf teşekkül etti. Bu saffın arkasında da başka bir saf vardı. Resulullah’ın (s.a.v.) rükû’ya varmasıyla hepsi birden rükû’ya vardılar. Sonra arka saftakiler cemaati ayakta beklerken imam arkasındaki (birinci) safla beraber secdeye vardı. Bunlar secdeleri yapıp kalkınca arkalarında bulunan diğerleri secdeye vardılar, sonra Resûl-i Ekrem’in arkasındaki saf geri çekilerek arkadakilerin yerini, arka saftakiler de ilerleyerek ön saftakilerin yerini aldı. Sonra Resulullah (s.a.v.) rükû’ya varınca her iki saftakiler birlikte rükû’ya vardılar. Resûl-i Ekrem secdeye varınca, hemen arkasında bulunan birinci saf da secdeye vardı. Diğerleri ise bunları ayakta bekliyorlardı. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) burunca hemen arkasındaki saf da oturdu, sonra da hep beraber oturdular ve Resûl-i Ekrem (s.a.v.) hepsine birden selâm verdi. Resûl-i Ekrem Usfan’da kıldığı bu namazı bir de Beni Süleym’de kıldı.”

9- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو معاويةَ عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ، بِهَذَا الْحَدِيثِ قَالَ: "حَتَّى يَسْتَبْرِئَهَا بِحَيْضَةٍ" [زاد فيه: "بحيضة"، وهو وهم من أبي معاوية، وهو صحيح في حديث أبي سعيد]

⁶⁹ Saîd b. Manşûr, *Sunen*, 4/1367; Ebû Dâvûd, *Sünen*, 2/423. Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, 27/120;

"وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَرْكَبُ دَابَّةً مِنْ فِئَةِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى إِذَا أُعْجِفَهَا رَدَّهَا فِيهِ ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، فَلَا يَلْبَسُ ثَوْبًا مِنْ فِئَةِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى إِذَا أُخْلِقَ رَدَّهُ فِيهِ".⁷⁰

Rufey'i b. Sabit'ten rivayet edildiğine göre Resulullah şöyle dedi: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse Müslümanların ganimetlerinden bir bineğe binmesin. Eğer binerse kullansa bile geri versin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse Müslümanların ganimetlerinden bir elbise giymesin. Eğer giyerse söküğe, yırtık olsa bile geri versin."

10- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكْرِيَّا، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ بَشْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ مُسْلَمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "لَا يَرْكَبُ الْبَحْرَ إِلَّا حَاجٌّ أَوْ مَعْتَمِرٌ أَوْ غَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِنْ تَحَتَّ الْبَحْرُ نَارًا، وَتَحَتَّ النَّارُ بَحْرًا"⁷¹

Abdullah b. Amr'dan rivayetle Resulullah şöyle dedi: "Hacca ya da umreye gitmek için ya da Allah yolunda savaşmak dışında gemiye binip denize açılmayın. Çünkü denizin altında ateş vardır, ateşin altında da deniz vardır." dedi.

11- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: كُنْتُ إِلَى جَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- فَغَشِيَتْهُ السَّكِينَةُ فَوَقَعْتُ فَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- عَلَيَّ فَخِذِي، فَمَا وَجَدْتُ ثِقَلَ شَيْءٍ أَثْقَلَ مِنْ فَخِذِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، ثُمَّ سُرِّيَ عَنْهُ، فَقَالَ: "اكَتُبْ" فَكَتَبْتُ فِي كِتَابٍ: (لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، فَقَامَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى، لَمَّا سَمِعَ فَضِيلَةَ الْمَجَاهِدِينَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ يَمْنُ لَا يَسْتَطِيعُ الْجِهَادَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَلَمَّا قَضَى كَلَامَهُ غَشِيَتْ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- السَّكِينَةُ فَوَقَعْتُ فَخَذَهُ عَلَيَّ فَخِذِي، وَوَجَدْتُ مِنْ ثِقَلِهَا فِي الْمَرَّةِ الثَّانِيَةِ كَمَا وَجَدْتُ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى ثُمَّ سُرِّيَ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فَقَالَ: "اقْرَأْ يَا زَيْدُ" فَقَرَأْتُ: {لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ} [النساء: 95] فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- {غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ} الْآيَةَ كُلِّهَا [النساء: 95]، قَالَ زَيْدٌ: فَأَنْزَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَحْدَهَا، فَأَلْحَقْتُهَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ⁷²

⁷⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/312; Ebû Dâvûd, 'Nikah', 45.

⁷¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/186; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 11/56; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 9.

⁷² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 4/1355; Mâlik, *Muvatta'*, 1/44; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 11/111; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 35/518; Buḥârî, 'Cihad', 31; Müslim, 'İmâre', 1898; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 19; Tirmizî, 'Cihad', 1; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Cihad', 4; Ebû Ya'la el-Mevsılî, *Müsned*, 3/225.

Zeyd b. Sâbit'ten rivayetle; "Resulullah'ın yanında idim ve onu bir sessizlik bürüdü. Sonra onun dizi dizimin üzerine dokundu. Ben Resulullah'ın dizinden daha ağır bir şey görmedim. Sonra ondan bu hal kaldırıldı ve bana "yaz" dedi. Bende kürek kemiğine şu ayeti "Mü'minlerden (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler eşit olamazlar." ayetini sonuna kadar yazdım. Mücahitlerin faziletini duyan görme engelli Ümmü Mektum kalktı ve "Ey Allah'ın resulü cihada güç yetiremeyenler ne olacak?" dedi ve Resulullah'ı sekine bürüdü. Onun dizi dizimin üzerine düştü ve birincide olduğu gibi ikinci kez ağırlığını hissettim. Sonra bu hal ondan kaldırıldı ve bana "Zeyd oku" dedi bende mücahitlerle Medine de oturanlar bir olmazlar kısmını okudum ve Resulullah özür sahibi olmaksızın kısmı ile birlikte ayeti okudu."

12- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَامٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ عَقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَقُولُ: "إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةَ: صَانِعَهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ، وَالرَّامِيَ بِهِ، وَمُنْبِلَهُ، وَارْمُوا وَارْكَبُوا، وَأَنْ تَرْمُوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا، لَيْسَ مِنَ اللَّهِوَ إِلَّا ثَلَاثٌ: تَأْدِيبُ الرَّجُلِ فَرَسَهُ، وَمُلَاعَبَتُهُ أَهْلَهُ، وَرُمِيَهُ بِقَوْسِهِ وَنَبْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ الرُّمِيَّ بَعْدَ مَا عَلِمَهُ رَغْبَةً عَنْهُ، فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ تَرَكَهَا -أَوْ قَالَ: كَفَّرَهَا⁷³

Ukbe b. Âmir'den rivayetle Resulullah şöyle dedi: "Allah bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete koyar: Hayır maksadıyla oku yapan kişiyi, oku atanı, oku atana yardımcı olanı. Atıcılık ve binicilik yapınız. Atıcılık yapmanız benim için en sevimli olandır. Üç şeyde boşa vakit harcamak yoktur. Kişinin atını eğitmesi, ailesi ile oynaması, yay ile oku atmasıdır. Kim kendisine atıcılık öğretildikten sonra ondan yüz çevirirse, Allah'ın kendisine ihsan ettiği nimete karşı şükrünü terketmiş veya küfrân-ı nimet etmiş olur.

13- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ ثُمَامَةَ بْنِ شَفِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ عَقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

⁷³ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/206; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 11/65; Aḥmed b. Ḥanbel, *Müsned*, 28/558; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 23; Nesâ'î, *Sünenu'l-Kübrâ*, 'Hayl', 8.

وسلم- وهو على المنبر يقول: {وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ} [الأنفال: 60] ألا إن القوة الرمي، ألا إن القوة الرمي، ألا إن القوة الرمي⁷⁴

Süname b. Şüfey'den rivayetle: Süname'nin Ukbe b. Amir'in Resulullah (s.a.v.) minberde iken ki "Onlara gücünüz yettiğinde kuvvet hazırlayın, dikkat edin kuvvet oktur, dikkat edin kuvvet oktur, dikkat edin kuvvet oktur." şeklinde söylediğini ifade ederken işittim.

14- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو معاويةَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي نُشْبٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: " ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيمَانِ: الْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَكْفُرُهُ بِذَنْبٍ، وَلَا نُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ ماضٍ مِنْذُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يُقَاتَلَ أَخِرُ أُمَّتِي الدِّجَالُ، لَا يَبْطُلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ، وَلَا غَدْلُ عَادِلٍ، وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ⁷⁵

Enes b. Malik'ten rivayetle Resulullah (s.a.v.) şöyle dedi: "Üç şey vardır ki imanının aslındandır; 1-La ilahe illallah diyene karışmamak, işlediği herhangi bir günahı sebebiyle bu kimseyi tekfir etmeyiz ve herhangi bir ameli sebebiyle de İslam dininden dışarı çıkarmayız 2- Cihad, Allah'ın beni Peygamber olarak gönderdiği günden bu ümmetin Deccal'e karşı savaşacak en son ferdine kadar cereyan edecektir, ne de bir adilin adaleti iptal etmez. 3- Bir de Kadere imandır."

15- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ عَنْ مَالِكٍ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَلَّمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَخْرُجُ فِي سَفَرٍ إِلَّا يَوْمَ الْخَمِيسِ⁷⁶

"Ka'b b. Mâlik'ten rivayetle "Resulullah (s.a.v.) sefere çoğu kez perşembe günü çıkardı."

16- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ أُسَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخَثْعَمِيِّ، عَنْ قُرَّةِ بْنِ مُجَاهِدٍ الْخُثَمِيِّ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مَعَاذٍ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ نَبِيِّ اللَّهِ -صَلَّى

⁷⁴ Saïd b. Mansûr, *Sünen*, 2/205; Mâlik, *Muvatta'*, 3/650; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 18/482; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 28/643; Buḥârî, 'Cihad', 77; Müslim, 'İmâre', 1917; İbn Mâce, *Sünen*, 'Cihad', 19; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 24; Tirmizî, 'Kuran Tefsiri', 9; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsne'd*, 3/242.

⁷⁵ Saïd b. Mansûr, *Sünen*, 2/176; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 34; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsne'd*, 6/235.

⁷⁶ Saïd b. Mansûr, *Sünen*, 2/180; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 16/285; İbn Ebî Şeybe, *Musned*, 1/335; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 4/455; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 83; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Siyer', 121; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsne'd*, 4/29; İbn Hüzeyme, *Sahîh*, 4/132.

الله عليه وسلم- غزوة كذا وكذا فَضَيَّقَ النَّاسُ الْمَنَازِلَ، وَقَطَّعُوا الطَّرِيقَ، فَبَعَثَ نَبِيَّ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- مُنَادِيًا يُنَادِي فِي النَّاسِ: أَنَّ مَنْ ضَيَّقَ مَنْزِلًا أَوْ قَطَّعَ طَرِيقًا، فَلَا جِهَادَ لَهُ⁷⁷

Muaz b. Enes'den rivayetle; Resulullah (s.a.v.) ile birlikte şu şu gazveye katıldım, askerler bir ara evleri daralttılar ve yolu kestiler bunun üzerine Nebî (s.a.v.) bir sahâbî gönderip askerler arasında şöyle nidâ ettirdi: “Kim bir yeri, evleri daraltır ya da bir yolu keser (veya bir mü'mine ezâ verirse) onun cihâdı yoktur.”

17- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ تَوْفَلٍ بْنِ مُسَاجِقٍ، عَنِ ابْنِ عِصَامٍ الْمَزْنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَرِيَّةٍ فَقَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمْ مَسْجِدًا أَوْ سَمِعْتُمْ مُؤَذِّنًا فَلَا تَقْتُلُوا أَحَدًا»⁷⁸

İsâm el-Müzenî'den rivayetle Resulullah bizi bir Seriyye de görevlendirdi ve şöyle dedi: “Mescit gördüğünüzde veya müezzinin sesini işittiğinizde kimseyi öldürmeyin.”

18- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: الْحَرْبُ خُدْعَةٌ⁷⁹

Cabir b. Abdullah'tan rivayetle; Resulullah “Harp hiledir.” dedi.

19- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ ابْنِ تَعْلَى قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، فَأَتَانِي بِأَرْبَعَةِ أَعْلَاجٍ مِنَ الْعَدُوِّ، فَأَمَرَ بِهِمْ فُقْتُلُوا صَبْرًا⁸⁰

İbn Ti'î'li'den rivayetle; “Halid b. Velid ile birlikte gazveye katıldık. Onların bir yere bağlanarak öldürülmeleri emrini verdi ve öldürüldüler. Bu Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye ulaştı ve o şöyle dedi: Resulullah'tan onun bağlayarak, hapsederek, işkence ile

⁷⁷ Saîd b. Manşûr, *Sünen*, 4/268; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 24/405; Ebû Dâvûd, 'Cihad' 95; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 2/625.

⁷⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/183; Hümejdî, *Müsned*, 2/65; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 2/433; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 24/489; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 98; Tirmizî, 'Siyer', 2; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Siyer', 159.

⁷⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/367; Abdurrezzak b. Hemmâm, *Musannef*, 10/157; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 18/527; Hümejdî, *Müsned*, 2/326; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/303; Buḥârî, 'Cihad', 154; Müslim, 'Cihad', 1740; İbn Mâce, *Sünen*, 'Cihad', 28; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 99; Tirmizî, 'Cihad', 5; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Siyer', 45; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 3/537.

⁸⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/294; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 38/561; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 127.

öldürmeyi yasakladığını işittim. Nefsimi kudreti ile elinde olan Allah’a yemin ederim ki tavuk bile olsa işkence etmem. Bu Halid b. Velid’e ulaştı ve o dört köle azat etti.”

20- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهَبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ ابْنَ حَرْشَفٍ الْأَزْدِيَّ حَدَّثَهُ، عَنِ الْقَاسِمِ مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، قَالَ: كُنَّا نَأْكُلُ الْجَزُورَ فِي الْغَزْوِ، وَلَا نَقْسِمُهُ، حَتَّى إِنْ كُنَّا لَنَرْجِعُ إِلَى رَحَالِنَا وَأُخْرِجَتْنَا مِنْهُ مُمْلَأَةً⁸¹

Kasım Mevla Abdurrahman’ın bazı sahâbelerden rivayetiyle “Biz gazvede iken deveden kesilenleri (kurutulmuş et gibi bir yiyecek) yiyorduk ve onu aramızda taksim etmiyorduk. Bineklerimize döndüğümüzde bile bizim heybelerimiz deve eti ile dolu oluyordu.”

21- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ وَخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَضَى بِالسَّلْبِ لِلْقَاتِلِ، وَلَمْ يُخَمَّسِ السَّلْبُ⁸²

‘Avf b. Mâlik ve Hâlid b. Velîd (r.a.) şunu söylemişlerdir: “Resulullah (s.a.v.) savaşta öldürülen kişinin eşyasının katiline ait olduğuna hükmetti, selebi ganimet malına katarak beşli taksime tabi kılmadı.”

22- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ عَنَبَسَةَ بْنَ سَعِيدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بَعَثَ أَبَانَ بْنَ سَعِيدٍ بِنِ الْعَاصِ عَلَى سَرِيَّةٍ مِنَ الْمَدِينَةِ قِبَلَ نَجْدٍ، فَقَدِمَ أَبَانُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَصْحَابُهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بِخَيْبَرَ بَعْدَ أَنْ فَتَحَهَا، وَإِنَّ حُزْمَ خَيْلِهِمْ لِيُنْفِتَ، فَقَالَ أَبَانُ: أَقْسِمُ لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَقُلْتُ: لَا تَقْسِمُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ أَبَانُ: أَنْتَ بِهَا يَا وَبَرُ، تَحَدَّرَ عَلَيْنَا مِنْ رَأْسِ ضَالٍ⁸³

Anbese b. Said, Ebu Hüreyre’nin Sa’id b. el- ‘As’a anlatırken işittiğine göre, Resulullah (s.a.v.) Ebân b. Sa’id b. el-‘As’ı bir Seriyeye’nin başında Medine’den Necid tarafına gönderdi. Ebân b. Sa’id ve arkadaşları (Necid’den dönerlerken) Hayberi

⁸¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/318; Ebû Dâvûd, ‘Cihad’, 138.

⁸² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/306; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 39/425; Ebû Ya’la el-Mevsilî, *Müsned*, 9/580; Müslim, *Sahih*, ‘Cihad’ 1753; Ebû Dâvûd, ‘Cihad’, 146.

⁸³ Said b. Mansûr, *Sünen*, 2/332; Ebû Dâvûd, ‘Cihad’, 149; Buhârî, ‘Meğâzî’, 40.

fethettikten sonra Hayber'de bulunan Resulullah (s.a.v.) yanına geldiler. Atlarının kemerleri liftendi. Ebân: “Ey Allah’ın Rasûlü (elinize geçen ganimetten) bize de bir pay ayır.” dedi. Ebû Hüreyre (sözlerine devam ederek hadiseyi şöyle) anlattı: Ben de “Ey Allah’ın Rasûlü (sakın onlara bir) pay ayırma” dedim. Eban da bana “Ey tavşan kılıklı sen (bize) bunu (söylüyorsun) dağın tepesinden üzerimize sarkıyorsun ha?” diye karşılık verdi.”

23- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو معاويةَ، عن الأعمشِ، عن أبي سفيانَ عن جابرٍ، قال: كُنْتُ أُمِخُ أَصْحَابِي الْمَاءَ يَوْمَ بَدْرٍ⁸⁴

Cabir b. Abdullah’dean (r.a.) rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir; "Ben Bedir günü bir kuyuya inip kovaya bizzat kendi ellerimle su doldurup arkadaşlarıma dağıtırdım."

24- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ (ح) وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُصَفَّى، قال: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، جَمِيعاً عَنْ صفوانَ بْنِ عمرو، عن عبد الرحمن بن جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عن أبيه عن عوف بن مالك: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَانَ إِذَا أَتَاهُ الْفَيْءُ قَسَمَهُ فِي يَوْمِهِ، فَأَعْطَى الْأَهْلَ حَظَّيْنِ، وَأَعْطَى الْعَرَبَ حَظًّا - زَادَ ابْنُ الْمُصَفَّى: فَذُعِينَا وَكُنْتُ أُدْعَى قَبْلَ عَمَارٍ، فَذُعِيتُ فَأَعْطَانِي حَظَّيْنِ وَكَانَ لِي أَهْلٌ، ثُمَّ دُعِيَ بَعْدِي عَمَارُ بْنُ يَاسِرٍ فَأَعْطَانِي حَظًّا وَاحِدًا⁸⁵

Avf b. Mâlik’ten rivayetle o şöyle demiştir; “Resulullah (s.a.v.) kendisine ganimet getirildiği zaman aynı gün paylaşırdı. Evli olana iki, bekara bir olarak pay verirdi.” İbnü’l-Muşaffâ bu ifadelerle şunları da ekledi: “Ben Ammâr’dan önce çağırıldım ve benim ailem olduğu için bana iki hisse verildi. Sonra Ammâr çağırıldı ve ona bir hisse verildi.”

25- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عن منصورٍ، عن هلالٍ، عن رجلٍ من ثَقِيفٍ عن رجلٍ من جُهَيْنَةَ، قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "الْعَلَّكُمْ تُقَاتِلُونَ قَوْمًا، فَتُظْهِرُونَ عَلَيْهِمْ، فَيَتَّقُونَكُمْ بِأَمْوَالِهِمْ دُونَ أَنْفُسِهِمْ وَأَبْنَائِهِمْ" قَالَ سَعِيدٌ فِي حَدِيثِهِ: "فَيُصَالِحُونَكُمْ عَلَى صُلْحٍ" ثُمَّ اتَّفَقَا: "فَلَا تُصَيِّبُوا مِنْهُمْ فَوْقَ ذَلِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا يَصْلُحُ لَكُمْ⁸⁶

⁸⁴ Said b. Mansûr, *Sünen*, 2/211; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 20/433; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 150.

⁸⁵ Saïd b. Manşûr, *Sünen*, 2/171; Aḥmed b. Ḥanbel, *Müsned*, 39/431; Ebû Dâvûd, 'Ganimet' 14.

⁸⁶ Saïd b. Mansûr, *Sünen*, 2/272; Ebû Dâvûd, 'Ganimet', 33.

Cüheyne kabilesinden bir adam anlatmıştır: “Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki sizler muhtemelen bir kavimle savaşıp onlara galebe çalacaksınız. Onlar mallarıyla kendilerini ve çocuklarını size karşı koruyacaklar.” Saîd b. Mansûr'un rivayetinde der ki: “Sizinle belli şartlarla sulh yaparlar.” (Bu cümleden sonra Müsedded ve Saîd b. Mansur şu ifadede) ittifak ederler: “... Artık onlardan (sulh sırasında belirlenenden) başka bir şey alamazsınız. Zira bu size yakışmaz.”

26- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ -يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ- عَنِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: "وَاللَّهِ لَأَنْ يُهْدَى بِهِدَاكَ رَجُلٌ وَاحِدٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ"⁸⁷

Sehl b. Sa'd'dan rivayetle Resulullah (s.a.v.) “Senin vesilenle Allah’ın bir kişiye hidayet vermesi, senin için kırmızı develerinin olmasından daha hayırlıdır.”

27- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أَبُو هَانِيٍّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ الْمَيِّتِ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الْمُرَاطِطُ، فَإِنَّهُ يَنْمُو لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَيُؤَمِّنُ مِنْ فَتَنِ الْقَبْرِ»⁸⁸

Fedâle b. ‘Ubeyd’den rivayetle Resulullah şöyle dedi; “Her ölenin ameli üzerine mühür vurulur. Ancak Allah yolunda (ribât) nöbet tutan hariç. Çünkü onun ameli kıyamet gününe kadar kendisi için çoğaltılır. O kabir fitnesinden de emin kılınır.”

28- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ بْنُ حُدَيْدٍ، عَنْ صَخْرٍ الْغَامِدِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا». وَكَانَ إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً أَوْ جَيْشًا بَعَثَهُمْ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ «وَكَانَ صَخْرٌ رَجُلًا تَاجِرًا، وَكَانَ يَبْعَثُ تِجَارَتَهُ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ فَأَثَرَى وَكَثُرَ مَالُهُ» قَالَ أَبُو دَاوُدَ: «وَهُوَ صَخْرُ بْنُ وَدَاعَةَ»⁸⁹

⁸⁷ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/214; İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭa*, 2/219; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 37/477; Hümeydî, *Müsned*, 1/546; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 10/149; Buhârî, 'Cihad', 101; Müslim, 'Sahabenin Fazileti', 2406; İbn Mâce, *Sünen*, 2/244; Ebû Dâvûd, 'İlim', 10; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, 'Menâkib', 5.

⁸⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/194; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 28/589; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 16; Tirmizî, *Sünen*, 'Cihadın Fazileti', 2.

⁸⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/181; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 18/514; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 24/326; İbn Mâce, *Sünen*, 'Ticâret', 41; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 83; Tirmizî, 'Buy'u', 6; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 10/127.

Sahr el-Ğamidi'den rivayetle Resulullah (s.a.v.) şöyle dedi: "Allahım! Ümmetimin erken vakitlerini hayırlı ve bereketli kıl" diye dua etmiştir. Ravi Sahr Peygamber'in seriyeye ya da ordu gönderdiği zaman sabah erkenden gönderdiğini söylemiştir." Hadisin ravisi Sahr'ın Tüccar olduğunu ve ticareti sabah erkenden yapmaya başladığı, mal ve kervanlarını sabah erkenden yola çıkardığı bu vesileyle de malının çoğaldığı ve zengin olduğu ifade edilmiştir.

29- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى نَافِعٍ أَسْأَلُهُ عَنْ دُعَاءِ الْمُشْرِكِينَ عِنْدَ الْقِتَالِ، فَكَتَبَ إِلَيَّ أَنَّ ذَلِكَ كَانَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، وَقَدْ «أَغَارَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَهُمْ غَارُونَ وَأَنْعَامُهُمْ تُسْقَى عَلَى الْمَاءِ، فَقَتَلَ مُقَاتِلَتَهُمْ وَسَبَى سَبْيَهُمْ، وَأَصَابَ يَوْمَئِذٍ جُوزِيرِيَّةَ بِنْتِ الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي بِذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ وَكَانَ فِي ذَلِكَ الْجَيْشِ» قَالَ أَبُو دَاوُدَ: «هَذَا حَدِيثٌ نَبِيلٌ، رَوَاهُ ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ نَافِعٍ، وَلَمْ يُشْرِكْهُ فِيهِ أَحَدٌ»⁹⁰

İbn Avn'dan rivayetle o şöyle demiştir; "Nafiye mektup yazarak ondan müşriklerin savaş esnasında islama nasıl davet edildiğini sordum. Bunun İslam'ın başında olduğunu bana yazdı. Hz. Peygamber (s.a.v.) Beni Mustalık kabilesine saldırdı. Onlar da saldırdılar ve hayvanları su içmekteydi. Savaşçıları öldürüp esir olarak aldı. Cüveyriye bint Haris de esir edilmişti. Bu şekilde bana Abdullah hadisi rivayet etti."

30- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا مُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجَرَامِيُّ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَمْرَةَ الْأَسْلَمِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ عَلَى سَرِيَّةٍ قَالَ: فَخَرَجْتُ فِيهَا، وَقَالَ: «إِنْ وَجَدْتُمْ فَلَانًا فَأَحْرِقُوهُ بِالنَّارِ». فَوَلَّيْتُ فَنَادَانِي فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: «إِنْ وَجَدْتُمْ فَلَانًا فَأَقْتُلُوهُ وَلَا تُحْرِقُوهُ، فَإِنَّهُ لَا يُعَذِّبُ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ»⁹¹

Hamza b. Amr el-Eslemî'den rivayetle; "Resulullah (s.a.v.) bizi seriyeye ile görevlendirdi. Bu seriyeye için yola çıktım. Resulullah (s.a.v.) "Şayet filanı bulursanız onu ateşle yakın" dedi. Sonra tekrar yönümüze doğru yöneldiğimde bana nida etti. Tekrar Resulullah'a yöneldim ve bana "Şayet filanı bulursanız öldürün, yakmayın, çünkü ateşle ancak ateşin rabbi ceza verir." dedi.

⁹⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/229; Şâfi'î, *Müsned*, 314; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 20/511; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9/131; Buhârî, "İtk", 13; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 98; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kubrâ*, 'Siyer', 3. Müslim, 'Cihad', 1730.

⁹¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/285; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 25/422; Ebû Ya'la el-Mevsilî, *Müsned*, 3/21; Ebû Dâvûd, 'Cihad', 120.

31- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَدِمْنَا خَيْبَرَ، فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ تَعَالَى الْحَصْنَ، ذُكِرَ لَهُ جَمَالُ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ، وَقَدْ قُتِلَ زَوْجُهَا، وَكَانَتْ عَرُوسًا، «فَاصْطَفَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ، فَخَرَجَ بِهَا حَتَّى بَلَغْنَا سُدَّ الصَّهْبَاءِ حَلَّتْ فَبَنَى بِهَا»⁹²

Enes b. Mâlik'ten rivayetle o şöyle dedi; “Biz Hayber’e gittik. Allah (s.a.v.) Hayber kalesini fethetmeyi nasip edince, Hz. Peygamber’e Huyey b. Ahtab’ın kızı Safiye’nin güzelliğinden söz edildi. Kendisi gelirken kocası öldürülmüştü. Peygamberimiz (s.a.v.) onu kendisi için seçti. Nihayet “Seddu’s-sahbâ” denilen mevkiye geldiğimizde, kadın adetten temizlendi ve Peygamberimiz (s.a.v.) de onunla zifafa girdi.”

32- حَدَّثَنَا ابْنُ السَّرْحِ، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَمُسَدَّدٌ، قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ الْحَجَبِيِّ، حَدَّثَنِي خَالِي، عَنْ أُمِّي [صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ]، قَالَتْ: سَمِعْتُ الْأَسْلَمِيَّةَ تَقُولُ: قُلْتُ لِعُثْمَانَ: مَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ دَعَاكَ؟ قَالَ: إِنِّي نَسِيتُ أَنْ أَمُرَكَ أَنْ تُخَمِّرَ الْقُرْنَيْنِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ فِي الْبَيْتِ شَيْءٌ يَشْغُلُ الْمُصَلِّيَّ. قَالَ ابْنُ السَّرْحِ: خَالِي مُسَافِعُ بْنُ شَيْبَةَ⁹³

Safiyye bint. Şeybe şöyle demiştir: Ben Eslemiyye'yi şöyle derken işittim: Ben Osman'a, “Resulullah (s.a.v.) seni çağırdığında ne dedi?” diye sordum. Cevaben dedi ki: “Resulullah bana, ‘Ben sana iki boynuzu örtmeni söylemeyi unutmuşum. Çünkü Kâbe’de namaz kılanı meşgul edecek bir şeyin bulunmaması gerekir,’ buyurdu.”

33- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ الْحَجَّاجِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ، قَالَ: كَانَ شِعَارُ الْمُهَاجِرِينَ عَبْدَ اللَّهِ، وَشِعَارُ الْأَنْصَارِ عَبْدَ الرَّحْمَنِ⁹⁴

Semure b. Cundeb'den rivayetle o şöyle dedi; “Muhacirlerin şîârı Abdullah, Ensar’ın şîârı Abdurrahman idi.”

⁹² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/296; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 16/102; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 21/73; Buḥârî, "Cihad", 73; Ebû Dâvûd, "Kur'an'ın Fazileti", 365; Tirmizî, "Dualar", 56; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "İstiaze", 11; Ebû Ya'la el-Mevsîlî, *Müsne'd*, 5/668.

⁹³ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 7/163; Ebû Dâvûd, "Menasik", 93; İbn Mâce, *Sünen*, "İkametü's-Salat", 40; Müslim, "Mesâcid", 546; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, 27/196; Hüme'ydî, *Müsne'd*, 1/482.

⁹⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/376; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 18/503; Ebû Dâvûd, "Cihad", 76.

34- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا هَشِيمٌ، حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "اَقْتُلُوا شُيُوخَ الْمُشْرِكِينَ، وَاسْتَبْقُوا شَرَحَهُمْ" ⁹⁵

Semure b. Cundeb'ten rivayetle Resulullah söyle dedi; "Müşriklerin yaşı ilerlemiş olanlarını öldürün, tüyü bitmemiş gençlere dokunmayın" dedi.

2.3. Nesâî'nin Sünen'inde Bulunan Rivâyetler

1- أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ الْمَكِّيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ، عَنْ آدَمَ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُنًّا، كُلُّ أُمَّةٍ تَتَّبِعُ نَبِيَّهَا، يَقُولُونَ: أَيُّ فُلَانٍ أَشْفَعُ لَنَا «حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ يَوْمُ يَبْعَثُهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ» ⁹⁶

İbn Ömer Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittiğini söylemektedir; "Resulullah (s.a.v.) şöyle söylerken işittim: "Halk kıyamet gününde grup grup olur. Her grup peygamberinin arkasına takılır ve 'Ey peygamberimiz, bize şefaet et' der. Böylece bu dilek hiç kimse tarafından yerine getirilmez, ta ki Hz. Muhammed'e (s.a.v.) mesele intikal ettirilinceye kadar. İşte o günde Cenab-ı Hak onu Makam'ı-Mahmûd'a gönderir."

2.4. Değerlendirme

Senedinde Saîd b. Mansûr'un adı geçen Kütüb-i Sitte içerisindeki hadislerin tespiti yapılmıştır. Konumuz olan bu hadislerin sayıları Buhârî'nin Sahîh'inde bir, Müslim'in Sahîh'inde on sekiz, Ebû Dâvûd'un Sünen'inde otuz dört, Nesâî'nin Sünen'inde ise bir adettir. Tirmizi ve İbn Mâce'de Sünen-i Saîd ile aynı olan rivayetler bulunsa da bu rivayetlerin ravisi Saîd b. Mansûr olmadığı için konumuz dışında kalmıştır.

Aynı zamanda bu bölümde hadislerin tahriri yapılarak, hangi kaynaklarda yer aldıkları dipnotlarda belirtilmiştir. Bu çalışma yapılırken en eski ve hadis tahririnde başvurulmuş kaynaklar tercih edilmiştir. Bunlar şunlardır; Tahriç çalışmasında başvurulmuş kaynaklar aşağıdaki ismi verilen eserlerdir.

1- Müsned – İmam Ebu Hanîfe

⁹⁵ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/280; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 18/381; Ahmed b. Hanbel, *Müsneid*, 33/321; Ebû Dâvûd, "Cihad", 119; Tirmizî, "Siyer", 29.

⁹⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 6/146; Buhârî, "Tefsîr", 209; Nesâî, *Sünenü'l-Kübrâ*, "İsra Suresi", 7.

- 2- Muvatta – İmam Mâlik
- 3- Müsned – Abdullah b. Mübârek
- 4- Müsned – Şafii
- 5- Musannef – Abdürrezzak b. Hemmâm
- 6- Müsned – Hümejdî
- 7- Müsned – İbn Ebî Şeybe
- 8- Musannef – İbn Ebî Şeybe
- 9- Müsned – Halife b. Hayyat
- 10- Müsned – Ahmed b. Hanbel
- 11- Müsned – Dârimî
- 12- Sahîh – Buharî
- 13- Sahîh – Müslim
- 14- Sahîh – İbn Hüzeyme
- 15- Sünen – İbn Mâce
- 16- Sünen – Ebî Dâvûd
- 17- Sünen – Tirmizî
- 18- Sünenü'l-Kübrâ – Nesâî
- 19- Müsned – Ebû Ya'la el-Mevsîlî

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SAİD B. MANSÛR'UN SÛNEN'İNDEKİ RİVAYETLERİNİN KÛTÛB-İ SİTTE RİVAYETLERİ İLE MUKAYESESİ

Hadislerin kaynağına yönelik sıhhat tespiti mühimdir. Bu noktada kitap sahibi müelliflerin yine kitap sahibi öğrencilerine rivayetlerin nasıl nakledildiğinin tespiti açısından talebe ve hoca eserlerinin mukayesesi oldukça önemlidir. Ayrıca günümüzde haksız eleştirilere maruz kalan kaynaklarımızın da sıhhatini yeniden ortaya koyacaktır. Bu bölümde Saîd b. Mansûr'un kendi eseri olan *Sünen-Saîd*'deki rivayetlerin *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin Saîd b. Mansûr'dan naklettiği rivayetlerin mukayesesi yapılacaktır.

3.1. Salih Rüya Hadisi

Hadis⁹⁷ nübüvvetin son bulduğunu, salih rüyanın nübüvvetten bir cüz olduğunu, rükû ve secde halinde Kur'an okunmayacağını ifade etmektedir. Hadis sarîh ifadelerle rükû ve secde halinde Kur'an okunmasını yasaklamıştır.⁹⁸ Ali b. Ebî Talip tarafından rivayet edilen başka bir hadiste de aynı şekilde rükû ve secdede Kur'an okunmasının yasaklandığı haber verilmektedir. *Müslim*'in Namaz kitabının 41.bâbı olan "Secde ve Rükûda Kur'an okumanın yasaklanması" adlı babda bulunan hadis, *Sünen-i Saîd*'in "Yûnus Sûresi tefsiri" bölümünde 1069 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. Hadislerin senetleri ve metni aşağıdaki gibidir.

⁹⁷ Ebû'l-Huseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî (ö.261/875) Muslim, *el-Musnedu's-Şaîhi'l-Muhtaşar bi Nakli'l-'Adl 'ani'l-'Adl ilâ Resûlillâh*, nşr. Muḥammed Fuâd 'Abdulbâkî (Beyrut: Dâru 'İhyâi't-Turâsî'l-'Arabî, 1955), 41/479.

⁹⁸ Ebu'l-'Abbâs Ahmed b. 'Ömer el-Kurtubî, *el-Müfhim limâ Eşkele min Telhîşi Kitâbü Müslim*, thk. Ahmed Muḥammed es-Seyyid- Maḥmûd İbrahîm Bezzâl (Beyrut: Dâru İbn Keşîr, 2018), "Namaz", 377. Mûsa Şâhin Laşin, *Fethu'l-Mün'im Şerhu Şaîhi Müslim* (Dâru's-Şuruk, 2017), "Namaz", 186.

Tablo 3. 1: Salih Rüya Hadisi

Müslim حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَرُحَيْزُ بْنُ حَرْبٍ، قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ سَحِيمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْبُدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السِّتَارَةَ وَالنَّاسُ صُفُوفٌ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النَّبُوءَةِ إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، يَرَاهَا الْمُسْلِمُ، أَوْ تُرَى لَهُ، أَلَا وَإِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا، فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ
Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ سَحِيمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْبُدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السِّتَارَةَ، وَالنَّاسُ صُفُوفٌ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النَّبُوءَةِ إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ يَرَاهَا الْمُسْلِمُ، أَوْ تُرَى لَهُ، أَلَا وَإِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَقْرَأَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا، فَأَمَّا الرُّكُوعُ، فَعَظِّمُوا الرَّبَّ فِيهِ، وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ

Kaynak: (Müslim, *Sahîh*, 1995, 41/479)

Hadisler incelendiğinde *Sünen-i Saîd*'in rivayetiyle *Müslim* de geçen rivayetin senet kısımlarının aynı olduğu görülmektedir. Müslim bu hadisi Saîd b. Mansûr ile birlikte iki farklı ravi kanalıyla daha rivayet etmiştir. Senet kısmına baktığımızda raviler şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Süfyan b. Uyeyne < Süleyman b. Sühaym < İbrahim b. Abdullah b. Ma'bed b. Abbâs < Abdullah b. Ma'bed < İbn Abbas

Hadisin ravilerini incelediğimizde sika ve sadûk kimselerden oldukları görülmektedir. Evladın babasından, babanın dededen rivayette bulunduğu hadiste ravilerin aynı yüzyılda yaşadıkları görülmektedir.⁹⁹ Hadisin senedinde rivayet lafzı olarak farklılık bulunmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Süfyan b. Üyeyne'nin حدثني lafzını kullandığı görülmektedir. Buna mukabil *Müslim*'de اخبرني lafzı kullanılmıştır. Lafız hicri 2 ve 3. asırlarda semâ, icâzet, münâvele metotlarına delalet etmek üzere kullanıldığı kaynaklarda ifade edilse de genel kabul kıraat metoduna delaleti yönünde olmuştur.¹⁰⁰

⁹⁹ Buhârî. et-Târîhu'l-Kebîr. thk. Muhammed b. Şâlih. Riyâd: en-Nâşiru'l-Mütemeyyiz, 2019.

¹⁰⁰ Ahmet Yücel, *Hadis Usûlü* (İstanbul: İFAV, 2021), 96.

Hadisin metin kısmında “Ey İnsanlar, Kur’an” kelimelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3. 2: Salih Rüya Hadisi Kıyas

Müslim Rivayeti	Sünen Rivayeti
Ey İnsanlar	-
Kur’an	-

Buna göre Hz. Peygamber evinin penceresinin perdesini aralayarak ‘Ey İnsanlar’ şeklinde hitap etmiştir. Salih rüyanın dışında nübüvvetten hiçbir parçanın kalmadığını bunu da Müslümanın gördüğü rüya ya da ona gösterilen rüya olduğunu müjdelemiştir. Yine ardından rükû ve secde halindeyken Kur’an okumayı yasakladığını rükû esnasında Allah’ın büyüklenmesi gerektiğini ve secde halindeyken de duada ısrarcı olunması gerektiğini bildirmiştir. Çünkü secde anında yapılan dua kabul olmaya en yakın duadır.

Sonuç olarak bu rivayette mana açısından bir çelişki bulunmamaktadır. Çünkü mana itibariyle bozulma söz konusu değildir. Bununla birlikte Müslim’in *Sahîh*’inde bulunan bu rivayet farklılığının sebebi onun bu rivayeti Saîd b. Mansûr’un yanında Züheyr b. Harb ve Ebubekir b. Ebi Şeybe’den de nakletmiş olması olabilir. Müslim’in *Sahîh*’ini oluştururken rivayetlerde bulunan farklılıkları yeniden inşa süreci ile birlikte rivayet ettiği de düşünülebilir.

3.2. Namazın Unutulmasının Kefareti

Hadis¹⁰¹ insanın unuttuğu bir namazı ne zaman kılması gerektiğini anlatmaktadır. Hadis ulema tarafından namazın, terkinin caiz olmadığı ve mal ile kefaretinin olmadığı şeklinde anlaşılmıştır.¹⁰² Müslim’in *Sahîh*’inde ‘Vaktinde kılınmayan namaz’ adlı

¹⁰¹ Ebû’l-Hüseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî (ö.261/875) Muslim, *el-Musnedu’s-Şahîhu’l-Muhtaşar bi Nakli’l-‘Adl’ani’l-‘Adl ilâ Resûlillâh*, nşr. Muḥammed Fuâd ‘Abdulbâkî (Beyrut: Dâru ‘İhyâi’t-Turâsi’l-‘Arabî, ts.), 1/477.

¹⁰² Ebû Süleymân Ḥamd b. Muḥammed el-Ḥattâbî, *A’lâmu’s-Sünen*, thk. Muḥammed b. S‘ad b. ‘Abdurrahman Âli Su‘ud (Riyad: Cami‘atü Ümmü’l-Kura, 1988), 1/452.

babında geçen hadisimiz¹⁰³ *Sünen-i Saîd*'de 'Taha Sûresinin tefsiri' adlı bölümde 1419 numaralı hadis olarak bulunmaktadır.¹⁰⁴ Müslim *Sahih*'inde rivayetin Saîd b. Mansûr ile birlikte Yahya b. Yahya ve Kuteybe b. Saîd tarafından da rivayetin nakledildiği görülmektedir. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 3: Namazın Unutulmasının Kefareti

Müslim
حَدَّثَنَا هَدَّابُ بْنُ خَالِدٍ. حَدَّثَنَا هَمَّامٌ. حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا. لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ". قَالَ قَتَادَةُ: وَأَقِمَّ الصَّلَاةَ لَذَكَرِي وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. جَمِيعًا عَنْ أَبِي عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَلَمْ يَذْكُرْ "لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ"
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: نَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: نَا [هُشَيْمٌ، قَالَ: نَا أَيُّوبُ أَبُو الْعَلَاءِ]، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، فَكَفَّارَتُهَا أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا

Kaynak: (Müslim, Sahih, 1/477)

Hadisin senedini incelediğimizde ravileri şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Ebû Avâne < Katade b. Di'ame < Enes b. Malik

Ravilerin incelemesini yaptığımızda ravilerin sika oldukları görülmektedir. Ancak Katade'nin Şâbi, Mücâhid, Saîd b. Cübeyr ve Ebû Kılâbe'den hadis işitmediği halde irsal yaptığı söylenmektedir.¹⁰⁵ Buna rağmen alimler onun fakih olduğunu ifade etmişlerdir. Kendi zamanında hafızlığının sağlam olaması sebebiyle örnek alındığı ifade edilmiştir. Muhammed b. Sîrin onun hafızların hafızı olduğunu dile getirir.

¹⁰³ Müslim, "Namazın Kazası", 684.

¹⁰⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, "Taha Suresinin Tefsiri", 1419.

¹⁰⁵ Ebu'l-Ferac 'Abdurrahmân b. 'Ali b. Muhammed el-Cevzî, *el-Müntezam fî Târîhi'l-Ümeme ve'l-Mülük*, thk. Muhammed 'Abdülkâdir 'Aâtâ- Muşafâ 'Abdülkâdir 'Aâtâ (Beyrut: Daru'l-kütübü'l-ilmiyye, 1992), 7/184.

Ahmet b. Hanbel onun tefsir, ihtilâfu'l-ulema ve fıkıh alanlarında alim olduğunu kayıtlamıştır.¹⁰⁶

Hadisin *Sünen-i Saîd*'de iki rivayeti de Katâde'den sonra farklılaşan iki tarikte Enes b. Mâlik'ten gelmektedir. Buna göre *Sünen-i Saîd*'in rivayetleri arasındaki farklılık şu şekildedir; birinci rivayette “kim bir namazı unutursa hatırlayınca hemen kılsın” şeklindeyken, ikinci rivayette “kim bir namazı unutursa onun kefareti hatırlayınca kılmasıdır” şeklinde gelmiştir. Müslim'in *Sahîh*'indeki rivayette ise Saîd b. Mansûr rivayetinin haricinde gelen bir rivayet aktarılmış ‘bundan başka kefareti yoktur’ ifadesi bu rivayette yer almıştır. Bununla birlikte verilen hadisin aynısı olduğu belirtilmiştir. Buna göre tablo şu şekildedir;

Tablo 3. 4: Namazın Unutulmasının Kefareti Kıyas

Sünenin 1. Rivayeti	Sünenin 2. Rivayeti	Müslimin Saîd b. Mansûr Rivayeti	Müslimin Hemmam Rivayeti
Hatırlayınca hemen kılsın	Onun keffareti hatırlayınca onu kılmasıdır.	Hatırlayınca hemen kılsın,	Hatırlayınca hemen kılsın. Bunun dışında kefareti yoktur.

Senedi ortak olan bu hadislerde ‘kim bir namazı unutursa hatırlayınca hemen kılsın’ şeklinde ibare bulunmaktadır. Buna göre farklılık yoktur. Ancak “Bunun dışında kefareti yoktur” ibaresi farklı lafızlarda olduğu görülmektedir. Bu ise ravinin unutması ya da ravinin hadisi manayla rivayetinden kaynaklanmış olabileceğini göstermektedir. Buna göre Müslimin rivayet ettiği hadiste لا كَفَّارَةٌ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ kısmı bulunmamaktadır. Sünen rivayetinde ise فَكَفَّارَتُهَا أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا şeklinde kefareti kısmı ve أَنْ يُصَلِّيَهَا kısmı farklı olarak bulunmaktadır. Namazın kefareti ifade eden kelime ortak olarak bulunamamıştır. Bununla da hadisin mana ile rivayet edildiği anlamını ya da metinde ravi tasarruflarından kaynaklı bir idrac olabileceği anlaşılmaktadır.

¹⁰⁶ Ebû ‘Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâtü'l-Meşâhîri ve'l-A'lâm* (el-Mektebetü't-Tevfîkiyye, 2010), 7/265.

Sonuç olarak rivayetlerden çıkan ortak anlam şu şekildedir: Hz. Peygamber, Bilal ve ashab-ı kiram sabah namazında uyuya kalmışlar, Hz. Peygamber uyandığı vakit namazın hemen kılınması için Bilal’e emir vermiştir. Namazı kıldırdıktan sonra ashabına “kim namazı unutursa hatırladığı zaman kılsın” mealindeki hadisi söylemiş ve “Benim zikrim için namaz kıl” mealindeki Taha suresi 14. ayetini okumuştur.¹⁰⁷ Namazın unutulup kılınamaması durumunda hatırlanınca kılınması gerektiği tüm hadislerin ortak mefhumudur. Lafız farklılıkları hadisin anlamını bozmamıştır.

3.3. Mukim, Seferi ve Korku Namazı Hadisi

Hadis¹⁰⁸ namazın hangi durumda kaç rekât kılınması gerektiğini ifade etmektedir. Hadis *Müslim*, *Ebû Dâvûd* ve *Sünen-i Saîd*’de rivayet edilmiştir. *Müslim*’in “Yolcunun Namazı” adlı kitabının birinci babında bulunan hadis, *Sünen-i Saîd*’in “Cihad” kitabının “korku namazı” babında bulunmakta, *Ebû Dâvûd*’da ise ‘Namaz’ kitabının ‘Her taifeye iki rekat kıldırma’ adlı babında 1247 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 5: Mukim, Seferi Ve Korku Namazı Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو الرَّبِيعِ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، - قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا، وَقَالَ الْأَخْزُونَ: - حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَخْنَسِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا، وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً

¹⁰⁷ Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed b. İbrahim el-Hattâbî, *Me'alimu's-Sünen* (Halep: el-Maṭba'atü'l-İlmiyye, 1932), 1/136.

¹⁰⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/240; Müslim, "Yolcu Namazı", 687; Ebû Dâvûd, "Salat", 287 .

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَخْنَسِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا، وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ بُكَيْرِ ابْنِ الْأَخْنَسِ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الصَّلَاةَ طَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا، وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/240; Müslim, "Yolcu Namazı", 687; Ebû Dâvûd, "Salat", 287.)

Hadisin senedini incelediğimizde Müslim'in Saîd b. Mansûr ile birlikte Yahya b. Yahya, Ebû Rabi, Kuteybe b. Saîd'in naklettiğini belirtmiştir. Senetteki ravileri şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr< Ebû Avâne¹⁰⁹ (Vaddah b. Abdullah)< Bukeyr b. Ehnese¹¹⁰< Mücahid¹¹¹ (Mücahid b. Cebr)< İbn Abbas¹¹²

Raviler incelendiğinde ravilerin sika oldukları görülmektedir. Ravilerin hoca talebe ilişkisi içerisinde rivayette bulundukları gözlemlenmiştir. Hadisin metin ve senedinde bir farklılık yoktur. Ancak kaynaklardaki "Bukeyr b. Ahnes'in teferrüd ettiği" bilgisi dikkat çekmektedir.¹¹³ Ayrıca bazı kaynaklarda hadisin İbn 'Abbas tarafından rivayet edilmediği belirtilerek, ulema tarafından merdud¹¹⁴ kabul edildiği ifade edilmiştir.¹¹⁵ İbn Abbas'ın bu rivayeti Nisa suresi 101. ayete göre söylediği bilgisi de ifadelerde yer almıştır.¹¹⁶ Sonuç olarak hadisin senedi ve metni aynıdır.

¹⁰⁹ Zehebî, *Siyer*, 8/217.

¹¹⁰ Ebu'l-Hasen Ahmed b. 'Abdullah b. Şâlih el-İclî, *Târîhu's-Sikât* (Dâru'l-Bâz, 1984), 85.

¹¹¹ İbn Hacer el-'Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 12/277.

¹¹² 'Izzeddin İbnü'l-Esîr, *Usdü'l-Gâbe*, 3/291.

¹¹³ Ebû 'Ömer Yusuf b. 'Abdullah b. Muhammed İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvaṭṭa Mine'l-Me'ânî ve'l-Esânîd*, thk. Muhammed b. Ahmed el-'Alevî - Muhammed 'Abdulkebir el-Bekrî (Mağrib: Vüzâratü 'Umûmi'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, 1967), 16/297.

¹¹⁴ el-Kâdî Muhammed b. 'Abdullah Ebûbekr b. el-'Arabî, *el-Kabsü fi Şerhi Muvaṭṭa Mâlik b. Enes*, thk. Dr. Muhammed 'Abdullah (Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1992), 329.

¹¹⁵ el-Kâdî Muhammed b. 'Abdullah Ebûbekr b. el-'Arabî, *el-Mesâlik fi Şerhi Muvaṭṭa Mâlik* (Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2007), 3/73.

¹¹⁶ *Mesâlik*, 3/73.

3.4. Hz. İsa'nın hac ve umre yapması hadisi

Hadis¹¹⁷ Hz. İsa'nın kıyamete doğru geleceği ve hac, umre yapacağını haber vermektedir. Mekke ve Medine arasındaki bir yolda bu ibadetleri gerçekleştireceği ifade edilmektedir.¹¹⁸ Hattâbî'den rivayetle bu hadisin kıran haccına alimlerin icması ile birlikte delil olduğu söylenmiştir.¹¹⁹ Hadis *Müslim*'de 34. bab olan 'İhlali'n-Nebi' adlı babda bulunan hadis, *Sünen-i Saîd*'de 'Zuhurf suresinin tefsiri' kısmında bulunmaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 6: Hz. İsa'nın Hac Ve Umre Yapması Hadisi

Müslim وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَعَمْرُو النَّاقِدُ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ، قَالَ سَعِيدٌ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ حَنْظَلَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لِيُهْلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرَّوْحَاءِ، حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، أَوْ لِيُنْتَبِيَهُمَا
Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: نَا سُفْيَانُ، [حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ]، عَنْ حَنْظَلَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: "وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لِيُهْلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرَّوْحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، أَوْ لِيُنْتَبِيَهُمَا

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 7/304. Müslim, "Hac", 1252.)

Hadisin senedi incelendiğinde ravileri şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr< Süfyân< Zührî< Hanzala el-Eslemî< Ebû Hüreyre

Raviler incelendiğinde sika, sadûk, hafız, sebt olarak tadil edildikleri görülmektedir.¹²⁰

Hadisin senedi ve metni aynıdır.

¹¹⁷ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 7/304. Müslim, "Hac", 1252.

¹¹⁸ en-Nevevî, *el-Minhâc*, 8/234.

¹¹⁹ Ebû Muhammed Maḥmûd b. Aḥmed b. Musa Bedriddîn el-'Aynî, *Nuḥabu'l-Efkâr fî Tenkîhi Mebâni'l-Aḥbâr fî Şerḥi Me'âni'l-Âşâr* (Katar: Vüzâratü 'Umûmi'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, 2008), 9/239.

¹²⁰ Sa'd b. Mehdî el-Hâşimî, *eḍ-Ḍu'afâ li Ebi Zûr'a er-Râzi fî Ecvibetihî 'Alâ Esileti el-Berze'î* (Suudi Arabistan: 'İmâdetü'l-Baḥşî'l-İlmî, 1982), 3/934. el-'İclî, *Târîḥu's-Şikâat*, 137. İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳâtü'l-Kübrâ*, 2/362.

3.5. Hz. Muhammed'in Medineyi Harem Kılması Hadisi

Hadis¹²¹ yetimlerin karınlarının doyurulması ve giyindirilmesine mukabil hizmetli olarak çalıştırılması, gençlerin savaşa götürülmesinin caiz olması¹²², Medine'nin Mekke gibi haram¹²³ bölge ilan edilmesi ve Hz. Peygamberin bunun için duası konularını içermektedir. *Müslim*'in Kitabı'l-hac kitabının 85 numaralı Medine'nin fazileti ve nebinin duası babında bulunan hadis, *Sünen-i Saîd*'in Kitabı'l-Cihad kitabının nebinin sehmi hakkında gelen rivayetler isimli 78. babında bulunmaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise 'Cihat' kitabında 'İstiaze' babında 1555 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 7: Hz. Muhammed'in Medineyi Harem Kılması Hadisi

Müslim
وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَفُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ، عَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: إِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا

¹²¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/296; Müslim, "Hac", 1365. Ebû Dâvûd, "Salat", 365.

¹²² Ebu'l-Hasen 'Ali b. Halef b. 'Abdülmelik İbn Battâl, *Şerhu Şaḥîhi'l-Buḥârî*, thk. Ebû Temîm Yasir b. İbrahim (Riyâd: Mektebetü'r-Raşîd, 2003).

¹²³ Kâdî 'İyâd, *İkmâlü'l-Mu'lim bi Fevâidi Müslim*, thk. Yahya İsmâ'il (Mısır: Dâru'l-Vefâ, 1998), 486.

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَبِي طَلْحَةَ: «الْتَمِسْ لِي غُلَامًا مِنْ غُلَامَانِكَم يَخْدُمُنِي» حِينَ خَرَجَ إِلَى خَيْبَرَ، فَخَرَجَ بِي أَبُو طَلْحَةَ مُرْدِفِي، وَأَنَا غُلَامٌ قَدْ رَاهَفْتُ الْخُلْمَ، فَكُنْتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَزَلَ، فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ كَثِيرًا يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدِّينِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ» ثُمَّ قَدِمْنَا خَيْبَرَ، فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ الْحِصْنَ ذَكَرَ لَهُ جَمَالُ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيِّ بْنِ أَخْطَبَ، وَقَدْ قُتِلَ رَوْحُهَا، وَكَانَتْ عَرُوسًا، فَاصْطَفَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ، فَخَرَجَ بِهَا حَتَّى بَلَغْنَا سَدَّ الصَّهْبَاءِ حَلَّتْ، فَبَنَى بِهَا، ثُمَّ صَنَعَ حَيْسًا فِي نِطْعٍ صَغِيرٍ، ثُمَّ قَالَ: «أَذِنَ مَنْ حَوْلَكَ» فَكَانَتْ تِلْكَ وَلِيمَةً رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ، ثُمَّ خَرَجْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَوِّي لَهَا وَرَاءَهُ بَعَاءَةً، ثُمَّ يَجْلِسُ عِنْدَ بَعِيرِهِ فَيَضَعُ رُكْبَتَيْهِ، فَتَضَعُ صَفِيَّةُ رِجْلَهَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ حَتَّى تَرْكَبَ، فَسِرْنَا حَتَّى إِذَا أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ نَظَرُ إِلَى أَحَدٍ، فَقَالَ: «هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ» ثُمَّ نَظَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: «إِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لَا تَبْتِئُهَا بِمَثَلٍ مَا حَرَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مُدَّهِمْ وَصَاعِهِمْ

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَقَتِيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ - قَالَ سَعِيدُ: الزُّهْرِيُّ - عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كُنْتُ أَخْدُمُ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ كَثِيرًا يَقُولُ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ، وَالْحَزَنِ، وَضَلَعِ الدِّينِ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ" وَذَكَرَ بَعْضُ مَا ذَكَرَهُ التَّيْمِيُّ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/296; Müslim, "Hac", 1365. Ebû Dâvûd, "Salat", 365.)

Hadisin senedi incelendiğinde ravileri şu şekildedir.

Müslim < Saîd b. Mansûr < Yakup b. Abdurrahman¹²⁴ el-Kari < Amr b. Ebi Emr¹²⁵ < Enes b. Mâlik

Yakup b. Abdurrahman ez-Zühri < Amr b. Ebî Amr < Enes b. Mâlik

Hadisin ravilerinin aynı olduğu görülmektedir. Ravilerden Yakup b. Abdurrahman'ın nisbesinde farklılık olduğu tespit edilmiştir. *Müslim*'de 'el-Kari' nisbesi ile anılan ravi, *Sünen*'de 'ez-Zühri' olarak geçmektedir. Ancak ravi kaynaklarda her iki nisbeyle de zikredilmektedir. Buna göre farklılık hadisin başka kişiden geldiği vehmini uyandırmamaktadır. Raviler incelendiğinde sika olarak tadil edildikleri görülmektedir.

¹²⁴ Ebû Muhammed 'Abdurrahman b. Muhammed b. İdris İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dil* (Haydarâbad: Dairetü'l-Maarifi'l Osmaniyye, 1952),9/210.

¹²⁵ *ed-Đu'afâ*,3/918.

Ancak kaynaklarda Amr b. Ebî Amr hakkında ليس بذاك القوي, لا بأس به, ليس بحجة gibi lafızlar kullanılarak zayıf bir ravi olduğu bildirilmiştir.¹²⁶

Hadisin metni incelendiğinde farklılıklar görülmektedir. Müslim hadisi rivayet ederken hadisin senet kısmındaki açıklamayı aktarmamıştır. Bunun sebebi bir önceki hadiste bu bilginin bulunmasıdır. Bunu da بمثله kelimesi ile ifade etmiş ve benzer olduğunu söylemiştir. Bu hadis ile *Sünen-i Saîd* rivayetindeki tek farklılığın ‘iki dağ arasını haram kıldım’ ifadesi olduğunu söylemektedir. Ancak araştırmamız neticesinde farklılık tablosunun şu şekilde olduğu görülmüştür.

Tablo 3. 8: Hz. Muhammed'in Medineyi Harem Kılması Hadisi Kıyası

Hadiste Bulunan;	Sünen-i Saîd Rivayeti	Müslim Rivayeti
Zaman İfadesi	Haybere sefere çıktığı zaman	-
Yön ifadesi	-	Arkasından
Çocuğun özelliği	Buluğa ermiş bir delikanlı idim	-
Çocuğun İfadesi	Ondan çokça İştüyordum	-
Mekan ve Zaman ifadesi	Haybere geldiğimiz zaman	-
Olay ifadesi	Hayber fetih olunduktan sonra Safiyye'nin güzelliğinin söylenmesi ve eşinin öldürülmesi, onun gelin olması	-
Fiil ifadesi	Resulullah'ın kendine onu seçmesi	-
Olay ifadesi	Seddüssahba adlı yerde Resulullah'ın halvete girmesi	-

¹²⁶ Zehebî, *Târîhu 'l-İslâm*, 2003, 8/343.

Olay ifadesi	Etrafindakilere söyle ifadesi	-
Olay ifadesi	Resulullah'ın Safiyyeye olan muamelesi	-
Olay ifadesi	Medineye doğru yola çıkılması, yaklaşınca Uhut dağına bakması	-
Söylem ifadesi	Bu dağ bizi sever biz de onu	-
Olay ve Söylem İfadesi	Sonra Medine'ye dönerek iki dağ arasını haram kılması ve dua etmesi	-

Müslim'deki rivayete göre Müslim'in -aynısı- demiş olduğu hadis ve 'haram kıldım' rivayeti arasında farklılık açıkça görülmektedir. *Sünen-i Saîd* rivayeti olayı ayrıntıları ile aktarırken, *Müslim*'deki diğer rivayetler olayı naklederken kısmi olarak aktarmışlardır. Buna göre *Sünen-i Saîd* rivayetinde Hz. Peygamber, Ebu Talha'dan kendisine hizmet etmesi için genç erkeklerden birisini istemektedir. Hz. peygamber Hayber gazvesine çıktığı zaman Ebû Talha, Enes b. Malik'i arkasına katarak Hz. Peygamber'e götürür. O zamanlarda Enes (r.a.) bülûğ çağına ermiş olduğunu ve her yerde Resulullah'a hizmet ettiğini hadisin içerisinde belirtmektedir. Ayrıca Resulullah'ın "Allah'ım hüzünden, acizlikten, tembellikten, borç altında ezilmekten sana sığınırım." duasını zikrettiğini de ifade etmektedir. Sonra Hayber'e gelindiğini ve fetihten sonra Safiyye'nin güzelliğinin Hz. Peygamber'e zikredildiğini, onun gelirken kocasının öldürüldüğünü söylemektedir. Rivayete göre Resulullah onu kendine seçmiş ve Seddi's-Sahbâ denilen yerde halvete girmiştir. Sonra hurmalardan düğün yemeği vermesi ve insanlara nikahı ilan etmesi için Enes'e emretmiştir. Sonra Medine'ye doğru yola çıkılmıştır. Resulullah'ın örtü ile Safiyye'yi himaye ettiği ve deveye binerken dizleri ile yardım ettiği anlatılmıştır. Medine'ye yaklaşıldığında Resulullah Uhut'a bakarak bu dağ bizi sever bizde onu demiştir. Sonra Medine'ye doğru bakarak İbrahim (as.) Mekke'yi haram belde kılması gibi bende Medine'nin iki dağının arasını

haram kıldım demiş ve dua etmiştir. *Sünen-i Saîd*'de rivayetin bu şekilde geçmesine karşın *Müslim*'de dua kısmı ve hadisin bu detayları bulunmamaktadır. Ebû Dâvûd ise hadisi dua bölümünü alarak kısmı aktardığı görülmüştür. Buna göre Ebû Dâvûd'un aynı hadisin, kendi kitabı içerisinde farklı bir tarik ile geçtiği ya da başka bir sebep nedeniyle hadisi kısaltma tasarrufunda bulunduğu söylenilebilir.

Sonuç olarak *Sünen-i Saîd*'de bulunan hadis Müslim'in *Sahih*'i ve Ebû Dâvûd'un *Sünen*'i ile farklılık göstermektedir. Ebû Dâvûd'un *Sünen* 'inde hadisin bir bölümünün zikredildiği görülmektedir.

3.6. Bekarın İzni Susmasıdır Hadisi

Hadis¹²⁷ bekar kız ve dul kadının evlendirilmesinde izinlerinin alınması anlatmaktadır. *Müslimin* rivayeti "Nikah" kitabının 9. babında, *Sünen-i Saîd* rivayeti ise Vasiyet kitabının 20. babında bulunmaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 9: Bekarın İzni Susmasıdır Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَاللَّفْظُ لَهُ، قَالَ: قُلْتُ لِمَالِكٍ: حَدَّثَكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا؟ قَالَ: نَعَمْ
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، نَا مَالِكٌ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1/181; Müslim, "Nikâh", 1421. Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2098.)

Hadisin senedine baktığımızda bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Müslim Yahya b. Yahya aracılığı ile gelen hadisin başka bir senedini de eserine aldığı müşahede edilmektedir. Buna göre hadisin ravileri şu şekildedir;

¹²⁷ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1/181; Müslim, "Nikâh", 1421. Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2098.

Müslim <Saîd b. Mansûr <Mâlik <Abdullah b. Fadl <Nafi b. Cübeyr <İbn Abbas

Saîd b. Mansûr <Malik < Abdullah b. Fadl < Nafi b. Cübeyr < İbn Abbas

Hadisin ravileri incelendiğinde imam, huccet, sika lafızları ile tadil edildikleri görülmektedir.¹²⁸ Senette bulunan farklılık ravinin aktarımında olduğu gözlenmektedir. Hadis metninde bulunan bir kelime hariç hadis aynıdır. Bu kelime sünen rivayetinde تستأمر olarak, Müslimde تستأنن olarak rivayet edilmiştir. Hadisin ifade ettiği anlamı değiştirecek bir farklılık değildir.

Sonuç olarak hadis ravi tasarrufuna bağlı olarak senette ve metinde anlamsal boyutu aşmayan değişiklik yaşamıştır.

3.7. Çocuk Yatak Sahibinindir Hadisi

Hadis¹²⁹ cahiliyede olan bir olay hakkında İslamiyet'in hükmünü ifade etmektedir. Cahiliye döneminde insanlar zinayı açık bir şekilde yapıyordu. Özellikle kadın kölelerden para karşılığında faydalanılıyordu. Bu bayanlar çocuk olma durumu vaki olunca istedikleri bir kişiye ya da zina ettikleri kişiye çocuğun nesebini nispet ediyorlardı. Hadiste geçen Utbe b. Ebi Vakkas, Zem'a bin Esved'in cariyesiyle zina etmişti. Köle bir çocuk doğurdu. Utbe kardeşi Sa'd b. Ebi Vakkas'a çocuğu almasını ve nesebine katmasını vasiyet etti. Fetih günü Sa'd çocuğu Mekke'de gördüğünde kardeşine benzerliğinden dolayı tanıdı. Onu alıp götürmek istedi. Ancak 'Abd b. Zem'a buna izin vermeyip tartıştılar. İkisi de Hz. Peygamber'e birbirlerinde davacı oldular. Hz. Peygamber'in aralarındaki hükmü ise "çocuk yatak sahibinindir, zina edene ise mahrumiyet vardır." şeklinde olmuştur. Sevde'ye ise çocuğun nesebinden dolayı ihtiyatlı ve takvadan dolayı örtünmesini söylemiştir. Rivayetler *Sünen-i Saîd*'de vasiyet kitabının 'Vârise vasiyet yoktur', 'bir adamın zinadan çocuk iddia etmesi' adlı bablarında bulunmaktadır. Müslimin rivayeti Rad'a kitabının 10. Babında bulunmaktadır. Ancak bu rivayetin senedinde Saîd b. Mansûr bulunmamaktadır. Ebû Dâvûd rivayeti ise Talâk kitabının 34. babında bulunmaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

¹²⁸ Buḥârî, *et-Târîḫü'l-Kebîr*, 2019, 9/10530. İbn Ebî Hâtim, *el-Cerḥ*, 5/136. Zehebî, *Siyer*, 4/542.

¹²⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/106; Müslim, "Rad'a", 1457; Ebû Dâvûd, "Talâk", 34.

Tablo 3. 10: Çocuk Döşek Sahibinindir Hadisi

Müslim حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَمْرُو النَّاقِذُ، قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ. (ح)، وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، كِلَاهُمَا عَنْ الزُّهْرِيِّ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّ مَعْمَرًا، وَابْنَ عُيَيْنَةَ فِي حَدِيثِهِمَا: الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ. وَلَمْ يَذْكُرَا وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ
Sünen-i Saîd أَخْبَرَنَا سَعِيدٌ، نَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ فِي ابْنِ أُمِّ زَمْعَةَ، فَقَالَ سَعْدٌ: أَوْصَانِي أَخِي عُتْبَةَ: إِذَا قَدِمْتُ مَكَّةَ أَنْ أَخَذَ ابْنُ أُمِّ زَمْعَةَ، فَإِنَّهُ ابْنُهُ، وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: أَخِي، ابْنُ أُمِّ أَبِي، وَلَدَ عَلَى فِرَاشِ أَبِي، فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَبَهَا بَيِّنًا بِعُتْبَةَ فَقَالَ: «الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَاحْتَجَبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَمُسَدَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ: اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فِي ابْنِ أُمِّ زَمْعَةَ، فَقَالَ سَعْدٌ: أَوْصَانِي أَخِي عُتْبَةَ إِذَا قَدِمْتُ مَكَّةَ أَنْ أَنْظُرَ إِلَى ابْنِ أُمِّ زَمْعَةَ فَأَقْبِضْهُ، فَإِنَّهُ ابْنُهُ، وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: أَخِي، ابْنُ أُمِّ أَبِي، وَلَدَ عَلَى فِرَاشِ أَبِي، فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- شَبَهَا بَيِّنًا بِعُتْبَةَ، فَقَالَ: "الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَاحْتَجَبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/106; Müslim, “Rad’a”, 1457; Ebû Dâvûd, “Talâk”, 34.)

Hadisin ravileri şu şekildedir.

Hiz. Aîşe > Urve > Zühri > Süfyan > Saîd b. Mansûr

Raviler incelendiğinde imam, sika oldukları görülmektedir. Hiz. Aîşe’den Urve kanalıyla gelen bu rivayetlerin metinlerine bakıldığında, bulunan farklılıklar şu şekildedir.

Tablo 3. 11: Çocuk Döşek Sahibinindir Hadisi Kıyası

Sünen	Müslim	Ebû Dâvûd
في ابن أمة زمعة	في غلام	في ابن أمة زمعة
—————	—————	الي رسول الله
أوصاني أخي عتبة	هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْنُ أَخِي عُبَيْتِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَهْدَ إِلَيَّ أَنَّهُ ابْنُهُ، انْظُرْ إِلَى شَبَّهِهِ	أوصاني أخي عتبة
أَنْ أَخَذَ ابْنُ أُمِّهِ زَمْعَةَ		أَنْ أَنْظُرَ إِلَى ابْنِ أُمِّهِ زَمْعَةَ
فَأَنَّهُ ابْنُهُ		فَأَقْبَضَهُ، فَإِنَّهُ ابْنُهُ
أَخِي، ابْنُ أُمِّهِ أَبِي، وَلَدَ عَلَى فِرَاشِ أَبِي	هَذَا أَخِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَدَ عَلَى فِرَاشِ أَبِي مِنْ وَلِيدَتِهِ	أَخِي، ابْنُ أُمِّهِ أَبِي، وَلَدَ عَلَى فِرَاشِ أَبِي
فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَبَّهًا بَيْنًا بَعُتْبَةَ	فَرَأَى شَبَّهًا بَيْنًا بَعُتْبَةَ	فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- شَبَّهًا بَيْنًا بَعُتْبَةَ
فَقَالَ: «الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَاحْتَجَبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ»	فَقَالَ: هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ، الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ، وَاحْتَجَبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ	فَقَالَ: "الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَاحْتَجَبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ"

Senedi aynı görünen bu rivayette belli farklılıklar bulunmaktadır. Gözle görünen ilk farklılık ‘Zem’a’nın cariyesinin oğlu’ kısmının *Müslim*’de ‘oğlan’ kelimesi şeklinde bulunmasıdır. Daha sonra davalı olarak Resulullah’a gelen iki sahâbenin Resulullah’ın yanına geldiğini ifade eden ‘Resulullah’ kelimesi sadece Ebû Dâvûd’un rivayetinde vardır. Sa’d’ın kardeşinin kendisine çocuğu vasiyet ettiğini söylemesi *Sünen-i Saîd* ve *Ebû Dâvûd*’da ortaktır. *Müslim*’de ise ‘bu benim kardeşimin oğludur ey Allah’ın Resulü’ dedikten sonra vasiyet kelimesi yerine ‘oğlu olduğu için beni sorumlu tuttu.’ kısmı geçmektedir. Devamında ise *Müslim*’de Resulullah’a hitaben ‘benzerliğe bak’ ifadesi geçerken *Sünen-i Saîd*’de ‘onu almam için’ ve *Ebû Dâvûd*’da ‘Zem’a’nın oğluna bakmam için’ kısmı geçmektedir. Devamında *Ebû Dâvûd*’da ‘onu almam’ kelimesi ile birlikte ‘o, onun oğludur’ ifadesi geçerken, *Sünen*’de sadece bu ifade geçmektedir. Karşı tarafın cevabında ‘babamın cariyesinin oğlu benim kardeşimdir. Babamın yatağında doğmuştur’ ifadesi *Ebû Dâvûd* ve *Sünen-i Saîd*’de ortak

geçmektedir. Müslim’de ise ‘bu kardeşimdir ya Resulallah, küçüklüğünden beri babamın yatağında doğdu’ ifadesi yer almaktadır. ‘Benzerliği gördü’ ifadesi hepsinde ortak olarak zikredilmiştir. Son olarak Resulullah’ın sözünde ‘çocuk yatak sahibinindir. Ancak ona karşı örtün ey Sevede’ ifadesi *Sünen-i Saîd* ve *Ebû Dâvûd*’da ortak olarak gelmiştir. *Müslim*’de ise ‘o senindir ey abd’ ‘çocuk yatak sahibinindir, Zina edene ise mahrumiyet vardır.’ ‘Çocuğa karşı örtün ya Sevede bint Zema’ ifadeleri geçmektedir.

Sonuç olarak görünen farklılıkların bulunması ile birlikte ifade ettiği mana açısından hadis aynıdır. Bu farklılıkların sebebi ise ravilerin mana ile rivayeti olabilir. Müslim’in senet zikrederek bir önceki hadisi işaret edip aynı demesi de manasını gözeterek ifade ettiğini bizlere düşündürmektedir. Zira lafzı itibari ile aynı değildir.

3.8. Dua Hadisi

Hadis¹³⁰ Resulullah’ın yapmış olduğu duayı anlatmaktadır. Hadisin *Müslim*¹³¹ ve *Sünen-i Saîd*’de¹³² yer alan diğer tariklerine bakıldığında Resulullah’ın düşman ile karşılaştığı zaman güneş kayboluncaya kadar beklediği ve burada ashabına düşmanla karşılaşmayı temenni etmemelerini, Allah’tan afiyet istemelerini, düşmanla karşılaştıklarında ise sabır göstermelerini öğütlemiştir. Cennetin kılıçların altında olduğunu müjdelemiştir. Bu duayı savaş esnasında yaptığı görülmüştür. Rivayetler her iki eserde de Cihat kitaplarında bulunmaktadır. Hadislerin senetleri ve metni şu şekildedir.

Tablo 3. 12: Dua Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ : « دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْأَحْزَابِ فَقَالَ : اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ ، سَرِيعَ الْحِسَابِ ، اهْزِمِ الْأَحْزَابَ ، اللَّهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ . »

¹³⁰ Saîd b. Mansur, *Sünen*, 2/243. Müslim, “Cihad”, 1742.

¹³¹ Muslim, *el-Musnedu’s-Şahihu’l-Muhtaşar*, “Cihat”, 1742.

¹³² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/243.

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ قَالَ: نَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، قَالَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْأَحْزَابِ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ، اللَّهُمَّ اهْزِمُهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ»

Kaynak: (Saîd b. Mansur, *Sünen*, 2/243. Müslim, “Cihad”, 1742.)

Hadisin senet açısından bu varyantı haricinde *Sünen-i Saîd*'de ve *Müslim*'de bu rivayeti açıklayan bir başka hadiste bulunmaktadır. Ancak Müslim bu rivayeti *Saîd b. Mansûr*'dan rivayet ederken, *Sünen-i Saîd*'de bulunan detaylı hadisi eserine almamıştır. Ele aldığımız hadisin ravilerinin aynı olduğu görülmektedir. Ravileri incelendiğinde ise hafız, İmam, sebt gibi tadil lafızları haklarında kullanılmaktadır. Hadisin metnini incelediğimizde lafızların aynı olduğu fakat الاحزاب اهزم kısmının Sünen-i Saîd'de bulunmadığı tespit edilmiştir.

3.9. Ağaçların Yakılması Hadisi

Hadis¹³³ Hz. Peygamber'i öldürmeye çalışarak sözleşme akdini bozan yahudileri anlatmaktadır. Rivayet *Sünen-i Saîd*'de 'Cihad' kitabında 'Ağaçların kesilmesi ve yakılması' adlı babta 2642 numaralı hadis olarak yer alırken, Müslim'de ise 'Cihad' kitabının 'Kafirlerin ağaçlarını kesme ve yakmanın caizliği' adlı babta 1746 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri şu şekildedir.

Tablo 3. 13: Ağaçların Yakılması Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَهَنَادُ بْنُ السَّرِيِّ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَحَرَّقَ. وَلَهَا يَقُولُ حَسَّانُ: وَهَانَ عَلَى سَرَاةِ بَنِي لُؤَيٍّ ... حَرِيقٌ بِالْبُؤَيْرَةِ مُسْتَطِيرٌ وَفِي ذَلِكَ نَزَلَتْ: {مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا} » الْآيَةُ

¹³³ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 8/61. Müslim, "Cihad", 1746.

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ نَحْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَحَرَّقَ، وَلَهَا يَقُولُ حَسَّانُ وَهَانَ عَلَى سُرَاةِ بَنِي لُؤَيٍّ ... حَرِيقٌ بِالْبُؤَيْرَةِ مُسْتَطِيرٌ وَفِي ذَلِكَ نَزَلَتْ: { مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً } [الحشر: 5] الْآيَةَ "

Kaynak: Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 8/61. Müslim, "Cihad", 1746.

Hadis incelendiğinde rivayetlerde ravilerin aynı olduğu görülmektedir. Hadisin ravileri şöyledir:

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Mübârek < Musa b. ‘Ukbe Na’fî < İbn ‘Ömer

Ravileri incelediğimizde sika, imam olarak ta’dil edildikleri görülmektedir. Hadisin metni incelendiğinde ise bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

3.10. Mücahidin Misali Hadisi

Hadis¹³⁴ Allah yolunda yapılan cihada denk düşecek bir amelin ne olduğunu anlatmaktadır. Rivayetler *Sünen-i Saîd*’de ‘Cihat’ kitabında ‘Allah için cihada denk ne’ babında 2320 numaralı hadis olarak yer alırken; *Müslim*’de ise ‘İmâre’ kitabının ‘şehadetin fazileti’ adlı babta 1878 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 14: Mücahidin Misali Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ بْنُ مَنْصُورٍ. حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْوَاسِطِيُّ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ (لَا تَسْتَطِيعُوهُ) قَالَ: فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ (لَا تَسْتَطِيعُونَهُ). وَقَالَ فِي الثَّلَاثَةِ (مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللَّهِ. لَا يَفْنُرُ مِنْ صِيَامٍ وَصَلَاةٍ. حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى)

¹³⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, “Cihat”, 2320. Muslim, “İmâre”, 1878.

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَعْدُلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا تَسْتَطِيعُوهُ» قَالَ: فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: «لَا تَسْتَطِيعُوهُ» وَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ: «مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللَّهِ، لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَلَا صَلَاةٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sunen*, “Cihat”, 2320. Muslim, “İmâre”, 1878.)

Hadislerin senetleri incelendiğinde râvilerinin aynı olduğu görülmektedir. Hadisin ravileri şöyledir:

Saîd b. Mansûr < Hâlid b. Abdullah < Süheyl b. Ebî Salih < Zekvân < Ebû Hüreyre

Raviler incelendiğinde hafız, hüccet, imam olarak ta’dil edilmişlerdir. Fakat Süheyl b. Ebî Salih’in bir hastalığa yakalandığı ve bundan sonra rivayetlerinin değiştiği kaynaklarda ifade edilmiştir. Yahya b. Main ilk başta onunla ilgili güzel ifadelerde bulunmuş ve daha sonra hadisi kötüye yakındır, hadisi hüccet değildir gibi tabirler¹³⁵ ile cerh etmiştir. İclî ve diğer alimler onun ve kardeşleri¹³⁶ hakkında sika hükmünde bulunmuştur.¹³⁷ Hastalıktan sonra Yahya b. Main ve diğer alimlerin görüşlerinin değişmesi mümkündür. Ebû Hatim hadisinin yazılacağı ancak delil olarak alınmayacağı yönünde değerlendirmede bulunmuştur. Nesâî “onda sorun yoktur.” demiştir. Dârekutnî’ye Buhârî’nin neden Süheyl’den gelen rivayetleri terk ettiği sorulduğunda, -Onda bulunan bir özür sebebiyledir- şeklinde cevap vermiştir. Malik’in ondan hadisleri hali değişmeden önce aldığı söylenmiştir. Hatim Müslim’in onun hadislerini şahit olarak yazdığını belirtmiştir.¹³⁸

Sonuç olarak ilk başta sika ve hadiste güvenilir olan Süheyl, geçirdiği rahatsızlık nedeniyle hafızasında yaşadığı sorundan dolayı hadis otoriteleri tarafından zayıf olarak telakki edildiği anlaşılmaktadır. Hadisleri şahit olarak yazılmış ancak fıkıhta delil olarak kabul görmemiştir.

¹³⁵ el-Buhârî, *et-Târîhu’l-Kebîr*, 2010, 4/104.

¹³⁶ ‘Ali b. ‘Abdullah b. Ca’fer el-Medînî, *Suâlât İbn Ebi Şeybe*, thk. Muvaffağ ‘Abdullah ‘Abdulkadir (Riyad: Mektebetü’l-Ma’arif, 1983), 111.

¹³⁷ ‘İclî, *Târîhu’s-Şikât*, 210.

¹³⁸ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nubelâ*, 1985, 5/458.

Hadisin metni incelendiğinde lafızlarının aynı olduğu görülmektedir. ولا صلاة kelimesindeki لا harfi *Sünen-i Saîd*'de bulunurken *Müslim*'de bulunmadığı tespit edilmiştir. Hadisin manasına etkisi bulunmamaktadır.

3.11. 'Rab' Olarak Allah'tan Razi Olma Hadisi

Hadis¹³⁹ Allah yolunda cihadın önemini anlatmaktadır. Rivayet *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabında 'cihadın fazileti' adlı babta 2301 numaralı hadis olarak yer alırken *Müslim*'de ise 'İmâre' kitabının "Allah'ın cennette mücahide hazırladığı" adlı babta 1884 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 15: 'Rab' Olarak Allah'tan Razi Olma Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أَبُو هَانِيٍّ الْخَوْلَانِيُّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبَلِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يَا أَبَا سَعِيدٍ، مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»، فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ، فَقَالَ: أَعِذْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَفَعَلَ، ثُمَّ قَالَ: «وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ»، قَالَ: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ قَالَ: نا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو هَانِيٍّ الْخَوْلَانِيُّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبَلِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يَا أَبَا سَعِيدٍ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ» فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ، فَقَالَ: أَعِذْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَفَعَلَ، ثُمَّ قَالَ: «وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» قَالَ: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, . Müslim, “İmâre”, 1884.)

Hadisin senedi incelendiğinde ravilerinin sika ravilerden oluştuğu görülmektedir.

Hadisin senedi şu şekildedir:

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb < Ebû Hânî < Abdullah b. Yezîd < Ebî Saîd el-Hudrî

¹³⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, . Müslim, “İmâre”, 1884.

Hadisin metni incelendiğinde lafızlarının aynı olduğu görülmektedir.

3.12. Allah İçin Şehit Olma Hadisi

Hadis¹⁴⁰ borcun ahirette insan üzerine olan etkisini, Allah yolunda cihadın sevabını anlatmaktadır. Rivayet *Sünen-i Saîd*'de 'Cihad' kitabının 'Şehadetin Fazileti' adlı babında 2553 numaralı hadis olarak yer alırken; *Müslim*'de ise 'Îmâre' kitabının 'Borç Hariç Allah yolunda Öldürülmenin Hataları Örtmesi' adlı babında 1885 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Müslim hadisin başka varyantlarını da zikretmiştir. Müslim, Saîd b. Mansûr'un rivayetinin senedini zikrederek Leys b. Sa'd'ın rivayetinin aynısı olduğunu söylemektedir. Hadisin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 16: Allah İçin Şehit Olma Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ. حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ. ح قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. يَزِيدُ أَخَذَهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ: أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ. فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ ضَرَبْتُ بِسَيْفِي. بِمَعْنَى حَدِيثِ الْمُقْبَرِيِّ
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَابْنُ عَجْلَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزِيدُ أَخَذَهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ، فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ ضَرَبْتُ بِسَيْفِي هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ صَابِرًا مُحْتَسِبًا مُقْبِلًا غَيْرَ مُدْبِرٍ أُنْكَفِرُ اللَّهُ عَنِّي خَطَايَايَ؟ قَالَ: «نَعَمْ» فَنَادَاهُ، فَقَالَ: " تَعَالَ هَذَا جِيرِيلُ يَقُولُ: إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَلَيْكَ دَيْنٌ "

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/254. Müslim, "Îmâre", 1885.)

Saîd b. Mansûr'un ravisi olduğu aynı senedin ravileri şunlardır:

Saîd b. Mansûr <Süfyan < Amr b. Dînâr< Muhammed b. Kays< Abdullah b. Ebî Katade< Ebû Katade

¹⁴⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/254. Müslim, "Îmâre", 1885.

Hadisin ravileri incelendiğinde zabt sahibi mutkin, sika raviler tarafından rivayet edildiği görülmektedir.¹⁴¹ Hadisin metni incelendiğinde *أَرَأَيْتَ إِنْ ضَرَبْتَ بِسَيْفِي* ibaresine kadar lafızlarının aynı olduğu görülmektedir. Farklılığın sebebi bir başka rivayet ile ihtilat olduğu söylenilebilir.

3.13. Gazi Hazırlama Hadisi

Hadis¹⁴² Allah yolunda gazilik mertebesine ulaştıran amelleri anlatmaktadır. Rivayet *Sünen-i Saîd*'de 'Cihat' kitabında 'gazi hazırlayan ya da ehline yardım eden kimse' babında 2325 numaralı olarak yer alırken; *Müslim*'de ise 'İmâre' kitabının 'Gaziye Desteklemenin Fazileti' adlı babta 1895 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadisin *Ebû Dâvûd* ve *Tirmizi*'de diğer tariklerden varyantları bulunmaktadır. Hadisin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 17: Gazi Hazırlama Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو الطَّاهِرِ، قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، وَقَالَ سَعِيدٌ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَّجِ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ، فَقَدْ غَزَا»
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَّجِ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا»

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/160. Müslim, "İmâre", 1895.)

Hadisin senedi incelendiğinde ravileri şunlardır.

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb < Amr b. el-Hâris < Bükeyr b. Abdullah < Büsr b. Saîd < Zeyd b. Hâlid

¹⁴¹ el-Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 2019, 7/409. Zehabî, *Târîhu'l-İslâm*, 1993, 8/226. Cemâluddîn el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl fî 'Esmâi'r-Ricâl*, thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf (Beyrût: Muessesetu'r-Risâle, 1980),15/440. Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl fî 'Esmâi'r-Ricâl*, 34/194.

¹⁴² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/160. Müslim, "İmâre", 1895.

Hadisin ravileri sika, imam, sebt, hafız olarak tadil edilmişlerdir.¹⁴³ Hadisin metnine bakıldığında lafızlarının aynı olduğu görülmektedir.

3.14. İki Kişiden Biri Cihada Çıksın Hadisi

Hadis¹⁴⁴ cihada çıkan erlerin arkada bıraktıkları ailelerine iyilikle muamelede bulunmakla ilgilidir. Rivayet *Sünen-i Saîd*'de 'Cihat' kitabının 'Gazi Hazırlama' adlı babında 2326 numaralı hadis olarak yer alırken, *Müslim*'de 'İmâre' kitabında 'Allah için bir gaziyi gözetme' adlı babında 1896 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebu Dâvûd*'da ise 'Cihat' kitabının 'Gazvenin yerine geçen' adlı babında 2510 numaralı hadis olarak yer almaktadır. Hadisin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 18: İki Kişiden Birisi Cihada Çıksın Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، مَوْلَى الْمَهْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ إِلَى بَنِي لَحْيَانَ: «لِيُخْرِجَ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ رَجُلٌ»، ثُمَّ قَالَ لِلْقَاعِدِ: «أَيُّكُمْ خَلَفَ الْخَارِجَ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ بِخَيْرٍ، كَانَ لَهُ مِثْلُ نِصْفِ أَجْرِ الْخَارِجِ
Ebû Dâvud
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ مَوْلَى الْمَهْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بَعَثَ إِلَى بَنِي لَحْيَانَ وَقَالَ: "لِيُخْرِجَ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ رَجُلٌ" ثُمَّ قَالَ لِلْقَاعِدِ: "أَيُّكُمْ خَلَفَ الْخَارِجَ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ بِخَيْرٍ كَانَ لَهُ مِثْلُ نِصْفِ أَجْرِ الْخَارِجِ
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ مَوْلَى الْمَهْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ إِلَى بَنِي لَحْيَانَ: «لِيُخْرِجَ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ رَجُلٌ» ثُمَّ قَالَ لِلْقَاعِدِ: «أَيُّكُمْ خَلَفَ الْخَارِجَ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ بِخَيْرٍ فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْخَارِجِ

¹⁴³ Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nubelâ*, 2006, 8/16. Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nubelâ*, 1985, 6/353. Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, 4/246; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, 4/75; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, 10/64.

¹⁴⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/161; Müslim, *“İmâre”*, 1896; Ebû Dâvûd, *“Cihad”*, 20.

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, Sünen, 2/161; Müslim, “İmâre”, 1896; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 20.)

Hadis incelendiğinde senette geçen raviler şunlardır:

Saîd b. Mansûr< Abdullah b. Vehb< Amr b. el-Haris<Yezîd b. Ebî Habîb<Yezîd b. Ebî Saîd<Ebû Saîd< Ebû Saîd el-Hudrî

Hadisin ravileri incelendiğinde hafız, sika ravilerden olduğu görülmektedir.¹⁴⁵ Hadisin rivayet lafızları arasındaki fark hariç senette ve metinde farklılık bulunmamaktadır. Bu lafız farklılıkları iki adet قال ve bir adet أَخْبَرَنِي lafızlarıdır. Sadece Ebû Dâvûd rivayetinde Abdullah b. Vehb’in أَخْبَرَنِي dediği rivayet edilmiştir.

3.15. Hak Üzere Olan Bir Grup Hadisi

Hadis¹⁴⁶ bir müjde niteliği taşımaktadır. Ümmetten bir kimse hak üzere olduğu müddetçe kendisini alaya alanların şerrinden korunmuş olacağı haber verilmektedir. Rivayet *Sünen-i Saîd*’de ‘Cihat’ kitabının ‘Cihat geçmişte kaldı, diyen kimse’ adlı babında 2372 numaralı hadis olarak yer alırken, *Müslim*’de ‘İmâre’ kitabında hadisin metninin bab başlığı olduğu elli üçüncü babında 1920 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 19: Hak Üzere Olan Bir Grup Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَبُو الرَّبِيعِ الْعَتَكِيُّ، وَفُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ»، وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ فُتَيْبَةَ: وَهُمْ كَذَلِكَ
Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ، وَهُمْ كَذَلِكَ»

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, 2/177; Müslim, "İmâre", 1920.)

¹⁴⁵ Zehebî, *Tezkiret 'ül-Huffâz*, 1/36.

¹⁴⁶ Saîd b. Mansûr, 2/177; Müslim, "İmâre", 1920.

Hadisin senedi incelendiğinde ravileri şunlardır:

Saîd b. Mansûr < Hammad b. Zeyd¹⁴⁷ < Eyyub b. Ebî Temîme¹⁴⁸ < Abdullah b. Zeyd¹⁴⁹ < Amr b. Mersed¹⁵⁰ < Sevbân b. Becded

Hadisin ravileri sika, hafız, esbet olarak kaynaklarda geçmektedir. Hadis rivayetleri ile tanınmış raviler arasındadırlar. Hadisin senedi ve metninde farklılık bulunmamaktadır. Hadis lafzı itibariyle aynı şekilde nakledilmiştir.

3.16. Anne Baban Hayatta mı Hadisi

Hadis¹⁵¹ anne ve babaya itaati anlatmaktadır. Alimler hadiste geçen sahâbenin anne ve babasının Müslüman olduğu yönünde değerlendirmede bulunmuşlardır. Çünkü anne ve babası Müslüman olmayıp dini için korkan bir kişinin anne ve babasına itaat etmemesi gerektiği belirtilmektedir. Rivayetler *Sünen-i Saîd*'de 'Cihat' kitabının 'anne ve babası istemeyip gaza yapan' babında 2334, 2335 numaralı hadisler olarak bulunmaktadır. *Müslim*'de 'Birr, Sıla ve Edep' kitabının 'anne babaya iyilik' adlı babında 2549 numaralı hadis olarak yer almakta; *Ebû Dâvûd*'da ise 'Cihat' kitabının 'Anne ve babası istemediği halde gaza yapan kişi' adlı babında 2530 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. Buna göre Ebû Dâvûd ve Saîd b. Mansûr'un kitap isimleri aynıdır. *Müslim*'de ise farklı başlıklandırma vardır. Bunun sebebi Müslim'in kendisinin başlıklandırma yapmaması olarak görülmektedir. Aksi düşünüldüğünde Ebû Dâvûd hocasından bu konuda etkilenirken Müslimin etkilenmediği ortaya çıkacaktır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 20: Annen, Baban Hayatta Mı Hadisi

Müslim
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، أَنَّ نَاعِمًا، مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ، قَالَ: أَقْبَلَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

¹⁴⁷ el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 7/252.

¹⁴⁸ el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 3/463.

¹⁴⁹ el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 14/548.

¹⁵⁰ el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 22/224.

¹⁵¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/164; Müslim, "*Birr ve Sıla*", 2549; Ebû Dâvûd, "*Cihad*", 32.

وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَبَايُكَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَالْجِهَادِ، ابْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ مِنْكَ أَحَدٌ حَيٌّ؟» قَالَ: نَعَمْ، بَلْ كِلَاهُمَا، قَالَ: «فَتَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَارْجِعِي إِلَى وَالِدَيْكَ فَأُحْسِنُ صُحْبَتَهُمَا»
Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، أَنَّ نَاعِمًا مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ قَالَ: أَقْبَلَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَبَايُكَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَالْجِهَادِ ابْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ مِنْكَ أَحَدٌ حَيٌّ؟» قَالَ: نَعَمْ، بَلْ كِلَاهُمَا، قَالَ: «فَتَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «ارْجِعِي إِلَى وَالِدَيْكَ فَأُحْسِنُ صُحْبَتَهُمَا» حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ دَرَّاجًا أَبَا السَّمْحِ، حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَجُلًا هَاجَرَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْيَمَنِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي هَاجَرْتُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَدْ هَجَرْتَ الشِّرْكَ، وَلَكِنَّهُ الْجِهَادُ، هَلْ لَكَ أَحَدٌ بِالْيَمَنِ؟» قَالَ: أَبَوَايَ، قَالَ: «أَذِنَا لَكَ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فَارْجِعْ، فَاسْتَأْذِنْهُمَا، فَإِنْ أَذِنَا لَكَ فَجَاهِدْ، وَإِلَّا فَبِرَّهُمَا»
Ebu Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ : أَنَّ دَرَّاجًا أَبَا السَّمْحِ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ « أَنَّ رَجُلًا هَاجَرَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْيَمَنِ فَقَالَ: هَلْ لَكَ أَحَدٌ بِالْيَمَنِ؟ قَالَ: أَبَوَايَ قَالَ: أَذِنَا لَكَ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: ارْجِعْ إِلَيْهِمَا فَاسْتَأْذِنْهُمَا، فَإِنْ أَذِنَا لَكَ فَجَاهِدْ وَإِلَّا فَبِرَّهُمَا».

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/164; Müslim, “*Birr ve Sıla*”, 2549; Ebû Dâvûd, “*Cihad*”, 32.)

Hadisimizin senedindeki raviler şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb¹⁵² < Amr b. Hâris¹⁵³ < Yezîd b. Ebî Habîb¹⁵⁴ < Mevla Ümmü Seleme¹⁵⁵ < Abdullah b. Amr b. As¹⁵⁶

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb < Amr b. Hâris < Derrac Eba Semh¹⁵⁷ < Ebî Heysem¹⁵⁸ < Ebî Saîd el-Hudrî¹⁵⁹

¹⁵² el-Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 16/277.

¹⁵³ el-Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 21/570.

¹⁵⁴ İbn Hacer el-‘Askalânî, *Tehzîbu 't-Tehzîb*, 11/319.

¹⁵⁵ İbn Hacer el-‘Askalânî, *Tehzîbu 't-Tehzîb*, 10/404.

¹⁵⁶ el-Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 15/362.

¹⁵⁷ İbn Hibbân, *es-Sîkât*, 5/114.

¹⁵⁸ Zehebî, *Târîhu 'l-İslâm*, 1993, 6/541.

¹⁵⁹ Zehebî, *Târîhu 'l-İslâm*, 2010, 5/325.

İki hadisinde ravileri incelendiğinde sika, müftü, imam, hadisi esahhu'l esanîd şeklinde değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. *Sünen*'de konu ile ilgili iki hadis bulunmaktadır. Bunlardan 2335 numaralı hadisi Müslim, 2334 numaralı hadisi Ebû Dâvûd tercih etmiş ve eserlerine almışlardır. Senetleri incelendiğinde ravilerin *Sünen-i Saîd* ile aynı oldukları görülmektedir. Hadislerin ikisinden sadece birisini Müslim ve Ebû Dâvûd'un seçip alması hadislerin aynı vaka olabileceğini düşündürmektedir. Ele aldığı konu itibarı ile de benzerlik göstermesi aynı hadis olabileceği vehmini uyandırmaktadır. Bu sebeple metindeki farklılıklara bakıldığında tablo şu şekildedir.

Tablo 3. 21: Annen, Baban Hayatta Mı Hadisi Kıyası

Sünen	Müslim	Ebu Davud
Bir Adam Resulullah'a geldi	Bir adam Resulullah'a geldi	Bir adam yemenden Resulullah'a hicret etti
Allahtan ecrini umarak Hicret ve Cihad üzere sana biat ediyorum.	Allahtan ecrini umarak Hicret ve Cihat üzere sana biat ediyorum.	_____
Annen ve Babandan birisi hayatta mı?	Annen ve Babandan birisi hayatta mı?	Yemende kimsen var mı?
Evet bilakis ikisi de	Evet, bilakis ikisi de	Evet, Annem ve babam
Allahtan bir sevap umar mısın?	Allahtan bir sevap umar mısın?	Sana izin verdiler mi?
Evet.	Evet.	Hayır izin vermediler.
Anne ve Babana dön ve güzel muamelede bulun.	Anne ve Babana dön ve güzel muamelede bulun.	İkisine dön ve izinlerini iste, şayet izin verirlerse cihat et, şayet izin vermezlerse ikisine iyilikle muamele et.

Tabloda görüldüğü üzere *Ebû Dâvûd* ve *Müslim* rivayetleri benzer bir hadiseyi anlatmaktadır. Vakıa iyi bir şekilde izlenirse ya hadisin farklı olduğu ve olayların farklı

zamanlarda meydana geldiği ya da hadiste geçen olayın aynı olduğu ve farklı tarikle anlatıldığı sonuçları anlaşılmaktadır.

3.17. Lian Hadisi

Hadis¹⁶⁰ iki eşin lian ile ayrılmaları sonucu Resulullah'ın aralarındaki hükmü vermesini anlatmaktadır. İslam fıkında Lian hanımının zina ettiğini düşünen ve doğacak çocuğun zinadan olduğunu düşünen bir kişinin kadı huzurunda yemin etmesi ve eşinin de bu yemine karşılık vermesi olarak kavramlaşmıştır.¹⁶¹ *Sünen-i Saîd*'de Talak kitabının 'Lian' adlı babında 1554 numaralı hadis olarak yer alırken; *Müslim*'de ise Lian kitabı içerisinde 1494 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 22: Lian Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: «فَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ وَالْحَقَّ الْوَلَدَ بِأَمِّهِ»
Müslim
وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَفُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَالِكٌ (ح) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَاللَّفْظُ لَهُ، قَالَ: قُلْتُ لِمَالِكٍ: حَدَّثَكَ نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَجُلًا لَا عَنْ أَمْرَأَتِهِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا، وَالْحَقَّ الْوَلَدَ بِأَمِّهِ؟ قَالَ: نَعَمْ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1/404. Müslim, *Sahîh*, “Lian”, 1494.)

Hadisin senedi şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr< Malik b. Enes< Nafi< İbn Ömer

Hadisin ravileri sika ve rivayet sahasında önemli ravilerdir. Hadisin senedinin aynı olduğu görülmektedir. Müslim'in başka bir tarikten aynı hadisi rivayet ettiği görülmektedir. Hadisin metninde ise rivayetin mana ile aktarıldığı anlaşılmaktadır. Resulullah zamanında bir adamın eşi ile lanetleştigi ve Resulullah'ın aralarını ayırarak çocuğu annesine verdiği anlatılmaktadır. İkisinin lanetleştigi kısmı ise *Sünen-i Saîd*

¹⁶⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1/404. Müslim, *Sahîh*, “Lian”, 1494.

¹⁶¹ Mehmet Âkif Aydın, “Liân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV, 2003), 172-173.

rivayetinin metninde yer almamaktadır. Bu farklılık Müslim'in rivayetleri birleştirilerek yeniden metni inşa sürecine tabi tuttuğunu düşündürmektedir.

3.18. Ne Dersiniz Hadisi

Hadis¹⁶²Hiz. Peygamberin ashabını hıyanet kaynaklı husumetlere karşı nasıl koruduğunu ve kardeşlik hukukunun çizgilerini nasıl koyduğunu anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de 'Cihad' kitabının 'Gaziye ihanet eden kimse' adlı babında 2331 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Müslim*'de 'İmâre' kitabının 'Mücahitlerin eşlerine ihanet' adlı babında 1897 numaralı hadis olarak kayıtlanmıştır. *Ebû Dâvûd*'da ise 'Cihad' kitabında 'Sefere gidenlerin eşlerinin kalanlara haramlığı' adlı babında 2496 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 23: Mücahidlerin Ailesi Hadisi

Müslim وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ قَعْنَبٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، فَقَالَ فَخَذُ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتُ، فَأَلْتَقَيْتُ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «مَا ظَنُّكُمْ؟»
Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا سُفْيَانُ، عَنْ قَعْنَبٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ إِلَّا نُصِبَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقِيلَ: إِنَّ هَذَا قَدْ خَلَفَكَ فِي أَهْلِكَ فَخَذُ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتُ، فَأَلْتَقَيْتُ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «مَا ظَنُّكُمْ؟»
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ قَعْنَبٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ إِلَّا نُصِبَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقِيلَ: هَذَا قَدْ خَلَفَكَ فِي أَهْلِكَ فَخَذُ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتُ" فَأَلْتَقَيْتُ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فَقَالَ: "مَا ظَنُّكُمْ؟"

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/162; Müslim, "İmâre", 1897. Ebû Dâvûd, "Cihad", 11.)

¹⁶² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/162; Müslim, "İmâre", 1897. Ebû Dâvûd, "Cihad", 11.

Hadisin senedi incelendiğinde ravileri şunlardır:

Saîd b. Mansûr < Süfyan b. Üyeyne < Ka'neb < 'Alkame b. Mersed¹⁶³ < İbn Büreyde¹⁶⁴ < Büreyde b. el-Hasîb¹⁶⁵

Hadisin ravileri incelendiğinde sika oldukları görülmektedir. Hadisin senedi Müslim, Ebû Dâvûd ve Sünen-i Saîd'de aynıdır. Hadisin metinleri incelendiğinde Müslim'in başka bir tariki atıf gösterdiği ve onunla olan farklılığı zikrettiği görülmektedir. Buna göre tablo şu şekildedir;

Tablo 3. 24: Mücahidlerin Ailesi Hadisi Kıyası

Sünen	Ebu Davud	Müslim
_____	_____	قيخونه فيهم
الا نصب له يوم القيامة	الا نصب له يوم القيامة	الا وقف له يوم القيامة
فقل	فقل	_____
هذا قد خلفك في أهلك	هذا قد خلفك في أهلك	_____
فخذ من حسناته ما شئت	فخذ من حسناته ما شئت	فيأخذ من عمله ما شاء

Tablo'da da görüldüğü gibi *Ebû Dâvûd*'un *Sünen-i Saîd* rivayetiyle aynı olduğu görülmektedir. Müslim ise başka bir tarikten aldığı hadisi öne alarak Saîd b. Mansûr'un rivayetini sonra zikretmiştir. Önceki rivayetle arasındaki farklılığı ortaya koymuştur. Farklılığın lafızlarda olduğu ve manayı değiştirecek ölçüde olmadığı görülmektedir. Müslim'in mana ile rivayette ortaya koyduğu bir tasarrufu olarak görülebilir.

3.19. Nöbetleşe Namaz

Hadis¹⁶⁶ İslam'ın temel emirlerinden olan namazın vaktinde edasını anlatmaktadır. Bu sebeple savaş, afet gibi çeşitli zor şartlara özel kolaylıklar sağlanmıştır. Bu gibi durumlarda namazların nasıl kılınacağını Hz. Peygamber örneklendirmiştir. Namazın

¹⁶³ İbn Hacer el- 'Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 7/279.

¹⁶⁴ İbn Hacer el- 'Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 4/174.

¹⁶⁵ el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 4/55.

¹⁶⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 4/1367; Ebû Dâvud, "Salat", 280.

tehir, ima yoluyla, imamla birlikte nöbetleşe kılınması gibi örnek halleri ashabına göstermiştir.¹⁶⁷ Hadis *Sünen-i Saîd*'de 'Cihad' kitabının korku namazı adlı babında 2503 numaralı hadis olarak yer alırken; *Ebû Dâvûd*'da 'Namaz' kitabının 'korku namazı' adlı babında yer almaktadır. Hadislerin senetleri ve metinleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. 25: Nöbetleşe Namaz Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي عِيَّاشٍ الزُّرْقِيِّ، قَالَ: " كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِغُسْفَانَ، وَعَلَى الْمُشْرِكِينَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ فَصَلَّيْنَا الظُّهْرَ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: لَقَدْ أَصَبْنَا غِرَّةً، لَقَدْ أَصَبْنَا غَفْلَةً، لَوْ كُنَّا حَمَلْنَا عَلَيْهِمْ وَهُمْ فِي الصَّلَاةِ فَنَزَلَتْ آيَةُ الْقَصْرِ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، فَلَمَّا حَضَرَتِ الْعَصْرُ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، وَالْمُشْرِكُونَ أَمَامَهُ، فَصَفَّ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَفٌّ، وَبَعْدَ ذَلِكَ الصَّفِّ صَفٌّ آخَرُ، فَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكَعُوا جَمِيعًا، ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ الصَّفُّ الَّذِي يُلُونَهُ، وَقَامَ الْآخَرُونَ يَخْرُسُونَهُمْ، فَلَمَّا صَلَّى هَؤُلَاءِ السَّجْدَتَيْنِ وَقَامُوا سَجَدَ الْآخَرُونَ الَّذِينَ كَانُوا خَلْفَهُمْ، ثُمَّ تَأَخَّرَ الصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ إِلَى مَقَامِ الْآخَرِينَ، وَتَقَدَّمَ الصَّفُّ الْأَخِيرُ إِلَى مَقَامِ الصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكَعُوا جَمِيعًا، ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ الصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ، وَقَامَ الْآخَرُونَ يَخْرُسُونَهُمْ، فَلَمَّا جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ سَجَدَ الْآخَرُونَ، ثُمَّ جَلَسُوا جَمِيعًا فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ جَمِيعًا: فَصَلَّاهَا بِغُسْفَانَ، وَصَلَّاهَا يَوْمَ بَنِي سُلَيْمٍ "
Ebû Dâvûd حدثنا سعيد بن منصور، حدثنا جرير بن عبد الحميد، عن منصور، عن مجاهد، عن أبي عياش الزُّرْقِيِّ، قال: كنا مع رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - بعسفان، وعلى المشركين خالد بن الوليد، فصلينا الظهر، فقال المشركون: لقد أصبنا غرة، لقد أصبنا غفلة، لو كنا حملنا عليهم وهم في الصلاة، فنزلت آية القصر بين الظهر والعصر، فلما حضرت العصر، قام رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - مستقبلاً القبلة، والمشركون أمامه، فصصف خلف رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - صفٌّ، وصف بعد ذلك الصف صفٌّ آخر، فركع رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - وركعوا جميعاً، ثم سجد وسجد الصف الذين يلونه، وقام الآخرون يخرسونهم، فلما صلى هؤلاء السجدةتين وقاموا، سجد الآخرون الذين كانوا خلفهم، ثم تأخر الصف الذي يليه إلى مقام الآخرين، وتقدم الصف الأخير إلى مقام الصف الأول، ثم ركع رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - وركعوا جميعاً، ثم سجد وسجد الصف الذي يليه، وقام الآخرون يخرسونهم، فلما جلس رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - والصف الذي يليه، سجد الآخرون، ثم جلسوا جميعاً، فسلّم عليهم جميعاً، فصلاها بعسفان، وصلاها يوم بني سليم

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 4/1367; Ebû Dâvud, "Salat", 280.)

¹⁶⁷ Mehmet Erdem, "Salâtü'l-Havf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 2009), 21-23.

Hadisin senedine bakıldığında şöyledir:

Saîd b. Mansûr < Cerir b. Abdülhamid¹⁶⁸ < Mansûr b. Mutemir¹⁶⁹ < Mücahid b. Cebr¹⁷⁰ < Ebî Ayyâş¹⁷¹

Hadisin ricali incelendiğinde sika, hafız, hadis hafızı şeklinde ta'dil lafızları ile nitelendirildikleri görülmektedir. Hadisin metni incelendiğinde lafızları ile aynı olduğu görülmektedir.

3.20. Ganimet Malları Hadisi

Hadis¹⁷² ganimet mallarının kullanımını anlatmaktadır. Ganimet mallarının toplanma aşamasında kullanımına izin verilmediği anlaşılmıştır.¹⁷³ Hadis *Sünen-i Saîd*'de 'Cihat' kitabının 'İhanet' babında 2722 numaralı hadis olarak yer alırken; *Ebû Dâvûd*'da ise 'Nikah' kitabının 'Nikahı toplayan' adlı babında 2159 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 26: Ganimet Malları Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي مَرْزُوقٍ، مَوْلَى ثُجَيْبٍ عَنْ حَنْشِ الصَّنْعَانِيِّ، قَالَ: فَتَحْنَا مَدِينَةَ بِالْمَغْرِبِ يُقَالُ لَهَا جَرْبَةُ، فَقَامَ فِينَا رُوَيْفَعُ بْنُ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيُّ، فَقَالَ: لَا أَقُولُ لَكُمْ إِلَّا مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَوْمَ حُنَيْنٍ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَطْأُ جَارِيَةً مِنَ السَّبْيِ حَتَّى يَسْتَبْرِئَهَا بِحَيْضَةٍ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَبِيعُ نَصِيْبَهُ مِنَ الْمَغْنَمِ حَتَّى يَفْضِضَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَرْكَبُ دَابَّةً فِي فَيْءِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى إِذَا أَعْجَفَهَا رَدَّهَا فِيهِ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَلْبَسُ ثَوْبًا مِنْ فَيْءِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى إِذَا أَخْلَقَهُ رَدَّهُ فِيهِ»

¹⁶⁸ Zührî, *eṭ-Ṭabakâtü 'l-Kübrâ*, 9/384.

¹⁶⁹ Zehebî, *Târîhu 'l-İslâm*, 1993, 8/546.

¹⁷⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 5/419.

¹⁷¹ Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 34/161.

¹⁷² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/312; *Ebû Dâvûd*, "Nikah", 140.

¹⁷³ Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 25/123.

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو معاويةَ عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ، بِهَذَا الْحَدِيثِ قَالَ: "حَتَّى يَسْتَبْرِئَهَا بِحَيْضَةٍ" [زاد فيه: "بحيضة"، وهو وهم من أَبِي معاوية، وهو صحيح في حديث أَبِي سَعِيدٍ] "وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَرْكَبُ دَابَّةً مِنْ فِئَةِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلَا يَلْبَسُ ثَوْباً مِنْ فِئَةِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى إِذَا أَخْلَقَهُ رَدَّةٌ فِيهِ". قَالَ أَبُو داود: الْحَيْضَةُ لَيْسَتْ بِمَحْفُوظَةٍ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/312; *Ebû Dâvûd*, “Nikah”, 140.)

Hadisin senedi şöyledir:

Saîd b. Mansûr < Ebû Muaviye < Muhammed b. İshak¹⁷⁴ < Yezîd b. Ebî Habîb¹⁷⁵ < Ebî Merzûk¹⁷⁶ < Haneş Es-San'anî¹⁷⁷

Hadisin ravileri incelendiğinde sika, fakih, imam lafızları ile değerlendirilmişlerdir. Hadisin senedine baktığımızda rivayet lafızları aynı olduğu görülmektedir. Ancak Ebû Dâvûd başka bir hadisten sonra hadisimizi zikretmiş ve farklılıklarını ortaya koymuştur. Bu sebeple Haneş'in rivayet ederken yapmış olduğu 'batıda Cerbe adlı bir yeri fetih ettik' açıklaması senette bulunmamaktadır. Aynı şekilde bir konuşmacının konuştuğu şeklinde *Ebû Dâvûd*'daki zikredilen hadiste geçerken, *Sünen-i Saîd*'de Ruveyfî b. Sabit'in bu konuşmayı yaptığı ve hadisi onlara aktardığı ifade edilmiştir. Hadisin metninde ise Ebû Dâvûd'un birtakım farklılıklar arz edip *Sünen-i Saîd* rivayetinin yarısını almış olduğu görülmektedir. Buna göre hadise ait farklılık tablosu şu şekildedir;

Tablo 3. 27: Ganimet Malları Hadisi Mukayesesi

Sünen	Ebu Davud
_____	لَا يَحِلُّ لِمَرْءٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْقِيَ مَاءَهُ زَّرْعَ غَيْرِهِ
مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَطَأُ جَارِيَةً مِنَ السَّبْيِ حَتَّى يَسْتَبْرِئَهَا بِحَيْضَةٍ	وَلَا يَحِلُّ لِمَرْءٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَقَعَ عَلَى امْرَأَةٍ مِنَ السَّبْيِ حَتَّى يَسْتَبْرِئَهَا
وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَبِيعُ نَصِيبَهُ مِنَ الْمَغْنَمِ حَتَّى يَقْبِضَهُ	وَلَا يَحِلُّ لِمَرْءٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَبِيعَ مَغْنَمًا حَتَّى يَقْبِضَهُ

¹⁷⁴ Zührî, *eş-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 7/552.

¹⁷⁵ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, nşr. Su 'ayb el-Arnâvut (Mu'essesetu'r-Risale, 1985), 6/31.

¹⁷⁶ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 1993, 7/47.

¹⁷⁷ Ebû 'Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâtü'l-Meşâhîri ve'l-A'lâm*, thk. 'Ömer 'Abdüsselam et-Tedmiri (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l Arabiyye, 1993), 6/339.

Tabloda da görüldüğü üzere kelime ve cümle kalıpları sünen rivayeti ile bire bir aynı olmamakla beraber mana itibariyle aynıdır. Sonuç olarak Ebû Dâvûd’un hocasından birebir naklettiği hadis, *Sünen-i Saîd* rivayetine göre eksiktir. Fakat nakledilen kısmı lafızları ile birlikte aynıdır.

3.21. Denizin Altındaki Ateş Hadisi

Hadis¹⁷⁸ deniz seferini anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*’de ‘Cihad’ kitabının ‘Deniz binekleri’ adlı babında 2393 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*’da ise ‘Cihad’ kitabının ‘Deniz binekleri ve gazve’ adlı babta 2488 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 28: Denizin Altında Ateş Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكْرِيَّا، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ بَشْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَرْكَبُ الْبَحْرَ إِلَّا حَاجٌّ، أَوْ مُعْتَمِرٌ، أَوْ غَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِنْ تَحْتَ الْبَحْرِ نَارًا، وَتَحْتَ النَّارِ بَحْرًا، وَلَا تَشْتَرِينَ مِنْ ذِي ضَغْطَةِ سُلْطَانٍ شَيْئًا»
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكْرِيَّا، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ بَشْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "لَا يَرْكَبُ الْبَحْرَ إِلَّا حَاجٌّ أَوْ مُعْتَمِرٌ أَوْ غَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِنْ تَحْتَ الْبَحْرِ نَارًا، وَتَحْتَ النَّارِ بَحْرًا"

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/186; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 9.)

Hadisin senetleri incelendiğinde raviler şunlardır:

Saîd b. Mansûr < İsmail b. Zekerîya¹⁷⁹ < Mutarrîf¹⁸⁰ < Beşr Ebi Abdullah < Beşir b. Müslim < Abdullah b. Amr¹⁸¹

¹⁷⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/186; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 9.

¹⁷⁹ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 8/485.

¹⁸⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 28/62.

¹⁸¹ İbn 'Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, 31/238.

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, sadûk lafızlarıyla değerlendirilmiştir. Fakat iki ravi hakkında meçhul değerlendirmesi yapılmıştır. Beşîr b. Müslim'i İbn Hibban 'Sikat' adlı eserinde zikretmiştir.¹⁸² Bişr Ebî Abdullah meçhul olarak kaynaklarda geçmiştir.¹⁸³ Hadisin senedi içerisinde bir farklılık bulunmamaktadır. Hadisin metni incelendiğinde ise *Sünen-i Saîd*'de bulunan وَلَا تَشْتَرِينَ مِنْ ذِي ضَعْفَةٍ سُلْطَانٍ 'Sultanın zoru ile alış veriş yapmayın' ibaresinin *Ebû Dâvûd*'da olmadığı görülmektedir. Metin açısından tek bir ibare farklılığı bulunmaktadır.

3.22. Müminlerden Oturanlar Bir Değildir Hadisi

Hadis¹⁸⁴ Allah yolunda savaşan mücadele veren kişilerle, tembellik yapıp oturan kişinin bir olmayacağını ve özür sahibi kimsenin bu durumdan muaf olduğunu anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de 'Nisâ Suresi Tefsiri' adlı bölümde 2314 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihad kitabının Özrü sebebiyle oturmaya ruhsat adlı babında 2507 numaralı hadis olarak bulunmaktadır.

Tablo 3. 29 Müminlerden Oturanlar Bir Değildir Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الرَّزَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ، أَنَّ أَبَاهُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ قَالَ: كُنْتُ (إِلَى) جَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَشِيَّتُهُ السَّكِينَةُ، فَوَقَعْتُ فَخِذُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فَخِذِي، فَمَا وَجَدْتُ ثَقْلَ شَيْءٍ أَنْقَلَ مِنْ فَخِذِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ سَرَّيَ عَنْهُ، فَقَالَ: ((اكْتُبْ))، فَكَتَبْتُ فِي كَتِفٍ: { لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ... } إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، فَقَامَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ - وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى - لَمَّا سَمِعَ فَضِيلَةَ الْمُجَاهِدِينَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ بِمَنْ لَا يَسْتَطِيعُ الْجِهَادَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ خَارِجَةُ: قَالَ زَيْدٌ: فَلَمَّا قَضَى ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ كَلَامَهُ غَشِيَتْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّكِينَةُ، فَوَقَعْتُ فَخِذَهُ عَلَى فَخِذِي، فَوَجَدْتُ مِنْ ثِقَلِهَا فِي الْمَرَّةِ الثَّانِيَةِ كَمَا وَجَدْتُ مِنْ ثِقَلِهَا فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى، ثُمَّ سَرَّيَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: ((افْرَأْ يَا زَيْدٌ))، فَقَرَأْتُ: { لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ }، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ ... } الْآيَةَ كُلَّهَا. قَالَ: يَقُولُ زَيْدٌ: أَنْزَلَهَا اللَّهُ وَخَذَهَا، (فَأَلْحَقْنَاهَا)، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُلْحَقِهَا عِنْدَ صَدْعٍ فِي الْكَتِفِ

¹⁸² İbn Hacer el- 'Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 1/467.

¹⁸³ İbn Hacer el- 'Askalânî, *Takrîb*, 124.

¹⁸⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 4/681; Ebû Dâvûd, "Cihad", 19.

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: كُنْتُ إِلَى جَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- فَغَشِيَتْهُ السَّكِينَةُ فَوَقَعْتُ فَخَذُ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- عَلَى فَخْذِي، فَمَا وَجَدْتُ ثَقْلَ شَيْءٍ أَثْقَلَ مِنْ فَخْذِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، ثُمَّ سُرِّي عَنْهُ، فَقَالَ: "اكْتُبْ" فَكُتِبَتْ فِي كِتَافٍ: (لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، فَقَامَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى، لَمَّا سَمِعَ فَضِيلَةَ الْمَجَاهِدِينَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ بِمَنْ لَا يَسْتَطِيعُ الْجِهَادَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَلَمَّا قَضَى كَلَامَهُ غَشِيَتْ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- السَّكِينَةُ فَوَقَعْتُ فَخْذَهُ عَلَى فَخْذِي، وَوَجَدْتُ مِنْ ثِقَلِهَا فِي الْمَرَّةِ الثَّانِيَةِ كَمَا وَجَدْتُ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى ثُمَّ سُرِّي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فَقَالَ: "اقْرَأْ يَا زَيْدُ" فَقَرَأْتُ: {لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ} [النساء: 95] فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- {غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ} الْآيَةَ كُلَّهَا [النساء: 95]، قَالَ زَيْدٌ: فَأَنْزَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَحْدَهَا، فَأَلْحَقْتُهَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 4/681; Ebû Dâvûd, "Cihad", 19.)

Hadisin senedine baktığımızda raviler şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Abdurrahman b. Ebi'z-Zenâd¹⁸⁵ < Babası¹⁸⁶ (Abdullah b. Zekvân) < Harice b. Zeyd¹⁸⁷ < Zeyd b. Sabit¹⁸⁸

Hadisin ravileri sika, sadûk, hüccet, fakih şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Senedin incelenmesinde أن أباه *Ebû Dâvûd*'da kullanılmadığı görülmektedir. Zeyd b. Sabit'in hadisin metnini aktarmadan önce olayla ilgili bir açıklamada bulunduğu ifade edilmiştir. Anlatımın diline bakıldığında hadisin aynı olmakla birlikte Harice b. Zeyd'in dilinden aktarıldığı görülmektedir. Ancak *Ebû Dâvûd*'da böyle bir aktarım bulunmamaktadır. Son olarak لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُلْحَقِهَا عِنْدَ صَدْعٍ فِي الْكَتِفِ ibaresi Ebû Dâvûd'da bulunmamaktadır.

3.23. Bir Ok Sebebiyle Üç Kişinin Cennete Girmesi Hadisi

Hadis¹⁸⁹ savaşa hazırlığı anlatmaktadır. Hadis *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Okçuluk ve Fazileti adlı babında 2450 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. *Ebû*

¹⁸⁵ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 1993, 11/233.

¹⁸⁶ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 14/476.

¹⁸⁷ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 1985, 4/440.

¹⁸⁸ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 1985, 2/426.

¹⁸⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/206; Ebû Dâvûd, "Cihad", 23.

Dâvûd'da ise 'Cihat' kitabının 'Okçuluk' adlı babında 2513 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 30: Bir Ok Sebebiyle Üç Kişinin Cennete Girmesi Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَامٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا رَامِيًا، وَكَانَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ الْجُهَنِيُّ يَمُرُّ بِي فَيَقُولُ: يَا خَالِدُ، اخْرُجْ بِنَا نَرْمِي، فَلَمَّا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ أَبْطَأْتُ عَنْهُ، فَقَالَ: هَلُمَّ أُحَدِّثُكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ فِي الْجَنَّةِ صَانِعُهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ، وَالرَّامِيَ بِهِ، وَمُنْبَلَّهُ، وَارْمُوا، وَارْكَبُوا، وَأَنْ تَرْمُوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا، وَلَيْسَ مِنَ اللَّهِوَ إِلَّا ثَلَاثٌ: تَأْدِيبُ الرَّجُلِ فَرَسَهُ، وَمَلَأَ عَيْتَهُ أَهْلَهُ، وَرَمِيَهُ بِقَوْسِهِ وَنَبْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ الرَّمِيَّ بَعْدَ مَا عَلِمَهُ رَغْبَةً عَنْهُ فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ تَرَكَهَا أَوْ قَالَ كَفَرَهَا "
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَامٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَقُولُ: "إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةِ: صَانِعُهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ، وَالرَّامِيَ بِهِ، وَمُنْبَلَّهُ، وَارْمُوا وَارْكَبُوا، وَأَنْ تَرْمُوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا، لَيْسَ مِنَ اللَّهِوَ إِلَّا ثَلَاثٌ: تَأْدِيبُ الرَّجُلِ فَرَسَهُ، وَمَلَأَ عَيْتَهُ أَهْلَهُ، وَرَمِيَهُ بِقَوْسِهِ وَنَبْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ الرَّمِيَّ بَعْدَ مَا عَلِمَهُ رَغْبَةً عَنْهُ، فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ تَرَكَهَا -أَوْ قَالَ: كَفَرَهَا "

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/206; Ebû Dâvûd, "Cihad", 23.)

Hadisin ravileri şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Mübârek < Abdurrahman b. Yezîd¹⁹⁰ < Ebû Sellâm¹⁹¹
< Halid b. Zeyd < Ukbe b. Âmir¹⁹²

Hadisin ricali incelendiğinde sika, imam, sadûk şeklinde tevsik edilmişlerdir. Ancak Halid b. Zeyd'in hakkında belirtilen bir tadil lafzına rastlanılmamıştır.¹⁹³ Ukbe b. Amir el-Cühenî'den rivayetleri mevcuttur. Ebû Selâm el-Habeşî kendisinden rivayette bulunduğu kaynaklarda geçmektedir. Bu sebeple Halid b. Zeyd meçhul olarak değerlendirilebilir. Hadisin senedi incelendiğinde ravilerin ortak olduğu ancak

¹⁹⁰ Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 18/9.

¹⁹¹ Ebû 'Abdullah Muhammed b. Aḥmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî, *Târîhu 'l-İslâm ve Vefeyâtî 'l-Meşâhîri ve 'l-A'lâm*, thk. 'Ömer 'Abdüsselam et-Tedmiri (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l Arabiyye, 1993), 7/262.

¹⁹² Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 20/202.

¹⁹³ Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 8/71.

aktarımın farklı olduğu görülmektedir. Özellikle Halid b. Zeyd ve Ukbe b. Amir arasında geçen diyalog ve hadis aktarmadan önce yaşadıklarının aktarımı *Ebû Dâvûd*'da senet veya metin kısmında yer almamaktadır. Ebû Dâvûd'un burada bir tasarruf sahibi olduğu görülmektedir. Rivayet lafızlarının ortak olduğu ve *Sünen-i Saîd*'de ziyade olarak قال lafzının bulunduğu görülmektedir. Hadisin metin kısmı incelendiğinde ise في و harfleri farklı olarak gözükmemektedir. Bu harfler dışında farklılık yoktur.

3.24. Kuvvet Hazırlayın Hadisi

Hadis¹⁹⁴ savaşa hazırlığı anlatmaktadır. Hz. Peygamber hadislerde savaş esnasında orduyu kuvvetlendirecek olan ok atışına dikkat çekmiştir. *Sünen-i Saîd*'de 'Cihad' kitabının 'Atıcılık ve Fazileti' adlı babında 2448 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise 'Cihad' kitabının 'Atıcılık' adlı babında 2514 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 31: Kuvvet Hazırlayın Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ ثُمَامَةَ بْنِ شَفِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: " {وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ} [الأنفال: 60] أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ "
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ ثُمَامَةَ بْنِ شَفِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: {وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ} [الأنفال: 60] أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 5/223; Ebû Dâvûd, "Cihad", 24.)

Hadisin ravileri incelendiğinde şöyledir:

¹⁹⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 5/223; Ebû Dâvûd, "Cihad", 24.

Saîd b. Mansûr <Abdullah b. Vehb <Amr b. el-Hâris <Süname b. Şüfey¹⁹⁵ <Ukbe b. Âmir

Hadisin ravileri sika, sadûk gibi lafızlarla değerlendirilmiştir. Hadisin senedi ve metni aynıdır. Sadece *Sünen-i Saîd* rivayetinin senedinde iki adet قال lafızları farklı olarak görülmektedir.

3.25. Üç Şey İmandan Hadisi

Hadis¹⁹⁶ “La İlahe İllallah” kelimesinin ikrarı ile İslam dinine girilebileceği, kişinin günahları işlemesiyle İslam dışı görülemeyeceğini anlatmaktadır. Günahkâr kişilerin günahlarının cezasını çektikten sonra cennete gireceği belirtilmiştir. Kafır ile cihad etmenin ise Hz. Peygamberin bi’seti ile başlayıp deccal ile savaşta sona ereceği belirtilmiştir. Bir ülkenin yöneticisinin zalim olması sebebiyle cihadın hükmünün düşmeyeceği söylenmiştir.¹⁹⁷ Hadis *Sünen-i Saîd*’de ‘Cihat’ kitabının ‘Cihat mazidir diyen kimse’ adlı babında 2367 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*’da ise ‘Cihat’ kitabının ‘Adaletsiz hükümdarla gazve’ adlı babında 2532 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 32: Üç Şey İmandan Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، قَالَ: نَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي ثُبَيْةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيمَانِ: الْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا تُكْفِرُهُ بِذَنْبٍ، وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ مَا ضُ مُنْذُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يُقَاتِلَ آخِرُ أُمَّتِي الدَّجَالَ، لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ، وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ "

¹⁹⁵ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 4/404.

¹⁹⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/176. Ebû Dâvûd, “Cihad”, 34.

¹⁹⁷ İbnü'l-Melik, *Şerhu Meşâbihis-Sünne*, thk. Komisyon (İdâratü's-Şekâfeti'l-İslamiyye, 2012), 1/80.

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو معاويةَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي نُشْبٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: " ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيمَانِ: الْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَكْفُرُهُ بِذَنْبٍ، وَلَا نُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ ماضٍ مِنْذُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يَقَاتَلَ آخِرُ أُمَّتِي الدَّجَالُ، لَا يَبْطُلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ، وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ، وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/176. Ebû Dâvûd, "Cihad", 34.)

Hadisin senedi incelendiğinde raviler şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Ebû Muaviye < Cafer b. Burkân¹⁹⁸ < Yezîd b. Ebî Nüşbe¹⁹⁹ < Enes b. Mâlik

Hadisin ravileri sika, sadûk lafızları ile değerlendirilmiştir. Bununla birlikte 'Cafer b. Burkân' adlı ravi hakkında İbn Sa'd sika, sadûk olduğunu belirttikten sonra hadiste fazla hata ettiğini söylemiştir. Zühri'den rivayeti zayıf, diğer rivayetleri ise sorunsuz görülmüştür.²⁰⁰ Hadisin senedi ve metni incelendiğinde hadisin birebir aynısı olduğu görülmektedir. *Ebû Dâvûd* rivayetindeki ile farklı olduğu görülmektedir. Rivayet lafzı olarak *Sünen-i Saîd*'in iki adet قال ziyadesi olduğu görülmektedir.

3.26. Perşembe Günü Sefere Çıkma Hadisi

Hadis²⁰¹ Resulullah'ın sefere hangi gün çıktığını aktarmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de 'Cihat' kitabının 'Sefere çıkmak için müstehap olan gün' adlı babında 2380 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise 'Cihat' kitabının 'İbtikâr fi's-Sefer' adlı babında 2605 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 33: Perşembe Günü Sefer Hadisi

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ فِي سَفَرٍ إِلَّا يَوْمَ الْخَمِيسِ»

¹⁹⁸ Ebû 'Amr Hâlife b. Hayyât, *eṭ-Ṭabaḳât*, thk. Süheyl Zükkâr (Dâru'l-Fikr, 1993), 588.

¹⁹⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 32/254.

²⁰⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 5/11.

²⁰¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/180; Ebû Dâvûd, "Cihad", 83.

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَلَّمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ فِي سَفَرٍ إِلَّا يَوْمَ الْخَمِيسِ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/180; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 83.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. el-Mübârek < Yunus b. Yezîd < Zühri²⁰² < Abdullah b. Ka'b²⁰³ < Ka'b b. Mâlik²⁰⁴

Hadisin ravileri sika, hadis hafızı, imam lafızları ile değerlendirilmiştir. Ancak Ahmed b. Hanbel'den rivayetle Yunus b. Yezîd'in Zühri'den yaptığı bazı rivayetlerin münker olduğu belirtilmiştir. Yahya b. Main ise onun rivayetlerini 'Esbetu'n-Nâs fi'z-Zühri' kavli ile kendisini sika olarak nitelendirmiştir. Hadisin görüldüğü gibi rivayet lafızları, ravileri ve metni birebir aynıdır. Farklılığı bulunmamaktadır.

3.27. Cihatta Halka Sıkıntı Vermeme Hadisi

Hadis²⁰⁵ Allah yolunda cihada çıkan Müslümanların uyması gereken kuralları açıklamaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Evleri sıkıntıya sokan kimse ya da yol kesen kimse adlı babında 2468 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının askerin çarpışmasında emredilenler adlı babında 2629 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 34: Cihatta Halka Sıkıntı Vermeme Hadisi

Sünen-i Saîd

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أُسَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخَثْعَمِيِّ، عَنْ فَرْوَةَ بْنِ مُجَاهِدٍ اللَّحْمِيِّ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ أَبِي الصَّائِفَةِ فِي زَمَنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ وَعَلَيْنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، فَتَزَلْنَا عَلَى حِصْنِ سِنَانٍ، فَضَبَّقَ النَّاسُ فِي الْمَنَازِلِ، وَقَطَعُوا الطَّرِيقَ، فَقَامَ أَبِي فِي النَّاسِ، فَقَالَ: أَيُّهَا

²⁰² Zeynu'd-Dîn 'Abdurrahmân b. Aḥmed b. Recep es-Selâmî, *Şerhu 'İleli't-Tirmizî*, thk. Dr. Hemmâm 'Abdurrahîm Sa'îd (Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1987), 1/443.

²⁰³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 15/474.

²⁰⁴ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 1985, 2/523.

²⁰⁵ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/212; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 95.

النَّاسُ، إِنِّي غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزْوَةَ كَذَا وَكَذَا، فَضَيَّقَ النَّاسُ الْمَنَازِلَ، وَقَطَعُوا الطَّرِيقَ، فَبَعَثَ نَبِيُّ اللَّهِ مُنَادِيًا يُنَادِي فِي النَّاسِ: «أَنَّ مَنْ ضَيَّقَ مَنْزِلًا أَوْ قَطَعَ طَرِيقًا فَلَا جِهَادَ لَهُ»

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ أُسَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخَثْعَمِيِّ، عَنْ قُرُوءَةَ بْنِ مُجَاهِدٍ اللَّخْمِيِّ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مَعَاذٍ بْنِ أَنَسِ الْجُهَنِيِّ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ نَبِيِّ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- غَزْوَةَ كَذَا وَكَذَا فَضَيَّقَ النَّاسُ الْمَنَازِلَ، وَقَطَعُوا الطَّرِيقَ، فَبَعَثَ نَبِيُّ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- مُنَادِيًا يُنَادِي فِي النَّاسِ: أَنَّ مَنْ ضَيَّقَ مَنْزِلًا أَوْ قَطَعَ طَرِيقًا، فَلَا جِهَادَ لَهُ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/212; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 95.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < İsmail b. Ayyâş²⁰⁶ < Esîd b. Abdurrahman²⁰⁷ < Ferve b. Mucâhid < Sehl b. Muaz²⁰⁸ < Muaz b. Enes²⁰⁹

Hadisin ravileri sika olarak değerlendirilmiştir. Ancak İsmail b. Ayyâş hakkında farklı değerlendirmeler mevcuttur. Sika olarak tadil edilmiş olmakla birlikte kitabı kaybolduktan sonra ihtilat yaptığı da söylenmiştir. Buhârî rivayetleri hakkında “Beldesinin ehlinde yaptığı rivayetleri sahih, diğerlerinde ise nazar vardır.” değerlendirmesini yapmıştır. Müslim, Ebu İshak el-Fezerî’den “Bakiyye’nin bilinenlerden rivayetlerini yaz, bilinmeyenlerden rivayetlerini yazma; İsmail b. Ayyâş’tan bilinen ve bilinmeyen ravilerden rivayet yazma.” dediğini nakleder. İsmail b. Ayyâş’ı leyyin olarak niteleyenlerde vardır. İbn Ebî Şeybe kendisini tevsik ederek Şam ehli dışındaki rivayetlerini ise zayıf olarak nitelendirmiştir. Ebû Dâvûd Şam ehlinde rivayetlerinin kabul gördüğü ancak bunlar dışındaki rivayetlerin menâkir olduğunu nakletmiştir. Hadisin senet kısmı incelendiğinde rivayet, lafızları ile birlikte aynıdır. Ancak Ebû Dâvûd hadisi Muaz b. Enes el-Cühenî’den naklederken, Saîd b. Mansûr Muaz’ın oğlu Sehl’den rivayet etmiştir. Bu durum hadisin metnine yansımıştır. Hadisin metni incelendiğinde farklılık tablosu şu şekildedir.

²⁰⁶ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, 3/175.

²⁰⁷ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, 3/242.

²⁰⁸ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, 12/209.

²⁰⁹ İbn Hibbân, *eş-Şikât*, 3/370.

Tablo 3. 35: Cihatta Halka Sıkıntı Vermeme Hadisi Kıyası

Ebu Davud	Sünen
	Abdûlmelik b. Mervan zamanında Ebi Saife ile birlikte gaza ettim.
	Başımızda Abdûlmelik b. Mervan'ın oğlu vardı.
	Sinan kalesini bastık.
	İnsanlar evlerdekileri daraltmaya ve yolları kesmeye başladı.
	Babam insanların içinde ayağı kalktı ve dedi
	Ey insanlar

Ebû Dâvûd'da olmayan ifadeler tablo'da görüldüğü gibidir. Bunun sebebi ise Ebû Dâvûd'un hadisi kısaltarak eserine almış olması olabilir. *Ebû Dâvûd*'da bulunan hadis bu ifadelerin peşine gelmekte ve aynıdır. Yani Ebû Dâvûd Sehl'in kendisine ait ifadeleri almaması *Sünen-i Saîd* ile arasındaki farkı bizlere göstermektedir.

3.28. Cami Görünce Kimseyi Öldürmeyin Hadisi

Hadis²¹⁰ müslümanlığı bilinen bir belde halkı ile savaşmanın ve kan dökmenin yasak olduğunu ifade etmektedir.²¹¹ *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Sefere çıktığı zaman orduya emir adlı babında 2385 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının Müşriklerin Duası adlı babında 2635 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

²¹⁰ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/183; Ebû Dâvûd, "Cihad", 98.

²¹¹ İbnü'l-Melik, *Şerhu Meşâbih*, 4/386.

Tablo 3. 36: Cami Görünce Kimseyi Öldürmeyin Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ نَوْفَلٍ بْنِ مُسَاجِقٍ، عَنْ ابْنِ عَصَامٍ الْمُرَزِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَرِيَّةٍ فَقَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمْ مَسْجِدًا أَوْ سَمِعْتُمْ مُؤَذِّنًا فَلَا تَقْتُلُوا أَحَدًا».
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ نَوْفَلٍ بْنِ مُسَاجِقٍ، عَنْ ابْنِ عَصَامٍ الْمُرَزِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَرِيَّةٍ فَقَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمْ مَسْجِدًا أَوْ سَمِعْتُمْ مُؤَذِّنًا فَلَا تَقْتُلُوا أَحَدًا».

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/183; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 98.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr <Süfyan b. Uyeyne <Abdûlmelik b. Nevfel²¹² <İbn İsam el-Müzenî²¹³ <İsam²¹⁴

Hadisin ravileri sika olarak değerlendirilmiştir. Ancak kaynaklarda İbn İsam el-Müzenî hakkında detaylı bilgi bulunmamakta ve meçhul olduğu bilgisi yer almaktadır. Hadisin senedi incelendiğinde ravileri ve rivayet lafızları aynı görülmektedir.

3.29. Harb Hiledir Hadisi

Hadis²¹⁵ harpte hilenin caiz olduğunu anlatmaktadır. Bu konuda Alimler tarafından hadis delil gösterilerek hilenin harp esnasında mübah olduğu hükmü verilmiştir.²¹⁶ *Sünen-i Saîd*’de Cihat kitabının Camiu’ş-Şehâde adlı babında 2889 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*’da ise Cihat kitabının Harpte Hile adlı babında 2636 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 37: Harb Hiledir Hadisi

Sünen-i Saîd

²¹² Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 18/430.

²¹³ İbn Hacer el-‘Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 5/321.

²¹⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 20/61.

²¹⁵ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/367; Ebû Dâvûd, "Harpte hile", 99.

²¹⁶ Hattâbî, *Me'alimu's-Sünen*, v 2/269.

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْحَرْبُ خُدْعَةٌ»
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: الْحَرْبُ خُدْعَةٌ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/367; Ebû Dâvûd, "Harpte hile", 99.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Süfyan < Amr b. Dînâr²¹⁷ < Cabir b. Abdullah²¹⁸

Hadisin ravileri sika olarak değerlendirilmiştir. Hadisin senet, rivayet lafızları ve metni incelendiğinde birebir aynı olduğu görülmektedir.

3.30. İşkence ile Adam Öldürme Hadisi

Hadis²¹⁹ işkence ile öldürmenin yasak olduğunu anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Esirlerin Öldürülmesi adlı babında 2667 numaralı hadis olarak geçmektedir. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının Esirlerin Öldürülmesi adlı babında 2687 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 38: İşkence ile Adam Öldürme Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَّجِ، عَنِ ابْنِ يَعْلَى، أَنَّهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، فَأَتَيْتِ بَارَبَعَةَ أَعْلَاجٍ مِنَ الْعَدُوِّ، فَأَمَرَ بِهِمْ فَفُتِلُوا صَبْرًا بِالنَّبْلِ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا أُيُوبَ الْأَنْصَارِيَّ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْ قَتْلِ الصَّبْرِ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَتْ دَجَاجَةٌ مَا صَبَرْتُهَا، فَبَلَغَ ذَلِكَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ فَأَعْتَقَ أَرْبَعَ رِقَابٍ
--

²¹⁷ Mizzi, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 22/12.

²¹⁸ Mizzi, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 4/454.

²¹⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/294; Ebû Dâvûd, "Cihad", 128.

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَّجِ، عَنْ ابْنِ تَعْلَى قَالَ: غَرَوْنَا مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، فَأَتَيْتُ بِأَرْبَعَةِ أَعْلَاجٍ مِنَ الْعَدُوِّ، فَأَمَرَ بِهِمْ فَقُتِلُوا صَبْرًا

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/294; Ebû Dâvûd, "Cihad", 128.)

Hadisin senedi şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb < Amr b. el-Hâris < Bükeyr b. el-Eşec < Ubeyd b. Ta'la²²⁰ < Ebû Eyyûb el-Ensârî

Hadisin ravileri incelendiğinde sika, sadûk, hafız, fakih olarak tadil edildikleri görülmektedir. Ravileri aynı ancak rivayet lafızlarında farklılıklar mevcuttur. *Sünen-i Saîd*'de üç *عن*, bir *حدثنا* ve bir *قال* lafızları ile rivayet olunurken, *Ebû Dâvûd*'da iki adet *عن*, bir *أخبرني*, bir *حدثنا* ve bir *قال* lafızları yer almaktadır. Hadisin metnine baktığımızda hadisin bir noktaya kadar aynı geldiği ve bu noktadan sonrası *Ebû Dâvûd*'da eksik kaldığı görülmektedir. Ancak Ebû Dâvûd rivayetin peşine yaptığı açıklamada Saîd b. Mansûr dışında İbn Vehb'den giden bir rivayeti anlatarak hadisin geri kalanına uygun bir ifade ortaya koymuştur. Ebû Dâvûd'un rivayeti eksik tahammül etmiş olduğu ve farklı tarikten tamamladığı anlamı ortaya çıkarılabilir. Ancak Ebû Dâvûd'un yaptığı açıklamadaki ifadesi *Sünen-i Saîd*'de bulunan hadis ile aynıdır. Ebû Dâvûd'un rivayeti aktarımı esnasında bulunan talebenin, ifadeyi Ebû Dâvûd'un açıklaması gibi aktarması daha mümkün gözükmemektedir.

3.31. Sefer Azığı Hadisi

Hadis²²¹ sefere çıkan ashabın durumlarını anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Düşman Arazisinde Yemek Yemek adlı babında 2739 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının Düşman Arazisinden Yemek Taşıma babında 2706 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 39: Sefer Azığı Hadisi

Sünen-i Saîd

²²⁰ İbn Hacer el- 'Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 7/60.

²²¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/318; Ebû Dâvûd, "Cihad", 138.

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ ابْنَ حَرْشَفٍ الْأَزْدِيَّ حَدَّثَهُ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُنَّا نَأْكُلُ الْجُرُزَ فِي الْغَزْوِ وَلَا نَقْسِمُهُ حَتَّىٰ إِنَّا كُنَّا لَنَرْجِعُ إِلَىٰ رِحَالِنَا وَأُخْرِجْتُنَا مِنْهُ مُمْلَأَةً»

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ ابْنَ حَرْشَفٍ الْأَزْدِيَّ حَدَّثَهُ، عَنِ الْقَاسِمِ مَوْلَىٰ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، قَالَ: كُنَّا نَأْكُلُ الْجُرُوزَ فِي الْغَزْوِ، وَلَا نَقْسِمُهُ، حَتَّىٰ إِنَّا كُنَّا لَنَرْجِعُ إِلَىٰ رِحَالِنَا وَأُخْرِجْتُنَا مِنْهُ مُمْلَأَةً

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/318; Ebû Dâvûd, "Cihad", 138.)

Hadisin senedi şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb < Amr b. el-Hâris < İbn Harşef el-Ezdî < Kâsım
Mevla Abdurrahman²²² < Bazı sahâbeler

Hadisin ravileri incelendiğinde sika, hafız olarak değerlendirilenlerin yanında meçhul kaydı alan ravi de bulunmaktadır. İbn Harşef el-Ezdî, Kasım b. Abdurrahman'dan rivayet etmiştir. Meçhûlül-Hâl olarak nitelendirilmiştir.²²³ İncelendiğinde hadisin senedi, metni ve rivayet lafızları aynı olduğu görülmektedir.

3.32. Ganimet Paylaşımı Hadisi

Hadis²²⁴ ganimet paylaşımını anlatmaktadır. Seleb fikhî bir terim olarak savaş esnasından öldürülen askerin yanında bulunan değerli eşyaları, silahlarını ve bineğini ifade etmektedir.²²⁵ Selebin katilin hakkı olduğuna hadis delil olarak gösterilmiştir. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Ganimet Mallarının Taksimi adlı babında 2698

²²² Fesevi, *el-Ma'rifetü ve't-Tarih*, 3/375.

²²³ Şemseddin ez-Zehebî Zehebî, *Mizânul-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, thk. 'Ali Muhammed Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1963), 4/591.

²²⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/306; Ebû Dâvûd, "Cihad", 147.

²²⁵ Ahmet Yaman, "Seleb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 2009), 398.

numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise 'Cihat' kitabının Selebte Beşte Bir Olmaması babında 2721 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 40: Ganimet Paylaşımı Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، مَرَّةً أُخْرَى عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، وَخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالسَّلْبِ لِلْقَاتِلِ وَلَمْ يُخَمَّسِ السَّلْبُ»
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ صَفْوَانَ ابْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ وَخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَضَى بِالسَّلْبِ لِلْقَاتِلِ، وَلَمْ يُخَمَّسِ السَّلْبُ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/306; Ebû Dâvûd, "Cihad", 147.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < İsmail b. Ayyâş < Safvân b. 'Amr²²⁶ < Abdurrahman b. Cübeyr²²⁷ < Cübeyr b. Nüfeyr²²⁸ < Avf b. Mâlik²²⁹=Hâlid b. Velîd²³⁰

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, sâlihu'l-hadîs değerlendirmeleri bulunduğu görülmektedir. Hadisin senedi ravileri, rivayet lafızları ve metni açısından birebir aynıdır. Ancak *Sünen-i Saîd* rivayetinde مرة أخرى lafzı senette yer alırken *Ebû Dâvûd* rivayetinin senedinde bulunmamaktadır.

3.33. Ebân Hadisi

Hadis²³¹ ganimetin paylaşımını anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Fetihden Sonra Gelen adlı babında 2793 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da

²²⁶ Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 1985, 6/380.

²²⁷ eMizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 17/28.

²²⁸ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 4/511.

²²⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 22/444.

²³⁰ Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 2006, 3/225.

²³¹ Said b. Mansûr, *Sünen*, 2/332; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 149.

ise Cihad kitabının Savaştan Sonra Gelen adlı babında 2723 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 41: Ebân Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا ابْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الرُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَنَّ عُنْبُسَةَ بْنَ سَعِيدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ أَبَانَ بْنَ سَعِيدٍ بْنَ الْعَاصِ عَلَى سَرِيَّةٍ مِنَ الْمَدِينَةِ قَبْلَ نَجْدٍ، فَقَدِمَ أَبَانُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَصْحَابُهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَيْبَرَ بَعْدَ أَنْ فَتَحَهَا، وَإِنَّ حُرْمَ خَيْلِهِمْ لِلَيْفِ، فَقَالَ أَبَانُ: أَقْسِمُ لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: لَا تَقْسِمُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ أَبَانُ: أَنْتَ بِهَا يَا وَبُرُّ، تَحْدَرُ مِنْ رَأْسِ ضَالٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اجْلِسْ يَا أَبَانُ»، وَلَمْ يَقْسِمِ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الرُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ عُنْبُسَةَ بْنَ سَعِيدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بَعَثَ أَبَانَ بْنَ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ عَلَى سَرِيَّةٍ مِنَ الْمَدِينَةِ قَبْلَ نَجْدٍ، فَقَدِمَ أَبَانُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَصْحَابُهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بِخَيْبَرَ بَعْدَ أَنْ فَتَحَهَا، وَإِنَّ حُرْمَ خَيْلِهِمْ لِلَيْفِ، فَقَالَ أَبَانُ: أَقْسِمُ لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَقُلْتُ: لَا تَقْسِمُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ أَبَانُ: أَنْتَ بِهَا يَا وَبُرُّ، تَحْدَرُ عَلَيْنَا مِنْ رَأْسِ ضَالٍ

Kaynak: (Saïd b. Mansûr, *Sünen*, 2/332; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 149.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saïd b. Mansûr < İsmail b. Ayyâş < Muhammed b. el-Velîd²³² < Zührî < Anbese b. Saïd²³³ < Ebû Hüreyre

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, hafız, Şam bölgesinin alimi değerlendirmeleri görülmektedir. Hadisin senedi, rivayet lafızları ve metni ayındır. Ancak metnin sonuna doğru Resulullah'ın Eban'a otur demesi ve ravinin Resulullah'ın taksim yapmadığını anlatması Ebû Dâvûd'da yer almamaktadır.

3.34. Bedir Hadisi

²³² Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 26/591.

²³³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 22/409.

Hadis²³⁴ genç birisinin ne zaman gazve yapabileceğini ifade eder. *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Oğlan Ne Zaman Savaşır? adlı babında 2466 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihad kitabının Kadının ve Kölenin Ganimetten Pay Alması adlı babında 2731 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 42: Bedir Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ قَالَ: نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: «كُنْتُ أُمِيحُ أَصْحَابِي الْمَاءَ يَوْمَ بَدْرٍ
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: كُنْتُ أُمِيحُ أَصْحَابِي الْمَاءَ يَوْمَ بَدْرٍ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/211; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 150.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Ebu Muaviye < Ameş²³⁵ < Ebi Süfyan el Vasıtî²³⁶ < Cabir b. Abdullah²³⁷

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, leyse bihi be's, muhaddislerin imamı, hafız değerlendirmelerinin yapıldığı görülmektedir. Hadisin incelenmesi sonucunda senedi, rivayet lafızları ve metni birebir aynı olduğu görülmektedir.

3.35. Bekara ve Evliye Ganimetin Paylaşımı

Hadis²³⁸ ganimet mallarının paylaşımını anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının 'Bekarın Gazvesi' adlı babında 2356 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Haraç, Ganimet ve İmâre kitabının Ganimet Mallarının Paylaşımı babında 2953 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

²³⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/211; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 150.

²³⁵ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 1985, 6/245.

²³⁶ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 13/440.

²³⁷ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 4/454.

²³⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/171; Ebû Dâvûd, "Harâç, Fey, İmare", 14.

Tablo 3. 43: Bekar ve Evli Olana Ganimetin Taksimi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَتَاهُ الْفِيءُ قَسَمَهُ مِنْ يَوْمِهِ، فَأَعْطَى الْأَهْلَ حَظَّيْنِ، وَأَعْطَى الْأَعْرَبَ حَظًّا»
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ (ح) وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُصَفَّى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، جَمِيعاً عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَانَ إِذَا أَتَاهُ الْفِيءُ قَسَمَهُ فِي يَوْمِهِ، فَأَعْطَى الْأَهْلَ حَظَّيْنِ، وَأَعْطَى الْأَعْرَبَ حَظًّا - زَادَ ابْنُ الْمُصَفَّى: فَذُعِينَا وَكُنْتُ أَدْعِي قَبْلَ عِمَارٍ، فَذُعِيتُ فَأَعْطَانِي حَظَّيْنِ وَكَانَ لِي أَهْلٌ، ثُمَّ دُعِيَ بَعْدِي عِمَارُ بْنُ يَاسِرٍ فَأَعْطَانِي حَظًّا وَاحِداً

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/171; Ebû Dâvûd , "Harâç, Fey, İmare", 14.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Mübarek < Safvan b. Amr < Abdurrahman b. Cübeyr < Cübeyr b. Nüfeyr < Avf b. Mâlik

Hadisin ravileri incelendiğinde sika olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Hadisin senedi, rivayet lafızları ve metni birebir aynıdır. Ancak *Ebû Dâvûd*'da İbnü'l-Musaffa'nın açıklaması bulunmamaktadır.

3.36. Bir Kavim ile Savaş Hadisi

Hadis²³⁹ Resulullah'ın gelecekte haber verdiğini anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Müşriklere İşaret ve Ahde Vefa adlı babında 2603 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise İmare, Ganimet, Haraç kitabının Ticarete İhtilaf Ettikleri Zaman babında 3051 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 44: Bir Kavim ile Savaş Hadisi

Sünen-i Saîd

²³⁹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/272; Ebû Dâvûd, "Harâç", 33.

حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ ثَقِيفٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ جُهَيْنَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَعَلَّكُمْ تُقَاتِلُونَ قَوْمًا فَتَظْهَرُونَ عَلَيْهِمْ فَيَتَّقُونَكُمْ بِأَمْوَالِهِمْ دُونَ أَنْفُسِهِمْ وَأَبْنَائِهِمْ، فَيُصَالِحُونَكُمْ عَلَى صُلْحٍ، فَلَا تُصِيبُوا مِنْهُمْ فَوْقَ ذَلِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا يَصْلُحُ لَكُمْ» قَالَ: فَصَحِبْتُ الْجُهَيْنِيَّ إِلَى أَرْضِ الرُّومِ، فَمَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَتَقَى لِلأَرْضِ أَنْ يُصِيبَ مِنْهَا شَيْئًا مِنْهُ

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلَالٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ ثَقِيفٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ جُهَيْنَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "لَعَلَّكُمْ تُقَاتِلُونَ قَوْمًا، فَتَظْهَرُونَ عَلَيْهِمْ، فَيَتَّقُونَكُمْ بِأَمْوَالِهِمْ دُونَ أَنْفُسِهِمْ وَأَبْنَائِهِمْ" قَالَ سَعِيدٌ فِي حَدِيثِهِ: "فَيُصَالِحُونَكُمْ عَلَى صُلْحٍ" ثُمَّ اتَّفَقَا: "فَلَا تُصِيبُوا مِنْهُمْ فَوْقَ ذَلِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا يَصْلُحُ لَكُمْ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/272; Ebû Dâvûd, "Harâç", 33.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Ebû ‘Avâne < Mansûr < Hilal b. Yesâf²⁴⁰ < Sakiften bir adam < Cüheyneden bir adam

Hadisin ravileri incelendiğinde sika olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Ancak senette müphem olarak iki kişi mevcuttur. Sakif’den bir adam ile Abdullah b. Süfyan kast edildiği söylenmiş ancak net bir bilgi belirtilmemiştir. Ebû ‘Avane künyesi ile bilinen Vaddâh b. Abdullah hakkında sika olduğu yönünde icma edilmiştir. Ebû Hâtim sika olduğunu ancak hafızasından naklettiği zaman hata ettiğini söylemiştir.²⁴¹ “Cüheyne’den bir adam” lafzı ile kimin kast edildiği meçhul kalmıştır. Hadisin senedinde raviler ve rivayet lafızları birebir aynıdır. Hadisin metnine baktığımızda ise iki rivayet arası farklılıklar mevcuttur. Ebû Dâvûd rivayetinde ‘قال سعيد في حديثه’ ibaresi ile Saîd b. Mansûr’un görüşü belirtmiştir. Ayrıca ‘فَمَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَتَقَى لِلأَرْضِ أَنْ يُصِيبَ مِنْهَا شَيْئًا مِنْهُ’ ibaresi Ebû Dâvûd’da bulunmamaktadır.

3.37. Kırmızı Deve Hadisi

²⁴⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 30/355.

²⁴¹ Zehebî, *Mîzânu'l-İ'tidâl*, 4/334.

Hadis²⁴² bir insanın hidayetine vesile olmanın ecrini anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Ali b. Ebî Talib'in Fazileti adlı babında 2473 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise İlim kitabının İlim Yaymanın Fazileti babında 3661 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 45: Kırmızı Deve Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «وَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِهَذَاكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ»
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ -عَنْ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: "وَاللَّهِ لَأَنْ يُهْدَى بِهَذَاكَ رَجُلٌ وَاحِدٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ"

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/214; Ebû Dâvûd, "İlim", 10.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Abdülaziz b. Ebî Hâzim²⁴³ < Ebû Hâzim²⁴⁴ (Seleme b. Dînâr) < Sehl b. Sad²⁴⁵

Hadisin ravileri incelendiğinde ravilerin sika, salih olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Hadisin senedi, rivayet lafızları ve metnine bakıldığında birebir aynısı olduğu görülmektedir.

3.38. Murabıt Hadisi

Hadis²⁴⁶ insanın öldükten sonra hangi amelinin devam edeceğini açıklamaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Nöbetin Fazileti adlı babında 2414 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihad kitabının Allah Yolunda Muhafızlığın Fazileti adlı babında bulunmaktadır.

²⁴² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/214; Ebû Dâvûd, "İlim", 10.

²⁴³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 18/124.

²⁴⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 11/279.

²⁴⁵ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 12/190.

²⁴⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/194; Ebû Dâvûd, "Cihad", 16.

Tablo 3. 46: Murabıt Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو هَانِيٍّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ مَيِّتٍ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الْمُرَابِطَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ يَنْمُو لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَيُؤَمَّنُ مِنْ فِتْنَانِ الْقَبْرِ»
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أَبُو هَانِيٍّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ الْمَيِّتِ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الْمُرَابِطَ، فَإِنَّهُ يَنْمُو لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَيُؤَمَّنُ مِنْ فِتْنَانِ الْقَبْرِ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/194; Ebû Dâvûd, "Cihad", 16.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Abdullah b. Vehb²⁴⁷ < Ebû Hanî²⁴⁸ < Amr b. Mâlik²⁴⁹ < Fadâle b. Ubeyd²⁵⁰

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, salih, leyse bihi be's şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Hadisin senedindeki ravileri aynıdır. Rivayet lafızları; Abdullah b. Vehb'in söylediği *Sünen-i Saîd*'de حدثنا olarak geçen lafız *Ebû Dâvûd*' da أخبرني olarak geçmektedir. Diğer lafızlarının aynı olduğu görülmektedir. Hadisin metni lafızları ile birlikte birebir aynıdır.

3.39. Ümmetin Sabahına Dua Hadisi

²⁴⁷ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 16/286.

²⁴⁸ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 7/401.

²⁴⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 22/210.

²⁵⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 23/186.

Hadis²⁵¹ sabah vaktinin bereketini anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Hangi Vakitte Çıkmanın Müstehap Olduğu adlı babında 2382 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının Seferde Sabah Vakti babında 2606 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 47: Ümmetin Sabahına Dua Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا هُشَيْمٌ، قَالَ: أنا يَعْلَى بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: نا عُمَارَةُ بْنُ حَدِيدٍ، عَنْ صَخْرٍ الْغَامِدِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا» وَكَانَ إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً بَعَثَهُمْ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ، وَكَانَ صَخْرٌ رَجُلًا تَاجِرًا، وَكَانَ يَبِيعُ تِجَارَةً مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ فَأَثَرَى وَكَثُرَ مَالُهُ
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ بْنُ حَدِيدٍ، عَنْ صَخْرٍ الْغَامِدِيِّ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا». وَكَانَ إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً أَوْ جَيْشًا بَعَثَهُمْ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ «وَكَانَ صَخْرٌ رَجُلًا تَاجِرًا، وَكَانَ يَبِيعُ تِجَارَتَهُ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ فَأَثَرَى وَكَثُرَ مَالُهُ» قَالَ أَبُو دَاوُدَ: «وَهُوَ صَخْرُ بْنُ وَدَاعَةَ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/181; Ebû Dâvûd, "Cihad", 83.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Hüseyim b. Beşîr < Ya'la b. Atâ²⁵² < 'Umâre b. Hadîd²⁵³ < Sahr el-Ğâmidî²⁵⁴

Hadisin ravileri incelendiğinde ravilerin sika, salihu'l-hadis, hafız, kesîru'l-hadis lafızları ile değerlendirildikleri görülmektedir. Ancak ravilerden Umâra b. Hadîd meçhul olarak kayıtlanmıştır. İbn Hıbban onu *Sikat* adlı eserinde zikretmiştir. Hadisin senedindeki ravilerin, rivayet lafızlarının ve hadisin metninin aynı olduğu görülmektedir. *Sünen-i Saîd*'de ziyade olarak قال lafzı bulunmaktadır.

3.40. Beni Mustalik Hadisi

²⁵¹ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/181; Ebû Dâvûd, "Cihad", 83.

²⁵² Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 32/396.

²⁵³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 21/236.

²⁵⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 13/125.

Hadis²⁵⁵ Resulullah'ın gazvelerinden birisini anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabının Müşriklerin İslam'a Davetinin Terk Edilmesi adlı babında 2484 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının Müşrikleri Davet babında 2633 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 48: Beni Mustalik Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبرَاهِيمَ، قَالَ: أنا ابْنُ عَوْنٍ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى نَافِعٍ أَسْأَلُهُ عَنْ دُعَاءِ الْمُشْرِكِينَ عِنْدَ الْقِتَالِ، فَكَتَبَ: أَنَّ ذَلِكَ كَانَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، وَقَدْ «أَغَارَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَهُمْ غَارُونَ، وَأَنْعَامُهُمْ تَسْقَى عَلَى الْمَاءِ، فَقَتَلَ مُقَاتِلُهُمْ، وَسَبَى سَبْيَهُمْ، وَأَصَابَ يَوْمَئِذٍ جُورِيَّةً بِنْتُ الْحَارِثِ»، حَدَّثَنِي بِذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ، وَكَانَ فِي ذَلِكَ الْجَيْشِ
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى نَافِعٍ أَسْأَلُهُ عَنْ دُعَاءِ الْمُشْرِكِينَ عِنْدَ الْقِتَالِ، فَكَتَبَ إِلَيَّ أَنَّ ذَلِكَ كَانَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، وَقَدْ «أَغَارَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَهُمْ غَارُونَ وَأَنْعَامُهُمْ تُسْقَى عَلَى الْمَاءِ، فَقَتَلَ مُقَاتِلَتَهُمْ وَسَبَى سَبْيَهُمْ، وَأَصَابَ يَوْمَئِذٍ جُورِيَّةً بِنْتُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي بِذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ وَكَانَ فِي ذَلِكَ الْجَيْشِ» قَالَ أَبُو دَاوُدَ: «هَذَا حَدِيثٌ نَبِيلٌ، رَوَاهُ ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ نَافِعٍ، وَلَمْ يُشْرِكْهُ فِيهِ أَحَدٌ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/229; Ebû Dâvûd, "Cihad", 98.)

Hadisi ravileri şu şekildedir;

Saîd b. Mansûr < İsmail b. İbrahim²⁵⁶ < Abdullah b. Avn²⁵⁷ < Nafi < Abdullah b. Ömer

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, sebt, fadıl, fakih, sadûk, vera sahibi olarak değerlendirme olduğu görülmektedir. Hadisin senedi ve metni bire bir aynı olduğu görülmektedir.

3.41. Ateşle Cezalandırma Hadisi

²⁵⁵ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/229; Ebû Dâvûd, "Cihad", 98.

²⁵⁶ Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 3/31.

²⁵⁷ Mizzî, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 15/401.

Hadis²⁵⁸ ateş ile cezalandırmanın yalnızca Allah olacağını ifade etmektedir. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabında Ateşle Cezalandırmanın Kerahati adlı babında 2643 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihat kitabının Düşmanı Ateş ile Yakmanın Keraheti adlı babında 2673 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 49: Ateşle Cezalandırma Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا مُعِيرَةُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجَرَامِيِّ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَمْرَةَ الْأَسْلَمِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ عَلَى سَرِيَّةٍ، فَخَرَجْتُ فِيهَا فَقَالَ: «إِنْ أَخَذْتُمْ فَلَانًا فَأَحْرِقُوهُ بِالنَّارِ» فَوَلَّيْتُ، فَتَادَانِي، فَارْجَعْتُ، فَقَالَ: «إِنْ أَخَذْتُمْ فَلَانًا فَأَقْتُلُوهُ وَلَا تُحْرِقُوهُ، فَإِنَّهُ لَا يُعَذِّبُ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ»
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا مُعِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجَرَامِيِّ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَمْرَةَ الْأَسْلَمِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ عَلَى سَرِيَّةٍ قَالَ: فَخَرَجْتُ فِيهَا، وَقَالَ: «إِنْ وَجَدْتُمْ فَلَانًا فَأَحْرِقُوهُ بِالنَّارِ». فَوَلَّيْتُ فَتَادَانِي فَارْجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: «إِنْ وَجَدْتُمْ فَلَانًا فَأَقْتُلُوهُ وَلَا تُحْرِقُوهُ، فَإِنَّهُ لَا يُعَذِّبُ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ»

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/285; Ebû Dâvûd, "Cihad", 120.)

Hadisin ravileri şu şekildedir. Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Muğira b. Abdurrahman < Abdullah b. Zekvan (Ebi'z-Zinâd) < Muhammed b. Hamza²⁵⁹ < Hamza b. Amr²⁶⁰

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika, leyse bi şe'y lafızları ile değerlendirme bulunduğu görülmektedir. Muğira b. Abdurrahman'ın sika olarak tadil edilmiş olmasına rağmen hakkında Yahya b. Main'in 'leyse bi şey'i' dediği aktarılmıştır. İbn Adiy ise hadiste teferrüd ettiğini belirtmiştir.²⁶¹ Hadis senedi ravileri ve rivayet lafızları açısından birebir aynıdır. Metinde de *Sünen-i Saîd* rivayetinde geçen أخذ fiilinin Ebû Dâvûd rivayetinde وجد fiili olarak geçtiği görülmektedir. اليه kelimesinden sonra

²⁵⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/285; Ebû Dâvûd, "Cihad", 120.

²⁵⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 25/96.

²⁶⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 7/335.

²⁶¹ Zehebî, *Mîzânu'l-İ'tidâl*, 4/163.

harfi cer'i ve zamiri *Ebû Dâvûd* bulunurken *Sünen-i Saîd* rivayetinde yer almamaktadır. Metin bu farklılıklar dışında lafzi olarak birebir aynı gözükmektedir.

3.42. Safiye Hadisi

Hadis²⁶² Ebi Talha'nın hizmetçi olarak Resulullah'a verilmesini ve devamında gelişen hadiseleri anlatmaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Cihat kitabında Peygamberin Oku adlı babında 2676 numaralı hadis olarak bulunmaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Haraç, Ganimet, İmâre kitabının Düşmanı Yakmanın Kerahati adlı babında 2995 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 50: Safiye Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَبِي طَلْحَةَ: «الْتَمِسْ لِي غُلَامًا مِنْ غِلْمَانِكَم يَخْدُمُنِي» حِينَ خَرَجَ إِلَى خَيْبَرَ، فَخَرَجَ بِي أَبُو طَلْحَةَ مُرِيدِي، وَأَنَا غُلَامٌ قَدْ رَاهَقْتُ الْخُلَمَ، فَكُنْتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَزَلَ، فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ كَثِيرًا يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدِّينِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ» ثُمَّ قَدِمْنَا خَيْبَرَ، فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ الْحِصْنَ ذَكَرَ لَهُ جَمَالَ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيِّ بْنِ أَخْطَبَ، وَقَدْ قُتِلَ زَوْجُهَا، وَكَانَتْ عَرُوسًا، فَاصْطَفَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ، فَخَرَجَ بِهَا حَتَّى بَلَغْنَا سَدَّ الصَّهْبَاءِ حَلَّتْ، فَبَنَى بِهَا، ثُمَّ صَنَعَ حَيْسًا فِي نِطْعٍ صَغِيرٍ، ثُمَّ قَالَ: «أَذِنَ مَنْ حَوْلَكَ» فَكَانَتْ تِلْكَ وَلِيمَةً رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ، ثُمَّ خَرَجْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَوِّي لَهَا وَرَاءَهُ بَعَاءَةً، ثُمَّ يَجْلِسُ عِنْدَ بَعِيرِهِ فَيَضَعُ رُكْبَتَيْهِ، فَتَضَعُ صَفِيَّةُ رِجْلَهَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ حَتَّى تَرْكَبَ، فَسِرْنَا حَتَّى إِذَا أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ نَظَرَ إِلَى أَحَدٍ، فَقَالَ: «هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ» ثُمَّ نَظَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: «إِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا بِمَثَلِ مَا حَرَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مَدْهَمٍ وَصَاعِهِمْ»

²⁶² Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 'Cihad', 2676. Ebû Dâvûd, 2009, 'Haraç', 2996.

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَدِمْنَا خَيْبَرَ، فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ تَعَالَى الْحِصْنَ، ذُكِرَ لَهُ جَمَالُ صَفِيَّةَ بِنْتِ حِزْبٍ، وَقَدْ قُتِلَ رَوْجُهَا، وَكَانَتْ عَرُوسًا، «فَاصْطَفَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ، فَخَرَجَ بِهَا حَتَّى بَلَغْنَا سُدَّ الصَّهْبَاءِ حَلَّتْ قَبْنَى بِهَا

Ebû Dâvûd

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ - قَالَ سَعِيدُ: الزُّهْرِيُّ - عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كُنْتُ أُحَدِّثُ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ كَثِيرًا يَقُولُ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ، وَالْحَزَنِ، وَضَلْعِ الدِّينِ، وَغَلْبَةِ الرِّجَالِ" وذكر بعض ما ذكره التيمي

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 'Cihad', 2676. Ebû Dâvûd, 2009, 'Harâç', 2996.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Yakup b. Abdurrahman < Amr b. Ebî Amr < Enes b. Mâlik

Hadisin ravileri incelendiğinde haklarında sika değerlendirmesinin olduğu görülmektedir. Ancak Amr b. Ebî Amr hakkında Enes b. Malik, Habib b. Hind, Hamza b. Abdullah, Saîd b. Cübeyr, Asım b. Ömer, Abdullah b. Abdurrahman gibi alimlerden rivayette bulunduğu ifade edilmiştir. Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah babasından nakille hakkında "Onda bir beis yoktur." demiştir. Yahya b. Main zayıf olduğunu, Nesai ise kuvvetli olmadığını belirtmiştir.²⁶³ Hadisin senedi ravi ve rivayet lafızları bakımından aynı olduğu görülmektedir. Metnin açısından incelendiğinde; *Sünen-i Saîd* rivayetinde Resulullah'ın Ebi Talha'ya söylemiş olduğu söz ile beraber başlayıp, Uhut Dağı ve Medine'deki iki dağ arasının haram kılınmasına kadar süren bir hadis vardır. Ancak lafzı ile birlikte *Ebû Dâvûd* bu hadisin belli bir kısmını rivayet ettiği görülmektedir.

3.43. Koçun Boynuzları Hadisi

Hadis²⁶⁴ evde ve mescitte namazı engelleyici cisimlerin durumunu anlatmaktadır. Bu hadisle namaz kılan kişiyi engelleyecek şekilde resim, heykel vb. tasvirlerin Hristiyanlara benzememek için namaz kılınan mescitte olmaması hükmüne varılmıştır.

²⁶³ Mizzi, *Tehzîbu 'l-Kemâl*, 22/171.

²⁶⁴ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 7/163; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 93.

Ulemanın çoğunluğuna göre içinde tasvirler bulunan Kilisede namaz mekruhtur. Bu görüş Ömer, İbn Abbas, Malikten rivayet olunmuştur.²⁶⁵ *Sünen-i Saîd*'de Saffat Suresinin Tefsiri bölümünde 1822 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Menâsik kitabının Evde Namaz adlı babında 2030 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 51: Koçun Boynuzları Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: نَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ [خَالِهِ] مَسَافِعٍ، عَنْ أُمِّهِ، قَالَتْ: أَخْبَرْتَنِي امْرَأَةً مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ، قَالَتْ: أَخْبَرَنِي عُمَانُ بْنُ [طَلْحَةَ]؛ قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: لِمَ دَعَاكَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حِينَ خَرَجَ مِنَ الْكَعْبَةِ؟ قَالَ: قَالَ لِي: "إِنِّي رَأَيْتُ قَرْنَيْ الْكَبْشِ، فَتَسَيَّيْتُ أَنْ أَمُرَّكَ أَنْ تُخَمَّرَهُمَا، فَإِنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ فِي الْبَيْتِ شَيْءٌ يَشْغَلُ الْمُصَلِّيَّ." [قَوْلُهُ تَعَالَى: {فَالْتَقَمَهُ الْخُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ (142)} إِلَى قَوْلِهِ: {وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ (146)}]
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا ابْنُ السَّرْحِ، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَمُسَدَّدٌ، قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورِ الْحَجَبِيِّ، حَدَّثَنِي خَالِي، عَنْ أُمِّی [صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ]، قَالَتْ: سَمِعْتُ الْأَسْلَمِيَّةَ تَقُولُ: قُلْتُ لِعُثْمَانَ: مَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ دَعَاكَ؟ قَالَ: إِنِّي نَسِيتُ أَنْ أَمُرَّكَ أَنْ تُخَمَّرَ الْقَرْنَيْنِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ فِي الْبَيْتِ شَيْءٌ يَشْغَلُ الْمُصَلِّيَّ. قَالَ ابْنُ السَّرْحِ: خَالِي مَسَافِعُ بْنُ شَيْبَةَ.

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, Sünen, 7/163; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 93.)

Hadisin ravileri şunlardır;

Saîd b. Mansûr < Süfyan b. Üyeyne < Mansûr b. Abdurrahman < Müsafi b. Abdullah < Safiye binti Şeybe < Eslemiyye < Osman b. Talha

Hadisin ravileri incelendiğinde sika olarak tadil edilmiş olanların olduğu görülmektedir. Safiyye binti Şeybe hakkında 'leha ru'ye' denilmiştir. Eslemi kabilesinden olan kadının ismi ise bilinmemektedir. Meçhul olarak kalmıştır. Hadisin ravileri aynıdır. Ancak rivayet lafızlarında ve birtakım farklılıklar bulunmaktadır. سمعت lafzı *Sünen-i Saîd*'de kullanılmış ancak *Ebû Dâvûd*'da onun yerine سمعت lafzının kullanıldığı görülmektedir. *Sünen-i Saîd*'de Osman b. Talha'nın rivayet ettiği

²⁶⁵ Zeynuddin 'Abdurrahman b. Aḥmed İbn Receb, *Fethu'l-Bârî*, thk. Komisyon (Medine: Mektebetü'l-Ğurabâi'l-Eşeriyye, 1996), 2/428.

söylenirken *Ebû Dâvûd*'da Osman b. Talha'nın kendisine soru sorulması üzerine rivayet ettiği geçmektedir. Metin incelendiğinde ise *Sünen-i Saîd*'de geçen ayetlerin *Ebû Dâvûd*'da yer almadığı görülmektedir.

3.44. Kıyamette İnsanların Yürütülmesi Hadisi

Hadis²⁶⁶ insanların kıyamet günü bulunacakları halleri açıklamaktadır. *Sünen-i Saîd*'de Beni İsrail suresinin tefsiri adlı bölümde 1306 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Nesâî* de ise İsrâ suresi adlı bölümde 11231 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 52: Kıyamette İnsanların Yürütülmesi Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: نا أَبُو الْأَحْوَصِ، قَالَ: نا آدَمُ بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُنًّا، كُلُّ أُمَّةٍ تَتَّبِعُ نَبِيِّهَا، يَقُولُونَ: يا فُلَانُ، اشفع لنا، يا فُلَانُ، اشفع لنا. حتى تنتهي الشَّفَاعَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -؛ فذلِكَ يَوْمٌ يَبْعَثُهُ اللَّهُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ. قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَقُلْ رَبِّ ادْخُلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا} [(80)]
Sünen-i Nesâî أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ الْمَكِّيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ آدَمَ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُنًّا، كُلُّ أُمَّةٍ تَتَّبِعُ نَبِيِّهَا، يَقُولُونَ: أَيُّ فُلَانٍ اشفع لنا «حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذلِكَ يَوْمٌ يَبْعَثُهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/146; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "Tefsir", 17.)

Hadisin senedinde ravilerin aynı olduğu görülmektedir. Ravilerden Âdem b. Ali'nin önünde gelen عن lafzı *Sünen-i Nesâî*'de geçerken, *Sünen-i Saîd*'de حدثنا lafzı kullanıldığı görülmektedir. Metinde ise يا فُلَانِ اشفع لنا ifadesi *Sünen-i Saîd*'de iki kez

²⁶⁶ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/146; Nesâ'î, *Sünenü'l-Kübrâ*, "Tefsir", 17.

geçerken *Nesai* de bir kere geçmiştir. *Sünen-Saîd*'de İsrâ suresi 80. ayeti hadisin akabinde zikrolunurken; *Sünen-i Nesai*'de bu ayet geçmemektedir.

3.45. Muhacirlerin ve Ensar'ın Simgesi Hadisi

Hadis²⁶⁷ *Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Şehadet adlı babında 2908 numaralı hadis olarak yer almaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihad kitabının Şiar Olarak Nida Edilen Adam adlı babında 2595 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 53: Muhacirlerin Ve Ensâr'ın Simgesi Hadisi

Sünen-i Saîd حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، قَالَ: كَانَ شِعَارُ الْمُهَاجِرِينَ: عَبْدَ اللَّهِ، وَشِعَارُ الْأَنْصَارِ: عَبْدَ الرَّحْمَنِ
Ebû Dâvûd حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، قَالَ: كَانَ شِعَارُ الْمُهَاجِرِينَ عَبْدَ اللَّهِ، وَشِعَارُ الْأَنْصَارِ عَبْدَ الرَّحْمَنِ

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/376; Ebû Dâvûd, "Cihad", 76.)

Hadisin ravileri şöyledir;

Saîd b. Mansûr < Yezîd b. Hârûn < Haccâc b. Ertâ < Semure b. Cundup

Hadisin ravileri incelendiğinde ravilerin sika, fakih, fadıl, sadûk, mutkin olarak değerlendirilmişlerdir. Bununla birlikte Haccac ve Hasen adlı ravilerin tedlis yaptıkları belirtilmiştir. Hadisin metni ve senedi incelendiğinde lafızlarının aynı olduğu görülmektedir.

3.46. Müşriklerin Yaşlılarının Öldürülmesi Hadisi

²⁶⁷ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/376; Ebû Dâvûd, "Cihad", 76.

Hadis²⁶⁸*Sünen-i Saîd*'de Cihad kitabının Anne ve Babanın, Kadınların Öldürülmesi adlı babında 2624 numaralı olarak bulunmaktadır. *Ebû Dâvûd*'da ise Cihad kitabının Kadınların Öldürülmesi adlı babında 2670 numaralı hadis olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 54: Müşriklerin Yaşlılarının Öldürülmesi Hadisi

Sünen-i Saîd
حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: نا هُشَيْمٌ، قَالَ: أنا حَجَّاجٌ، قَالَ: نا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اقْتُلُوا شُيُوخَ الْمُشْرِكِينَ وَاسْتَبْقُوا شَرَحَهُمْ»
Ebû Dâvûd
حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "اقْتُلُوا شُيُوخَ الْمُشْرِكِينَ، وَاسْتَبْقُوا شَرَحَهُمْ"

Kaynak: (Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/280. Ebû Dâvûd, "Cihad", 119.)

Hadisin ravileri şunlardır;

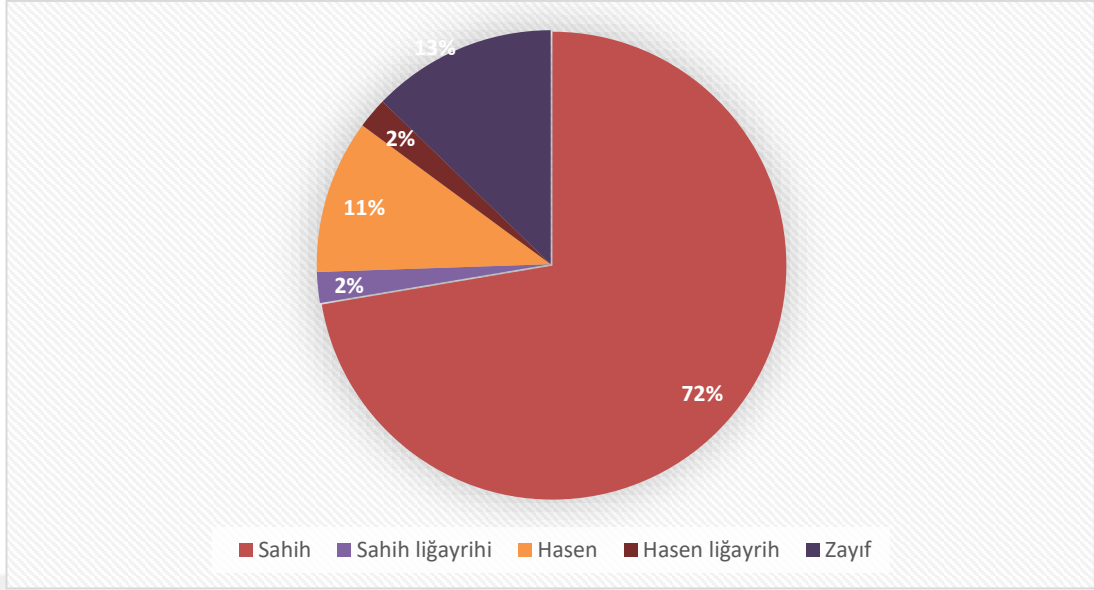
Saîd b. Mansûr < Hüseyim b. Beşîr < Haccac b. Ertâ < Katade b. Di'ame < Hasen b. Ebî Hasen < Semure b. Cundup

Hadisin ravileri incelendiğinde ravilerin haklarında imam, sika, sadûk, hafız değerlendirmeleri görülmektedir. Fakat Hüseyim'in irsal hafî ve çokça tedlis yaptığı; Haccac'ın tedlis ile birlikte çokça hata ettiği; Hasen'in çokça tedlis yaptığı belirtilmiştir. Hadisin metni lafızları ile birlikte aynıdır.

3.47. DEĞERLENDİRME

Kütüb-i Sitte de yer alan senedinde Saîd b. Mansûr'un ravisi olduğu hadislerin, Saîd b. Mansûr'un kendi *Sünen* 'indeki (*Sünen-i Saîd*) rivayetleri ile mukayesesi yapılmıştır. Araştırma neticesinde toplam 47 hadis ortak bulunduğu tespit edilmiş ve bu hadisler incelenmiştir. Buna göre ele alınan ortak hadislerin rivayet tekniği açısından değerlendirildiğinde sahih hadislerin sayısı 34, hasen hadislerin sayısı 5, sahih liğayrihi hadis sayısı 1 ve hasen liğayrihi hadis sayısı 1, zayıf hadislerin sayısı ise 6 dır. Bu durumu tablo olarak şu şekilde gösterebiliriz.

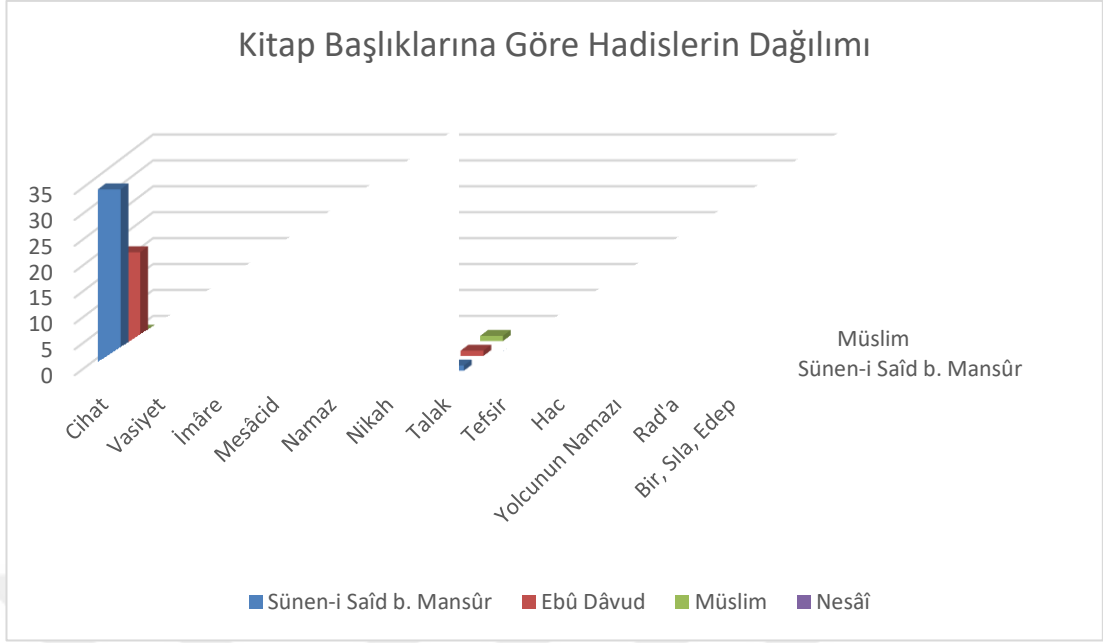
²⁶⁸ Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 2/280. Ebû Dâvûd, "Cihad", 119.

Şekil 3. 1 Hadislerin Dağılımı

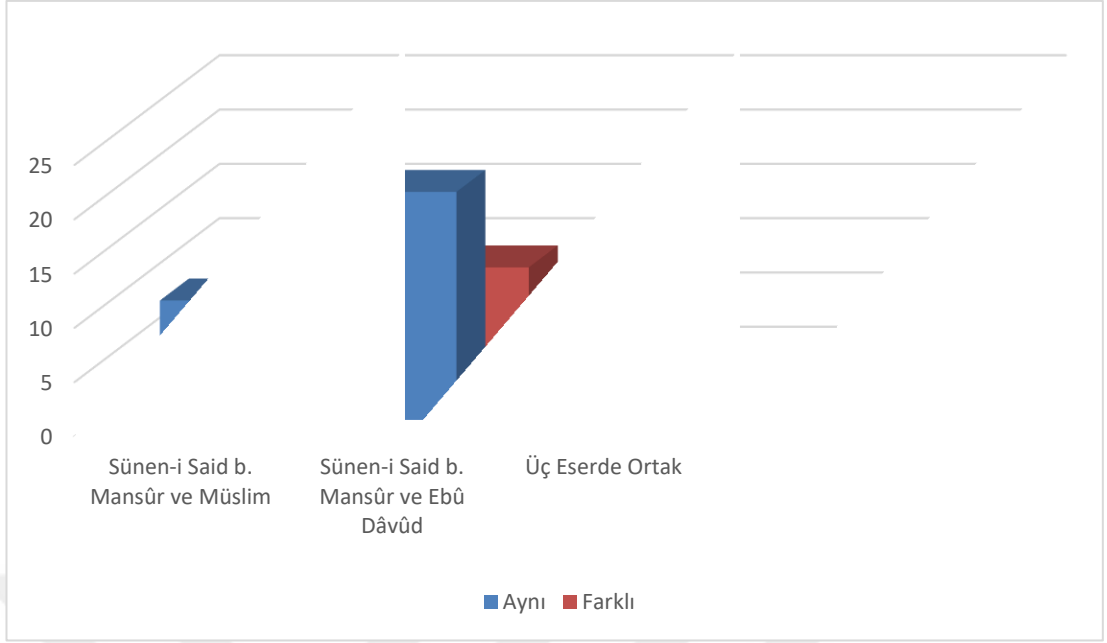
Rivayetlerin kütüb-i sitte özelindeki konumlarına bakıldığında Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin Saîd b. Mansûr'dan etkilenecek kendisinden hadis rivayet ettikleri açıkça görülmektedir. Özellikle hadislerin hangi başlık altında tasnif edildiği, fıkhi olarak delalet ettiği konular, senet ve metinlerinin ortak olması, bab başlıklarının benzerliği çerçevesinden bakıldığında bu durum şu şekildedir;

Kitap başlıklarının benzerliğine bakıldığında Ebû Dâvûd, Sünen-i Saîd b. Mansûr ile aynı başlık altında Cihat kitabını oluşturmuştur. Rivayetlerin ekseriyeti *Sünen-i Saîd* b. Mansûr adlı eserdeki Cihat kitabından geçmektedir. Hadislerin kitaplara oranlamasına bakılırsa kitap başlığı olarak Cihat ismi altında Ebû Dâvûd 20 rivayeti, Müslim 2 rivayeti almıştır. Talak başlığı altında her iki müellifinde 1 rivayeti, İmâre başlığı altında Ebû Dâvûd'un 3, Müslim'in 7 rivayeti, Mesâcid başlığı altında Müslimin 1 rivayeti, Namaz başlığı altında Ebû Dâvûd ve Müslim'in 1 rivayeti, Nikah başlığı altında Ebû Dâvûd'un 1 rivayeti, Hac başlığı altında Müslimin 2 rivayeti, Yolcunun namazı, Edep, Rad'a başlıkları altında Müslimin 1 er rivayeti bulunduğu görülmektedir. Nesâî ise Tefsir kısmından 1 rivayetini almıştır. Bu durum tablo halinde şu şekilde gösterilebilir.

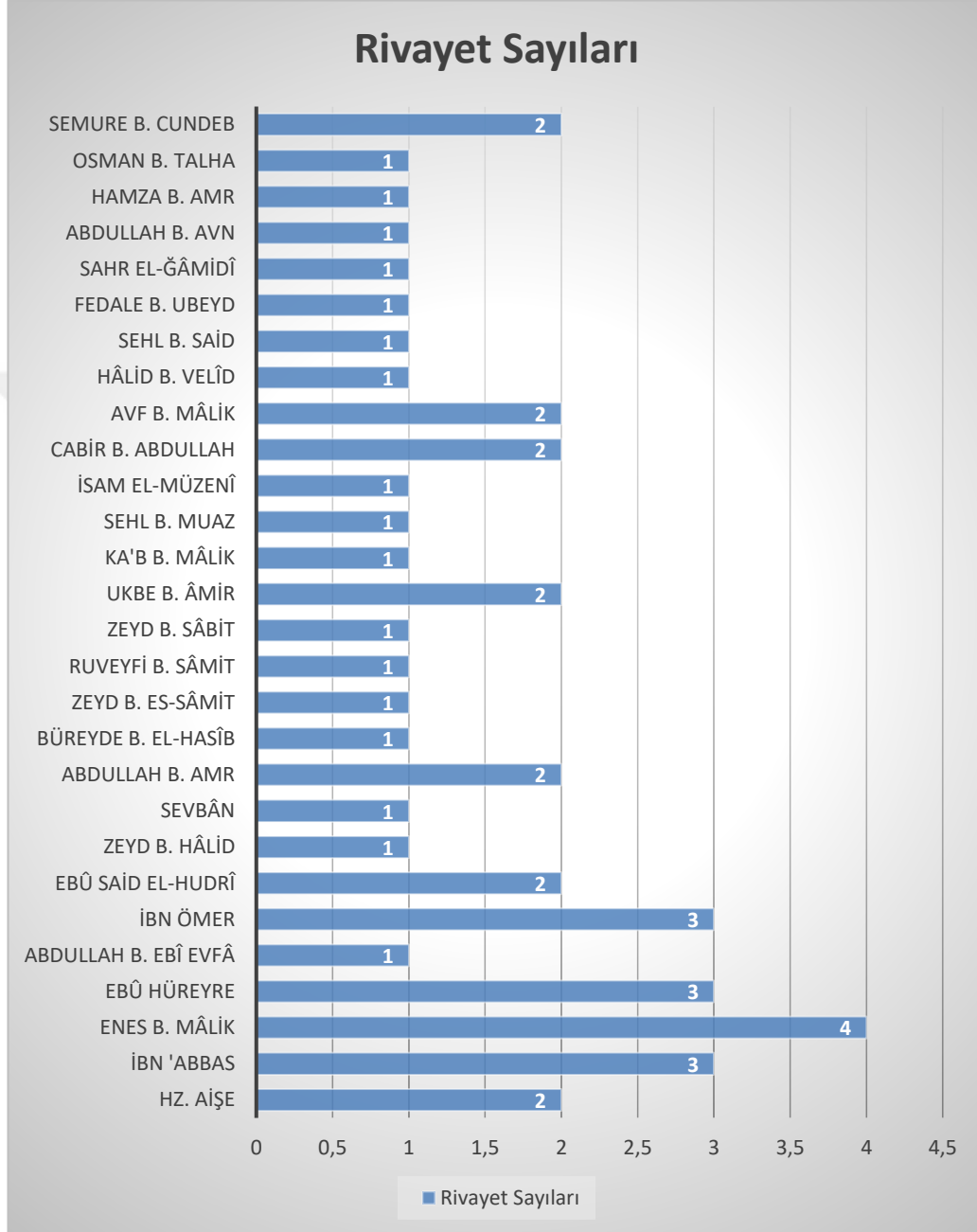
Şekil 3. 2: Kitap Başlıklarına Göre Hadislerin Dağılımı

Ravilerin rivayetleri hangi kitap başlığı altında nasıl değerlendirdiklerine bakıldığında kendi tasarrufları ile birlikte hocalarından etkilenecek oluşturduklarını bizlere göstermektedir. Müslim ve Sünen-i Saîd b. Mansûr'da var olan aynı hadis sayısı 11 adet, farklı olan hadis sayısı ise 6 adet gözükmemektedir. Ebû Dâvûd ve Sünen-i Saîd b. Mansûr'da var olan aynı rivayet sayısı 21, farklı rivayet sayısı ise 9 adet görülmektedir. Her üç eserde ise 1 rivayet metnin bire bir benzerliği açısından aynıdır. Farklı olan rivayetlerin ravi tasarruflarına göre farklılaştığı görülmektedir. Hadis metnlerinin bire bir benzerliği açısından, hadislerin metin kısımları mukayese edildiğinde tablo şu şekildedir;

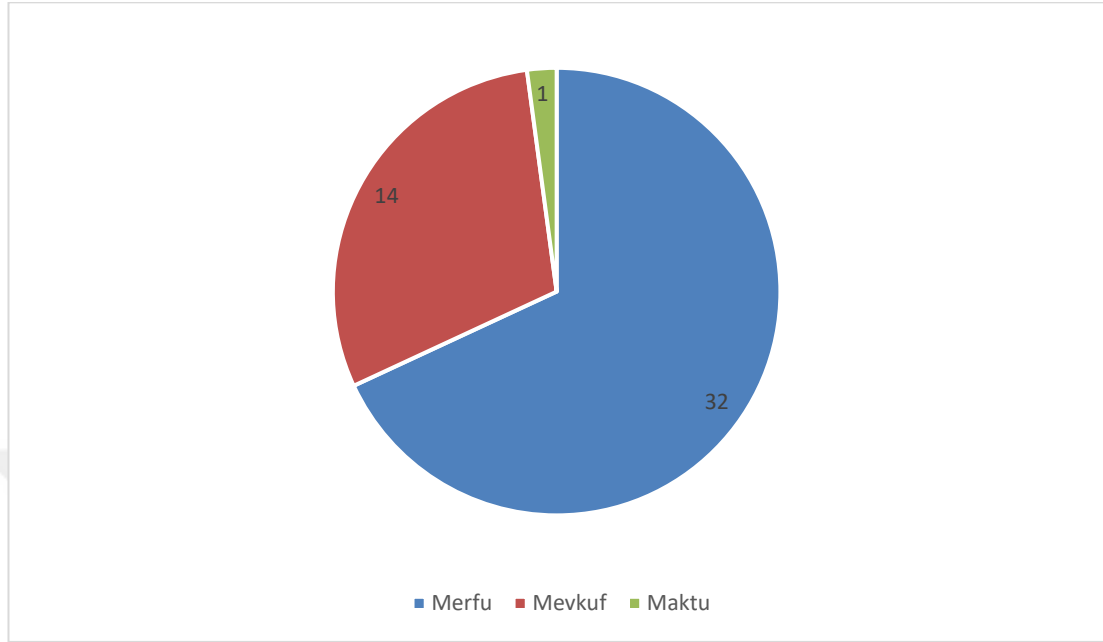
Şekil 3. 3 Hadis Metinlerinin Bire Bir Benzerliği Açısından Dağılımı

Rivayetlerin en çok Enes b. Malikten geldiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ravilerin rivayetlerinin 3'ü geçmediği gözlenmektedir. Rivayetlerin geldiği Sahabî dağılımı şu şekildedir.

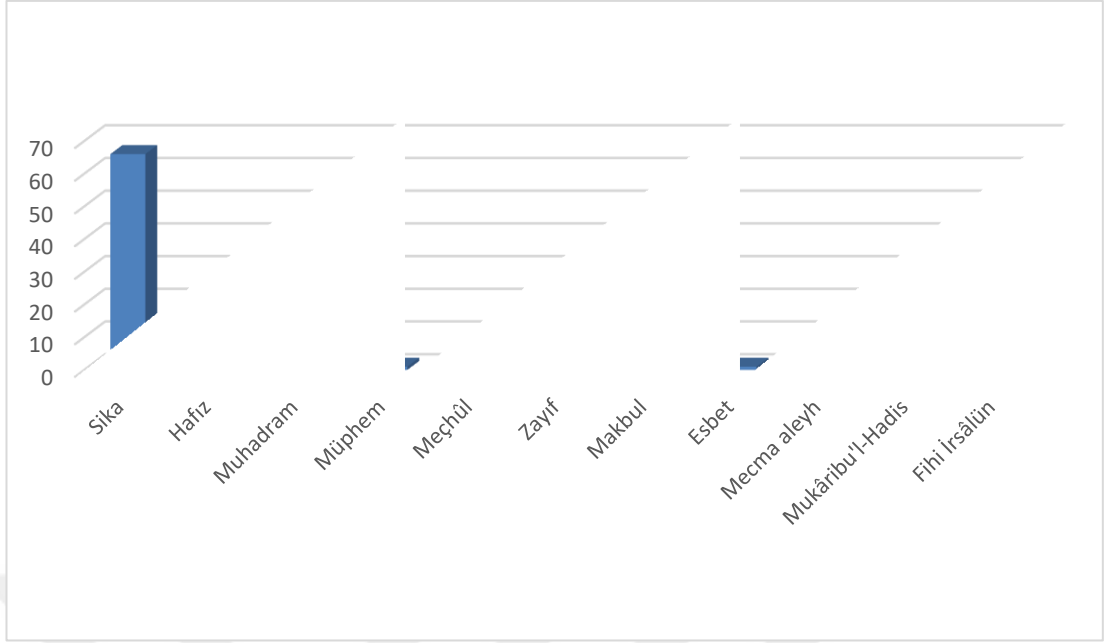
Şekil 3. 4 Rivayetlerin Geldiği Sahâbî Dağılımı

Rivayetlerin 32 si merfu, 14'ü mevkuf ve 1 tanesi maktu hadislerden oluşmaktadır. Kaynağı açısından rivayetlere göre tablo şu şekildedir;

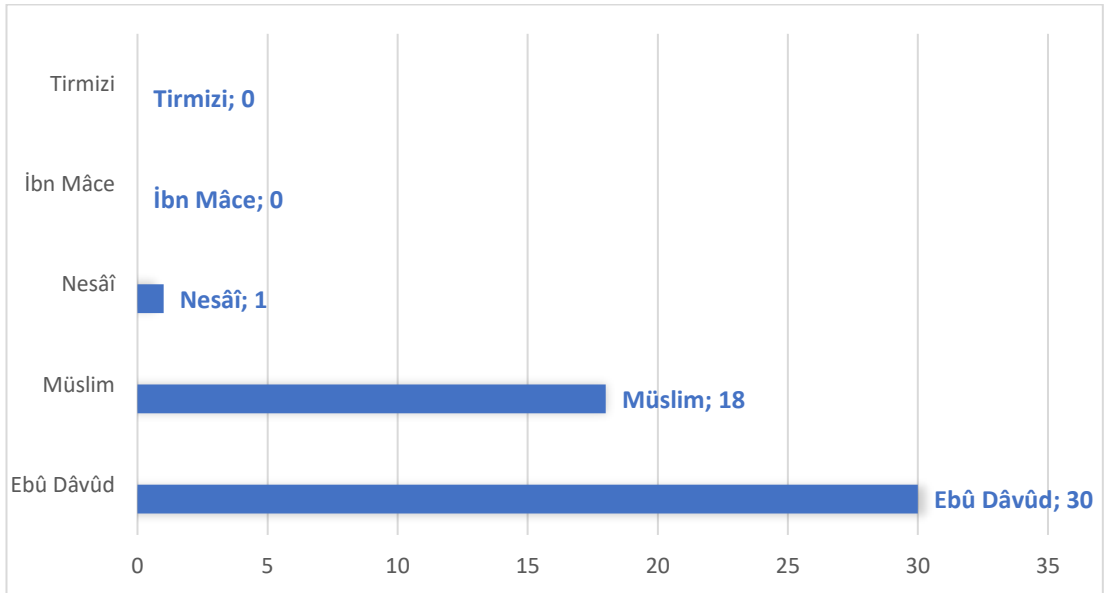
Şekil 3. 5 Kaynağı Açısından Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi rivayetlerin çoğunluğu Sika olan ravilerden rivayet edilmiştir. Bununla birlikte hafız imamlardan da rivayetlerin sağlam bir isnat ile geldiği görülmektedir. Ravilerin yaşları ilerledikçe hafızasının zayıflama ve hata etme durumları bilinmektedir. Zayıf olan ravilerin bu şekilde sonradan hafızasının zayıflığından dolayı ta'n edildiği ifadelerde geçmektedir. Rivayetler arasında irsal yapan bir ravi bulunmakla birlikte, kimden irsal yaptığı alimler tarafından bilindiği için hadisin sıhhati üzerinde bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. Meçhul ve hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan ravilerin rivayetleri ise zayıf hükmüne alınmıştır. Ancak bir başka tarikten gelmesi koşulu ile sıhhati desteklenen rivayete hasen-li gayrihi hükmü verilmiştir. İsnatlardaki ravilerin değerlendirmeleri şu şekildedir.

Şekil 3. 6 İsnadlardaki Ravilerin Değerlendirilmeleri

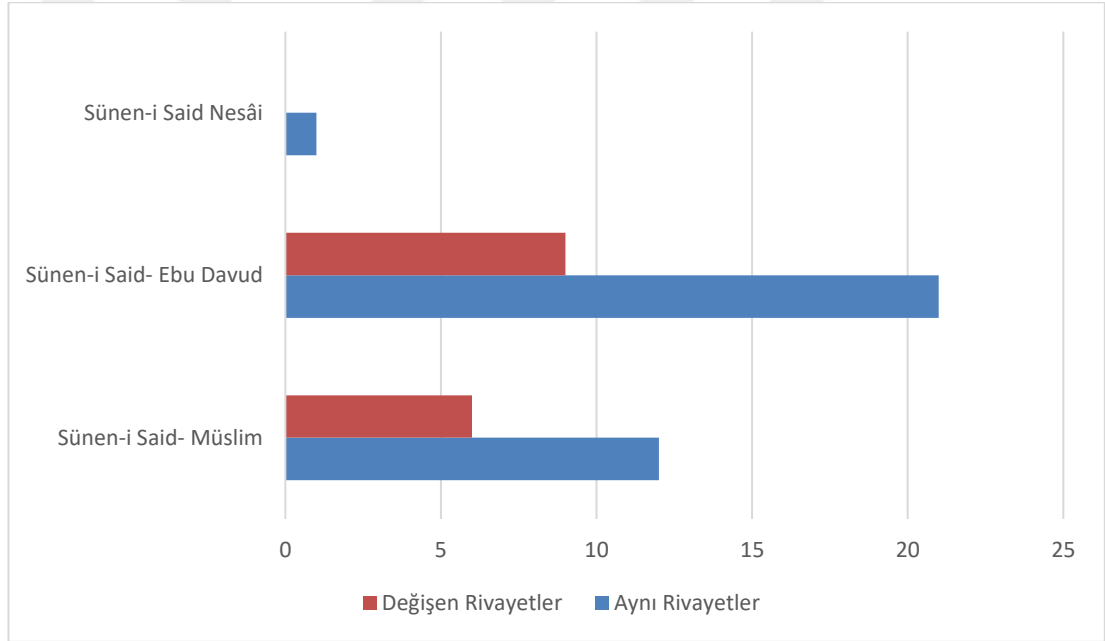
Tirmizi ve İbn Mâce'de senedinden Saîd b. Mansûr bulunan bir hadise rastlanılamamıştır. Nesâî 1 adet, Müslim de 18 ve Ebû Dâvûd'da 37 adet rivayet tespit edilmiştir. Rivayetlerin Kütüb-i Sitte içerisindeki dağılımına bakıldığında tablo şu şekildedir;

Şekil 3. 7 Rivayetlerin Kütüb-i Sitte İçindeki Dağılımı

En çok değişiklik bulunan rivayetler Müslim ve Ebû Dâvûd da bulunan rivayetlerdir. Değişen rivayetlerin bu iki eserde yoğunlaştığı açıkça görölmektedir. Bu rivayetlerin konularına bakıldığında ekseriyeti fıkıhla ilgili olmak üzere değiştığı görölmektedir. Her bir hadis ayrı bir mevzuya delalet etmektedir. Nesai ve Buhârî de bir rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerde bir değişiklik söz konusu olmamıştır.

Bu değişikliklerin ekseriyeti metinlerde görölmüştür. Metnin kısaltılması, aynı manada olan kelimelerin birbirinin yerine kullanımı, farklı rivayetlerin değerlendirilip hadisin rivayeti nedeniyle hadislerin metinlerinde bu değişikliğin oluştuğu söylenilebilir. Senettedeki rivayet lafızlarında, hadisi açıklayan beyan cümlelerinde bu farklılıklar görölmüştür. Senesinde ve metninde değişiklik tespit edilen ve değişiklik olmayan rivayetlerin tablosu şu şekildedir;

Şekil 1: Sened ve Metin Tahlil Tablosu

4. SONUÇ

Müslümanların, dinin anlaşılması ve yaşanması bakımından hadise çok önem vermişlerdir. Bu ilgi sebebiyle ilk asırdan günümüze çok büyük bir hadis edebiyatı ortaya çıkmıştır. Ümmet tarafından bu edebiyat içerisinde Kütüb-i Sitte en sahih eserler olarak kabul görmüştür. Fakat sahih eser olarak kabul görülmeleri onları eleştirilerden uzak tutmamıştır.

Kütüb-i Sitte eserleri ve Saîd b. Mansûr'un Sünen-i Saîd ile mukayesesini yaptığımız bu çalışmada Sünen-i Saîd ve Kütüb-i Sitte arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak suretiyle temel hadis kaynakları özelinde hadislerin belli bir kaynağa dayanmak üzere rivayet edildiklerini ortaya konulmuştur. Özellikle hadislerin uydurulmadığı ve yazılı bir kaynağa dayandığı tespit edilmiştir. Özellikle Ebu Davud ve Müslimin günümüze intikal eden ya da etmeyen hadis külliyatlarından nasıl etkilendiklerini belirtmeye çalıştık.

Bu mukayese neticesinde alimlerin hoca talebe ilişkisi içerisinde sadece sema metodu ile değil kitabeti de kullandıkları, kitaplarını oluştururken kendi tasarruflarının da (Müslim'in مثله kelimesini kullanması gibi) olduğu neticesine ulaşılmıştır. Bununla hadislerin sonradan yazıldığı ya da isnat sisteminin sonradan oluştuğu söylemlerinin gerçeği yansıtmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Kütüb-i Sitte ve diğer hadis kaynaklarının şifahi nitelikte olduğu iddialarının aslı yansıtmadığı görülmüştür. Mamafih yaptığımız araştırma neticesinde Ebû Dâvûd ve Müslim'in hocaları Saîd b. Mansûr'dan etkilendikleri rivayetlerin karşılaştırılması neticesinde anlaşılmıştır. Hadislerin, bab başlıklarının, kitap isimlerinin aynı olması ve hadislerde manayı etkileyecek derecede bir değişikliğin olmaması bizi bu neticeye ulaştırmıştır. Ayrıca onların rivayetleri farklı tariklerle değerlendirerek eserlerini oluşturdukları görülmüştür. Bu da onların sadece Saîd b. Mansûr'dan değil diğer hocalarından da etkilendikleri sonucuna bizleri ulaştırmıştır. Özellikle Müslimin farklı tarikleri bir araya almak suretiyle metni değerlendirmesi, günümüzde var olan hadiste metin inşasının o dönemlerde de var olduğu sonucuna ulaştırmıştır.

İntikal eden rivayetler incelendiğinde sahih ve hasen hadislerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bizi Sünen-i Saîd'in sahih ve hasen hadislerinden Kütüb-i Sitte'nin titiz seçimini göstermiştir. Yine seçilen ravilerin zabt açısından övülen kimseler oldukları görülmüştür.

Netice itibariyle mukayese sonucunda ortaya çıkan farklılıklar hadislerin anlam bütünlüğüne etki etmediği bilakis birbirine destek olduğu görülmüştür. Hadislerin ekseriyetinin aynı olması farklılıklarının etkisinin olmaması hadisleri tahammül etme ve aktarmadaki ilmi çabanın, geliştirilen metotların, isnat sisteminin teoride kalmadığı güzel bir şekilde uygulandığı sonucuna varılmıştır. Hadislerin kitabi olarak yazılması hadisleri koruma yöntemi, şifahiliğin ise bir nakil yöntemi olacağı ve bu ikisinin hadislerin sağlam naklinde birbirini tamamlayan bir bütündür.

KAYNAKÇA

- Abdullah b. Mübârek Ebû Abdurrahman, *Müsnedü İmam Abdullah b. Mübârek*, thk. Sûfî Bedrî Sâm râî, Riyad: Mektebetü'l-Ma'arif, 1. Basım, 1987.
- Abdurrezzak b. Hemmâm es-San'ânî, Ebû Bekr, *Musannef*, thk. Habîbu'r-Rahman el-'Azamî. 12 Cilt. Hind: el-Meclisu'l-İlmî, 2. Basım, 1983.
- Abdurrezzak b. Hemmâm es-San'ânî Ebû Bekr, *Musannef*, thk. Habîbu'r-Rahman el-'Azamî. 12 Cilt. Hind: el-Meclisu'l-İlmî, 2. Basım, 1983.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû 'Abdillâh Ahmed b. Muhammed, *Musnedu'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şu'ayb el-Arna'ût Murşid, 'Âdil. Beyrut: Mu'essestü'r-Risâle, 2001.
- Ahmed b. Hanbel İmam, *Müsnedü İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şu'ayb Arnavût - Âdil Mürşid. 50 Cilt. Müesseset'ü-Risâle, 1. Basım, 2001.
- Ahmed b. Hanbel İmam, *Müsnedü İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şu'ayb Arnavût - Âdil Mürşid. 50 Cilt. Müesseset'ü-Risâle, 1. Basım, 2001.
- Akyüz Ali, *Saîd b. Mansûr'un Musannefi'nin Yeniden İnşası*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- Aydın Mehmet Âkif, "Liân", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 27/172-173. Ankara: TDV, 2003.
- A'zamî, Muhammed Mustafa el-. *İlk Devir Hadis Edebiyatı*. çev. Hulûsi Yavuz. İstanbul: İz, 3. Basım, 2021.
- Bedriddîn el-'Aynî, Ebû Muhammed Maḥmûd b. Ahmed b. Musa, *Nuḥabu'l-Efkâr fî Tenkîhi Mebâni'l-Aḥbâr fî Şerhi Me'âni'l-Âşâr*, Katar: Vüzâratü 'Umûmi'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, 1. Basım, 2008.
- Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Beyrut: Daru İbn Kesir, 1. Basım, 2012.
- Buhârî Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmi'u'l-musnedi's-şahîhi'l-muḥtaşar min umûri Rasûlillah sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve sunenihi ve eyyâmîhi*, 9 Cilt. Mısır: Sultaniye, ts.
- Buhârî, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'îl el-. et-Târîhu'l-Kebîr. thk. Muhammed b. Şâlih. Riyâd: en-Nâşiru'l-Mütemeyyiz, 2019.
- Buhârî Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'îl el-, *Sahîhu'l Buhârî*, thk. Komisyon. Mısır: Sultaniye, 1894.
- Buhârî Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'îl (ö.256/870) el-. *el-Câmi'u'l-Musnedu's-Şahîhu'l-Muḥtaşar. nşr. Muhammed Fu'âd Abdulbâkî*, Riyad: Dâru's-Selâm, 1998.

- Buḥârî Ebû ‘Abdullâh Muḥammed b. İsmâ‘îl (ö.256/870) el-, *et-Târîḥu'l-Kebîr*, nşr. Heyet. Ḥaydarâbâd: Dâiratu'l-Ma‘ârifî'l-‘Osmâniyye, 2010.
- Cevzî Ebu'l-Ferac ‘Abdurrahmân b. ‘Ali b. Muḥammed el-, *el-Müntezam fî Târîhi'l-Ümeme ve'l-Mülük*, thk. Muḥammed ‘Abdülkâdir ‘Atâ - Muştafâ ‘Abdülkâdir ‘Atâ. Beyrut: Daru'l-kütübü'l-ilmîyye, 1. Basım, 1992.
- Çakan İsmail Lütfi, *Hadis Edebiyatı*, İstanbul: İFAV, 22. Basım, 2018.
- Dârimî Ebû Muḥammed ‘Abdullah b. ‘Abdurrahmân ed-, *Sunenu'd-Dârimî*, thk. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî. Suudi Arabistan: Dâru'l-Muğnî, 2000.
- Dârimî Ebû Muḥammed ‘Abdullah b. ‘Abdurrahmân ed-, *Sunenu'd-Dârimî*, thk. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî. Suudi Arabistan: Dâru'l-Muğnî, 2000.
- Doğanay Süleyman, *Hadis Rivayetinde Râvi Tasarrufları ve Doğurduğu Problemler* İstanbul: İSAM, 2. Basım, 2020.
- Ebû Dâvûd Suleymân b. el-Eş‘âs es-Sicistânî, *Risâletün İlâ Ehli Mekke* thk. Muḥammed es-Şabbâğ. Beyrût: Dâru'l-'Arabiyye, ts.
- Ebû Dâvûd Suleymân b. el-Eş‘âs es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd* nşr. Şu‘ayb el-Arnaût. Dâru'r-Risâleti'l-‘Âlemiyye, 2009.
- Ebû Dâvûd Suleymân b. el-Eş‘âs es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd* nşr. Şu‘ayb el-Arnaût. Dâru'r-Risâleti'l-‘Âlemiyye, 2009.
- Ebû Hanîfe, Numan b. Sâbit, *Müsnedü Ebû Hanîfe*, thk. Abdurrahman Hasan Mahmud. Mısır: Âdâb, 2010.
- Ebû Hâtım Muḥammed b. Hibbân b. ‘Ahmed el-Bustî, *es-Şikât*, Hindistan: Dâiretü'l-Ma‘ârifî'l-‘Osmâniyye, 1973.
- Ebû Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Kahire: Daru İhyai'l Kütübî'l Arabiyye, 2010.
- Ebû Naşr el-Kelâbâzî, *Ricâlu's-Şahîhi'l-Buḥârî = el-Hidâye ve'l-İrşâd fî Ma‘rifeti Ehli's-Şîka ve's-Sedâd*, nşr. ‘Abdullâh el-Leyşî. Beyrut: Dâru'l-Ma‘rife, 1986.
- Ebû Sa‘îd ‘Abdurrahman b. ‘Ahmed b. Yûnus es-Şadeî (ö.347/958), *Târîḥu İbn Yûnus el-Mısrî*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-‘İlmîyye, 2000.
- Ebû Suleymân er-Rab‘î, *Târîḥu Mevlidi'l-'Ulemâ' ve Vefeyâtihim*, Riyâd: Dâru'l-‘Âşime, 1989.
- Ebû Ya‘la el-Mevsılî, Ahmed b. Ali. *Müsnedü Ebî Ya‘la el-Mevsılî*, thk. Saîd b. Muhammed. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1. Basım, 2013.
- Ebû ‘Abdullâh Muḥammed b. ‘Abdullâh en-Nîsâbûrî. *Tesmiyetu men Aḥracehum el-Buḥârî ve Muslim*, nşr. Kemâl Yûsuf el-Ḥût. Beyrut: Muessesetu'l-Kutubi's-Şekâfiyye, Dâru'l-Cinân, 1986.

- Ebû 'Amr Hâlife b. Hayyât, *et-Tabakât*, thk. Süheyl Zükkâr. Dâru'l-Fikr, 1993.
- Ebûbekr b. el-'Arabî el-Kâdî Muhammed b. 'Abdullah, *el-Kabsü fi Şerhi Muvatta Mâlik b. Enes*, thk. Dr. Muhammed 'Abdullah. Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1992.
- Ebû'l-Kâsım b. el-Ferrâ', *Tecridü'l-'Esmâ' ve'l-Kunâ el-Mezkûra fi Kitâbi'l-Muttefik ve'l-Mufterik*, Yemen: Merkezu'n-Nu'mân, 2011.
- el-Bâcî. *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh li-men Hurrice lehû'l-Buĥârîyyu fi'l-Câmi'i's-Şâhîh*, nşr. Ebû Lubâbe Huseyn. Riyâd: Dâru'l-Livâ', 1986.
- el-Kâdî Muhammed b. 'Abdullah Ebûbekr b. el-'Arabî. *el-Mesâlik fi Şerhi Muvatta Mâlik*, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1. Basım, 2007.
- Erdem Mehmet, "*Salâtü'l-Hayf*", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 36/21-23. İstanbul: TDV, 2009.
- Erul Bünyamin, *Hadis Tetkikleri Eleştirel Bir Yaklaşım*, Ankara: Otto, 1. Basım, 2016.
- Ezdî es-Sicistânî Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk b. Beşîr b. Şeddâd b. 'Amr el-, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, thk. Şu'ayb Arnavut-Muhammed Kâmil karh Belelî. b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009.
- Ezdî es-Sicistânî Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk b. Beşîr b. Şeddâd b. 'Amr el-, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamit. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2010.
- eż-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ'*, nşr. Su'ayb el-Arnâvut. Mu'essesetu'r-Risale, 1985.
- eż-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ'*, Kahire: Dâru'l-Ĥadîs, 2006.
- eż-Zehebî, *Teżkiretu'l-Ĥuffâz*, Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998.
- Fesevî Ebû Yusuf Yakûp b. Süfyân el-, *el-Ma'rifetü ve't-Tarîh*, thk. Ekrem Dîyâ el-'Umerî. Bağdâd: Matba'atü'l-İrşâd, 1. Basım, 1974.
- Hamidullah Muhammed, *Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahîfe-i Hemmam ibn Münebbih* çev. Kemal Kuşçu. thk. Celal Emanet. İstanbul: Beyan, 1. Basım, 2019.
- Ĥatîb el-Baĥdâdî Ebû Bekr Aĥmed b. 'Ali b. Şâbit el-Baĥdâdî, *el-Câmi' li Ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâm'i*, Riyad, 1983.
- Ĥattâbî Ebû Süleyman Ĥamd b. Muhammed b. İbrahim el-, *Me'alimu's-Sünen*, Halep: el-Matba'atü'l-İlmiyye, 1. Basım, 1932.
- Ĥattâbî Ebû Süleymân Ĥamd b. Muhammed el-, *A'lâmü's-Sünen*, thk. Muhammed b. S'ad b. 'Abdurrahman Âli Su'ud. Riyad: Cami'atü Ümmü'l-Kura, 1. Basım, 1988.

- Hümejdî Ebû Bekr 'Abdullah b. Zübeyr el-, *Musnedu'l-Hümejdî*, thk. Hasan Selîm Esed ed-Dârânî. Şam: Dâru's-Sekâ, 1996.
- Hümejdî Ebû Bekr 'Abdullah b. Zübeyr el-, *Müsnedü'l-Hümejdî*, thk. Hasan Selîm Esed ed-Dârânî. Şam: Dâru-Sekâ, 1. Basım, 1996.
- Hümejdî Ebû Bekr 'Abdullah b. Zübeyr el-, *Müsnedü'l-Hümejdî*, thk. Hasan Selîm Esed ed-Dârânî. Şam: Dâru-Sekâ, 1. Basım, 1996.
- İbn Battâl Ebu'l-Hasen 'Ali b. Halef b. 'Abdülmelik. *Şerhu Şahîhi'l-Buḥârî*, thk. Ebû Temîm Yasir b. İbrahim. Riyâd: Mektebetü'r-Raşîd, 2. Basım, 2003.
- İbn Ebî Hâtim, *Tahkîk Cüz Min 'İleli İbn Ebî Hâtim*, thk. 'Alî es-Sayyâh, ts.
- İbn Ebî Hâtim Ebû Muhammed 'Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs, *el-Cerḥ ve't-Ta'dîl*, Haydarâbad: Dairetü'l-Maarifi'l Osmaniyye, 1. Basım, 1952.
- İbn Ebî Şeybe Ebû Bekir, *Musned İbn Ebî Şeybe*, thk. Aḥmed b. Ferîd 'Âdil b. Yûsuf. Riyâd: Dâru'l-Vaṭan, 1997.
- İbn Ebî Şeybe Ebû Bekir. *Musned İbn Ebî Şeybe*, thk. Aḥmed b. Ferîd 'Âdil b. Yûsuf. Riyâd: Dâru'l-Vaṭan, 1997.
- İbn Ebî Şeybe el-Kûfî Ebû Bekr 'Abdullah b. Muhammed, *Musannef*, thk. Sad b. Nâsır. 25 Cilt. Riyad: Dâru'l-Kunûz İşbîliyâ li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1. Basım, 2015.
- İbn Ferḥûn İbn Ferḥûn el-Mâlikî (ö.799/1397), *ed-Dibâcü'l-Müẓheḥ fî Ma'rîfeti 'Ayâni 'Ulemâi'l Mezheb*, nşr. Muhammed el-Aḥmedî. Kahire, 1974.
- İbn Hacer el-'Asḳalânî Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed, *Takrîbü't-Tehẓîb*, nşr. Muhammed Avvâme. Suriye: Dâru'r-Reşîd, 1. Basım, 1986.
- İbn Hacer el-'Asḳalânî Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed. *Tehẓîbu't-Tehẓîb*, Hind: Dâiratü'l-Ma'arifi Nizâmiyye, 1. Basım, 1908.
- İbn Hibbân Ebû Hatim Muhammed b. Hibbân, *eş-Şikât*, ed. Muhammed 'Abdülmü'îd Han. Haydarâbad: Dairetü'l-Maarifi'l Osmaniyye, 1. Basım, 1973.
- İbn Hüzeyme Ebû Bekr Muhammed b. İshak. *Sahîhu İbn Hüzeyme*, thk. Dr. Muhammed Mustafa el-'Azamî, Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2018.
- İbn Hüzeyme Ebû Bekr Muhammed b. İshak. *Sahîhu İbn Hüzeyme*, thk. Dr. Muhammed Mustafa el-'Azamî, 2 Cilt, Mektebetü'l-İslâmî, 3. Basım, 2003.
- İbn Mâce, Ebû 'Abdullah Muhammed b. Yezîd - Muhammed Kâmil. *Sünen İbn Mâce*. thk. Şu'ayb Arnavût vd. 5 Cilt. Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1. Basım, 2009.

- İbn Mâce, Ebû ‘Abdullah Muḥammed b. Yezîd el-Ḳazvînî. *es-Sünen*. nşr. Şu‘ayb el-‘Arna‘ût, ‘Âdil Murşid, Muḥammed Kâmil Karabelli, ‘Abdullaṭîf Ḥarezûllâh. Dâru’-r-Risâleti’l-‘Âlemiyye, 2009.
- İbn Mâce, Ebû ‘Abdullah Muḥammed b. Yezîd el-Ḳazvînî. *Sünen İbn Mâce*. nşr. Muḥammed Fuâd ‘Abdûlbâkî. Dâru İhyâi’l-Kütübü’l ‘Arabîyye, 2010.
- İbn Receb, Zeynuddin ‘Abdurrahman b. Aḥmed. *Fethu’l-Bârî*. thk. Komisyon. Medine: Mektebetü’l-Ğurabâi’l-Eşeriyye, 1. Basım, 1996.
- İbn Sa’d, Muḥammed b. Sa’d ez-Zührî. *et-Ṭabaḳâtü’l-Kübrâ*. Beyrut, 1968.
- İbn Sa’d, Ebû ‘Abdullah Muḥammed b. Sa’d. *et-Ṭabaḳâtü’l-Kübrâ*. thk. İḥsân ‘Abbâs. Beyrut: Dâru Şâdr, 1. Basım, 1968.
- İbn ‘Abdîberr, Ebû ‘Ömer Yusuf b. ‘Abdullah b. Muḥammed. *et-Temhîd limâ fi’l-Muvaṭṭa Mine’l-Me‘ânî ve’l-Esânîd*. thk. Muḥammed b. Aḥmed el-‘Alevî - Muḥammed ‘Abdulkebîr el-Bekrî. Mağrib: Vüzâratü ‘Umûmi’l-Evḳâf ve’ş-Şuûni’l-İslâmiyye, 1967.
- İbn ‘Abdilhâdî. *Ṭabaḳâtu ‘Ulemâ’i’l-Ḥadîş*. nşr. Ekrem el-Bûşî, İbrâhîm ez-Zeybek. Beyrût: Mu’essesetu’r-Risâle, 1996.
- İbn ‘Abdîberr, Ebû ‘Ömer Yûsuf b. ‘Abdullah b. Muḥammed b. ‘Abdîberr. *Câmi’u Beyâni’l-İlmi Fadlihi ve Hamlihi*. nşr. Abdurrahman Hasan Mahmud. Kahire, ts.
- İbn ‘Abdîberr, Ebû ‘Ömer Yûsuf b. ‘Abdullah b. Muḥammed b. ‘Abdîberr. *Câmi’u Beyâni’l-İlm ve Fazlihî*. nşr. Ebi’l-Eşbâli’z-Züheyrî. Suudi Arabistan: Dâru İbni’l-Cevzî, 1. Basım, 1994.
- İbn ‘Asâkir. *Târîḫü Dimeşḳ*. nşr. ‘Omer b. Ğarâme el-‘Amravî. Dâru’l-Fikr, 1995.
- İbnü’l-Melik. *Şerḫü Meşâbîhiş-Sünne*. thk. Komisyon. İdâratü’ş-Şeḳâfeti’l-İslamiyye, 1. Basım, 2012.
- Ḳâdî ‘İyâd. *İkmâlü’l-Mu’lim bi Fevâidi Müslim*. thk. Yahya İsmâ’il. Mısır: Dâru’l-Vefâ, 1. Basım, 1998.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. “*Abdullah b. Amr b. Âs*”. DİA, 1988.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. “*Şa‘bî*”. Diyanet İslam Ansiklopedisi. C. 38. İstanbul: TDV, 2010.
- Ḳurtubî, Ebu’l-‘Abbâs Aḥmed b. ‘Ömer el-. *el-Müfḥim limâ Eşkele min Telḫîşî Kitâbü Müslim*. thk. Aḥmed Muḥammed es-Seyyid - Maḥmûd İbrâhîm Bezzâl. Beyrut: Dâru İbn Keşîr, 2018.
- Kuzudişli, Bekir. *Hadis Rivayetinde Aile İsnadları*. İstanbul: İlham/İşaret, 2007.
- Kuzudişli, Bekir. *Hadis Tarihi*. İstanbul: Kayıhan, 5. Basım, 2021.

- Mâlik, İmâm. *el-Muvaṭṭa'*. thk. Muḥammed Muṣṭafâ el-A'zamî. Dubâi: Mü'essesetü Zâyd B. Sultân Âl-İ Nehyân, 2004.
- Mâlik, İmâm. *el-Muvaṭṭa'*. thk. Muḥammed Muṣṭafâ el-A'zamî. Dubâi: Mü'essesetü Zâyd B. Sultân Âl-İ Nehyân, 2004.
- Medînî, 'Ali b. 'Abdullah b. Ca'fer el-. *Suâlât İbn Ebî Şeybe*. thk. Muvaffak 'Abdullah 'Abdulkadir. Riyad: Mektebetü'l-Ma'arif, 1. Basım, 1983.
- Mizzî, Cemâluddîn el-. *Tehzîbu'l-Kemâl fî 'Esmâi'r-Ricâl*. thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf. Beyrût: Muessesetu'r-Risâle, 1980.
- Muḥammed b. 'Ali. *el-Baḥru'l-Muḥîṭu's-Şeccâc fî Şerḥi Şaḥîḥi'l-İmâm Müslim b. Ḥaccâc*. Dâru İbni'l-Cevzî, 1. Basım, 2019.
- Muḥammed Ḥamidullâh. *Mecmû'atü'l-Veşâiki's-Siyâsiyye li'l-'ahdi'n-Nebevî ve'l-Hilâfe*. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1983.
- Mûsa Şâhin Laşin. *Fethu'l-Mün'im Şerḥu Saḥîḥi Müslim*. Dâru's-Şuruk, 1. Basım, 2017.
- Muslim, Ebû'l-Huseyn Muslim b. el-Ḥaccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbûrî (ö.261/875). *el-Musnedu's-Şaḥîhu'l-Muḥtaşar bi Nakli'l-'Adl 'ani'l-'Adl ilâ Resûlillâh*. nşr. Muḥammed Fuâd 'Abdulbâkî. Beyrut: Dâru 'İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 1955
- Müslim b. Haccac b. Müslim el-Kuşeyrî en-Neysabûrî, Ebu'l-Hüseyn - Muhammed Fuâd. *Saḥîhu Müslim*. Kahire: Matbaatü İsa el-Bâbi, 1955.
- Müslim b. Haccac b. Müslim el-Kuşeyrî en-Neysabûrî, Ebu'l-Hüseyn - Muhammed Fuâd. *Saḥîhu Müslim*. Kahire: Matbaatü İsa el-Bâbi, 1955.
- Nesâ'î, Ebû 'Abdurrahmân Aḥmed b. Şu'ayb el-Ḥurâsânî en-. *es-Sunenu'l-Kubrâ*. nşr. Ḥasen 'Abdilmun'im. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2001.
- Nevevî, Ebû Zekerîyya Muḥyiddin Yahya b. Şerif en-. *el-Minhâc Şerḥu Saḥîḥi Müslim b. Ḥaccâc*. Beyrut: Dâru 'İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2. Basım, 1972.
- Özpınar, Ömer. *Hadis Edebiyatının Oluşumu*. Ankara: Ankara Okulu, 2. Basım, 2013.
- Saîd B. Mansûr. Sünenu Saîd b. Mansûr. nşr. Saîd b. Abdullah b. Abdülaziz Ali Humeyd. Riyad: Dâru's-Samii', 2. Basım, 2000.
- Sandıkçı, S.Kemal. *İlk Üç Asırda İslâm Coğrafyasında Hadîs*. İstanbul: Ensar, 1. Basım, 2019.
- Sa'd b. Mehdî el-Hâşimî. *ed-Du'afâ li Ebi Zûr'a er-Râzi fî Ecvibetihî 'Alâ Esileti el-Berze'î*. Suudi Arabistan: 'İmâdetü'l-Baḥşî'l-'İlmî, 1982.

- Sa'îd b. Manşûr. *Sünen'i-Sa'îd b. Manşûr*. thk. Habîbu'r-Rahmân el-'Azamî. Hind: Dâru-s Selefîyye, 1. Basım, 1982.
- Sa'îd b. Manşûr. *Sünen'i-Sa'îd b. Manşûr*. thk. Sa'd b. 'Abdullah b. 'Abül'azîz âli Humeyd. Dâru's-Şamî'î, 1. Basım, 2010.
- Selâmî, Zeynu'd-Dîn 'Abdurrahmân b. Aḥmed b. Recep es-. *Şerḥu 'İleli't-Tirmîzî*. thk. Dr. Hemmâm 'Abdurrahîm Sa'îd. Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1987.
- Suyûtî, Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr es-. *Tedribu'r-Râvî*. thk. Ahmed Ömer Hâşim. Dâru'l-Kütübi'l-Arabî: Beyrut, 1989.
- Şâfi'î, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. İdrîs eş-. *el-Musned*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Şaf'i, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. İdrîs eş-. *el-Müsned*. Beyrut-Lübnan: Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, 1980.
- Şaf'i, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. İdrîs eş-. *Müsnedü İmam Şaf'i*. thk. Muhammed Abid es-Senedî. Beyrut-Lübnan: Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım, 1951.
- Şemseddîn el-Kirmânî, Muḥammed b. Yusuf. *el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerḥi Saḥîḥi'l-Buḥârî*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabi, 2014.
- Ṭayâlisî, Ebû Dâvûd et-. *Müsnedü Ebû Dâvûd et-Tayâlisî*. thk. Muhammed b. Abdülmuhisin. 4 Cilt. Mısır: Dâru'l-Hicr, 2010.
- Temîmî El-Mevşilî, Ebû Ya'lâ Aḥmed b. 'Alî b. el-Müşennâ b. Yahyâ b. İsâ b. Hilâl et-. *Müsnedü Ebî Ya'lâ*. thk. Hüseyin Selim Esed. Dımaşk: Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, ts.
- Tirmîzî, Ebû İsa Muhammed b. İsâ et-. *Sünenü Tirmîzî*. thk. Beşşar 'Avvad. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1996.
- Tirmîzî, Ebû 'İsâ Muḥammed b. 'İsâ et-. *Sunen*. thk. Beşşar 'Avvad Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1998.
- Tirmîzî, Muḥammed b. 'İsâ et-Tirmîzî. *el-Câmi'us-Saḥîḥ*. nşr. Ahmed Muhammed Şakir; Muhammed Fuâd Abdülbâkî; İbrâhim Atve İvâd. Mısır: Matba'atü Muştafâ, 2. Basım, 1975.
- Uğur, Mücteba. *Hadis İlimleri Edebiyatı*. Ankara: TDV Yayınları, 2. Basım, 2020.
- Uludağ, Süleyman. *"Hasan-ı Basrî"*. Diyanet İslam Ansiklopedisi. C. 16. İstanbul: TDV, 1997.
- Yahyâ b. Ma'in, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ma'in. Ma'rifetü'r-Ricâl. thk. Muḥammed Kâmil el-Ğaşşâr. Dimeşk: Mecme'u'l-Luğâtî'l-'Arabiyye, 1. Basım, 1985.
- Yaman, Ahmet. *"Seleb"*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 36/398-399. İstanbul: TDV, 2009.

- Yardımlı, Ali. *Hadis I-II*. İstanbul, 3. Basım, 1997.
- Yücel, Ahmet. *Hadis Usûlü*. İstanbul: İFAV, 51. Basım, 2021.
- Zehebî. *Tezkiret'ül-Huffâz*. Beyrut: Daru'l-kütübü'l-ilmiyye, ts.
- Zehebî, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. Aḥmed b. Oṣmân b. Ḳaymâz ez-. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. Müesseset'ü-Risâle, 3. Basım, 1985.
- Zehebî, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. Aḥmed b. Oṣmân b. Ḳaymâz ez-. *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâti'l-Meşâhîri ve'l-A'lâm*. thk. 'Ömer 'Abdüsselam et-Tedmiri. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l Arabiyye, 2. Basım, 1993.
- Zehebî, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. Aḥmed b. Oṣmân b. Ḳaymâz ez-. *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâti'l-Meşâhîri ve'l-A'lâm*. thk. Beṣṣâr 'Avvâd Ma'rûf. Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî, 2003.
- Zehebî, Ebû 'Abdullah Muḥammed b. Aḥmed b. Oṣmân b. Ḳaymâz ez-. *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâti'l-Meşâhîri ve'l-A'lâm*. el-Mektebetü't-Tevfîkiyye, 2010.
- Zehebî, Şemseddin ez-Zehebî. *Mizânü'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*. thk. 'Ali Muḥammed Becâvî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1. Basım, 1963.
- Zehebî, Şemseddin ez-Zehebî. *Tezkiretü'l-Huffâz*. thk. 'Abdurrahman b. Yahyâ el-Mu'allimî. Ḥaydarâbâd, 1955.
- Zührî, Muḥammed b. Sa'd ez-. *eṭ-Tabakâtü'l-Kübrâ*. thk. 'Ali Muḥammed 'Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Ḥâncî, 2021.
- 'İclî, Ebu'l-Ḥasen Aḥmed b. 'Abdullah b. Şâlih el-. *Târîhu's-Sikât*. Dâru'l-Bâz, 1. Basım, 1984.
- 'Izzeddin İbnü'l-Eṣîr, Ebu'l-Ḥasen 'Ali b. Ebi'l-Keram Muḥammed b. Muḥammed b. 'Abdülkerîm. *Usdü'l-Ġâbe fî Ma'arifeti's-Şaḥâbe*. thk. 'Ali Muḥammed Mu'avviz - 'Adil Aḥmed 'Abdülmevcûd. Daru'l-kütübü'l-ilmiyye, 1. Basım, 1994.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı	Ahmet DEMİR
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

Lisans Eğitim Bilgileri

Üniversite	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Fakülte	İslami İlimler Fakültesi
Bölüm	İslami İlimler, İlahiyat

Yabancı Dil Bilgisi

Arapça	YDS 72,75
--------	-----------

Katıldığı Kurslar

Arapça	Uluslararası Afrika Üniversitesi Arapça Eğitim Kursu
--------	--

İletişim Bilgisi

Telefon No	
Mail adresi	